

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka

**Vyučovací cíle v předmětu český jazyk na základních
školách – analýza aktuálního stavu**

Teaching objects in the Czech language - examining the current state

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Martina Šmejkalová, Ph.D.

Autorka diplomové práce: Michaela Dlasková

Budějovická 1713, Varnsdorf

ČJ – ZSV

prezenční studium

Rok dokončení diplomové práce: 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze diplomové práce je identická s její tištěnou podobou.

Varnsdorf 30. 4. 2013

Poděkování

Děkuji své vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Martině Šmejkalové, PhD. za odborné vedení, podnětné rady, konzultace a připomínky, kterými přispěla k současné podobě práce.

Obsah

Úvod	5
1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	7
1.2 Vzdělávací obor český jazyk a literatura	7
1.3 Syntax v oboru český jazyk a literatura	8
2. Portál Výzkumného ústavu pedagogického	10
3. Přehled současných učebnic českého jazyka pro ZŠ	12
3.1 Státní pedagogické nakladatelství	13
3.2 Nakladatelství FRAUS	16
3.3 Nakladatelství Alter	18
3.4 Shrnutí analyzovaných učebnic	20
4. Cíle konkrétních škol	23
4.1 Problematika zveřejňování ŠVP	23
4.2 Vesnické základní školy	25
4.2.1 Vesnické základní školy - severozápad	26
4.2.2 Vesnické základní školy - severovýchod	41
4.3 Městské základní školy	60
4.3.1 Základní školy Ústí nad Labem	60
4.3.2 Školy v Liberci	74
4.3.3 Základní školy v Jablonci nad Nisou	89
Závěr	105
Seznam použité literatury	108
Abstrakt	112

Úvod

Diplomová práce Vyučovací cíle v předmětu český jazyk – analýza aktuálního stavu se zabývá pozorováním cílů základních škol v severních Čechách podle jednotlivých školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP) v oblasti větné skladby a tyto cíle porovnává s cíli Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP).

První část práce dokumentuje cíle RVP, učebnic českého jazyka (nakladatelství Alter, SPN a Fraus) a vyučovacích hodin zveřejněných na metodickém portálu RVP. Tyto dokumenty jsou vnímány jako základní didaktické materiály, o které se učitel při výuce větné skladby opírá. Učebnice českého jazyka a vzorové hodiny uveřejněné na metodickém portálu RVP jsou dokumenty vycházející z RVP, existuje tedy předpoklad, že se jejich cíle shodují s cíli RVP. Práce si stanovuje první premisu, kterou je ztotožnění cílů analyzovaných učebnic a hodin uveřejněných na metodickém portálu RVP s cíli RVP.

Druhá část práce analyzuje naplňování cílů RVP v oblasti větné skladby ve vybraných školách na základě prostudování školních vzdělávacích programů těchto škol. Jedná se o porovnání teoretické, vycházející ze studia ŠVP vybraných škol. Kromě naplňování cílů RVP je analyzováno zapojení průřezových témat a mezipředmětových vztahů zapojených do předmětu český jazyk, především do větné skladby. Práce tak nezůstává pouze na úrovni učiva, ale zaobírá se komplexním postavením větné skladby na základních školách.

Studováno je 29 ŠVP v severních Čechách. Jejich počet je vyvážen tak, aby byly analyzovány jak školy městské, tak školy vesnické. V rámci městských škol jsou analyzovány školské vzdělávací programy institucí v Ústí nad Labem, Liberci a Jablonci nad Nisou. V rámci přehlednosti celkové analýzy i diplomové práce samotné jsou vesnické instituce rozděleny na školy položené v severních Čechách severovýchodně a školy položené severozápadně. V rámci této části je stanovena premisa číslo dvě, která předpokládá, že cíle školních vzdělávacích programů jednotlivých škol jsou totožné s cíli RVP a že v rámci těchto cílů není žádný upřednostňován, nebo naopak vynecháván.

Vzhledem k povaze práce je potřeba zmínit, že je pracováno s teoretickým zázemím škol, tedy se školními vzdělávacími programy, a není zkoumán skutečný průběh vyučovacích hodin. Učivo se ve školních vzdělávacích programech prolíná s průřezovými tématy a mezipředmětovými vztahy. Ve většině případů však v dokumentech není zaznamenáno,

jakým způsobem k tomuto prolínání dochází. Práce je tedy doplněna o názory, případně návrhy, jak by k této realizaci mohlo dojít.

Práce má za úkol porovnat stav cílů v syntaxi našich současných škol v severních Čechách a předkládá také ucelený přehled dostupných učebnic českého jazyka pro výuku větné skladby. Práce nedokumentuje pouze cíle ve vzdělávání, ale je v ní také zaznamenán přístup institucí ke vzdělávání prostřednictvím těchto dokumentů, ve kterých se, kromě jasně formulovaných cílů, objevují metody k jejich dosažení, snaha o vzájemné prostoupení témat a především se v nich odráží schopnost sebe-reprezentace jednotlivých škol.

1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, dále jen RVP, je státním kurikulárním dokumentem, který je vydán v souladu se školským zákonem č.561/2004 Sb. pro realizaci základního vzdělávání. RVP pojímá výuku na druhém stupni základních škol (dále jen ZŠ) jako získávání vědomostí a dovedností, které žáky učí samostatně myslet, jednat, vzdělávat se, zodpovědně rozhodovat. Toto pojetí usiluje o široký rozvoj žáků a o propojenost života školního a mimoškolního.¹

Aby rozvoj žáka byl optimální, směřuje se jednak k provázanosti vyučovaných předmětů, jednak RVP představuje separaci v podobě vzdělávacích oblastí a následně vzdělávacích obsahů. Ve vzdělávací oblasti „Jazyk a jazyková komunikace“ se nachází vzdělávací obsah „Český jazyk a literatura“. Podle RVP má tento obsah komplexní charakter. Výraz „přehlednost“ pochází přímo z dokumentu, je však použit nepřesně, neboť rozdělení vzdělávacího obsahu není kvůli přehlednosti, nýbrž z důvodu účelnosti pro učitele.

1.2 Vzdělávací obor český jazyk a literatura

Podle RVP zaujímá vzdělávací obsah jazyk a jazyková komunikace ve výchovně vzdělávacím procesu stěžejní místo. Jazyková vybavenost by měla dávat žákovi možnost chápat svět kolem sebe, pomáhat mu vnímat jazyková sdělení a rozumět jim. Jazykově vzdělaný žák by se tak měl umět vyjadřovat, komunikovat a výsledky své práce by měl být schopen interpretovat.

Obor český jazyk a literatura má v oblasti jazykové komunikace zvláště významné postavení především proto, že se jedná o mateřský jazyk majoritní skupiny žáků českých základních škol. Zvládnutím mateřského jazyka (tedy jak jeho mluvené, tak psané podoby) žák nejen rozšíří svou jazykovou úroveň, ale zároveň je schopen se vzdělávat i v dalších oblastech. Už samotná výuka mateřského jazyka se týká všech oblastí života. Složka jazyková výchova má primárně za cíl naučit žáka spisovnou formu českého jazyka, v průběhu výuky se však má seznámit i s jeho dalšími formami. Využívání těchto forem žáky učí logicky myslet, správně používat jazyk, přesně a jasně se vyjadřovat. Tímto

¹ RVP, část B2 – charakteristika základního vzdělávání, str. 9 – 12.

způsobem žáci prohlubují nejen své znalosti o jazyku, ale i o světě kolem sebe, který používáním mateřské řeči poznávají.

Ze širokého spektra, kterému se předmět český jazyk věnuje, se tato práce orientuje na skladbu. Cílem jejího vyučování je: „*Naučit žáky poznávat stavbu věty a souvětí, využívat těchto poznatků ve vlastních projevech a rozumět smyslu vět a souvětí.*“²

V rámci skladebního vyučování se rozvíjejí jazykové i myšlenkové schopnosti žáků. „*Na jazykovém vyjádření poznávají myšlenkové vztahy, učí se rozumět pojmům jako důvod, účel, podmínka, přípustka, důsledek.*“³ Žáci pracují s přesnými pojmy a učí se pracovat podle přesných pravidel. Při práci využívají především logickou paměť, protože je vyžadováno, aby pochopili smysl výstavby vyjádření.

1.3 Syntax v oboru český jazyk a literatura

Syntaxi⁴ je v oboru český jazyk a literatura věnován stejný prostor jako ostatním jazykovým disciplínám. V rámci očekávaných výstupů stanovených pro 2. stupeň základních škol ve vzdělávacím obsahu jazyková výchova můžeme nalézt tyto výstupy vztahující se k syntaxi:

- rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek a v souvětí,
- v písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slootovorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i v souvětí.⁵

2 HAUSER, P.: *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*, Brno, Masarykova universita, 2007. str. 110.

3 Tamtéž, str. 110.

4 Nauka o mluvnické stavbě věty a souvětí, o větných a souvětých výpovědích. – LOTKO, E.: *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2005, 3. vydání.

5 *RVP, 48st C 5.1 / jazyk a jazyková komunikace*, str. 23 [online]. [cit. 2011-10-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.

Skladební učivo tvoří následující:

- výpověď a věta
- stavba věty
- pořádek slov ve větě
- rozvíjející větné členy
- souvětí
- přímá a nepřímá řeč
- stavba textu⁶

Toto učivo a výstupy jsou závazné pro všechny učitele. Školní vzdělávací programy musí vycházet z Rámcového vzdělávacího programu, jednotlivé výstupy a učivo však mohou více rozepsat či definovat. Forma plnění cílů RVP je na jednotlivých školách volná. Učitel sám volí, kolik vyučovacích hodin věnuje jednotlivému učivu. Učitel také volí, v kterém ročníku bude dané učivo vyučovat a zda bude učivo probíráno formou cyklickou, či lineární.

⁶ RVP, 48st C 5.1 / jazyk a jazyková komunikace, str. 23 [online]. [cit. 2011-10-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.

2. Portál Výzkumného ústavu pedagogického

V souvislosti s RVP byl vytvořen přístupný portál Výzkumného ústavu pedagogického (dále jen VÚP) spravovaný Národním ústavem pro vzdělávání, poradenským zařízením a zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, který funguje jako metodická podpora učitelů. Portál vytváří prostředí pro sdílení zkušeností učitelů, je zdrojem inspirace pro začínající i zkušené pedagogy.

Na portále VÚP (rvp.cz) jsou dokumenty vztahující se ke skladbě v podkapitole Digitální učební materiály (dále jen DUM), tedy v podkapitole, která předkládá pracovní listy učitelů učitelům. Vkládání pracovních listů je umožněno pouze registrovaným uživatelům. Neregistrovaní uživatelé mohou pracovní listy hodnotit, navrhnout změny a doplnění. Učivo je zde tříděno podle výstupů stanovených v RVP. Učivo o skladbě se nachází pod výstupy „*Rozlišuje významové vztahy ve větě a v souvětí*“ a *Využívá znalosti o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace*.⁸ Příspěvky vložené do této části se věnují zejména větným členům, druhům vět vedlejších a poměrům mezi hlavními větami. Syntax langue je značně upřednostňována před syntaxí parole. O tomto nepoměru svědčí konkrétní počet příspěvků k 1. 10. 2012 - k syntaxi langue 27, k syntaxi parole 1.

Problematika větné skladby je na portále řešena především formou cvičení, hodiny věnující se teorii nejsou podrobně rozpracovány. Příspěvky nejsou ostatními uživateli stránek příliš komentovány, proto se nedá posoudit, jak moc se jednotlivým vyučujícím osvědčily v praxi. Jeden z mála komentátorů je Ondřej Hausenblas, který ve svých příspěvcích doporučuje, aby skladební cvičení předkládaná žákům byla jednodušším textem, tedy aby věty, na nichž je probíraný jev procvičován, na sebe navazovaly.

Vzhledem k tomu, že učivo na portále je děleno podle cílů stanovených v RVP, není možné, aby učitelé k vloženým přípravám připojili i vlastní cíle hodiny. Jako přehled o obsahu přípravy slouží učitelem vložená anotace. Tato anotace se však neobrací na žáka, funguje jako sdělení učitel – učitel. (Př. „*Prezentace slouží k opakování základních pojmů*

7 Metodický portál RVP. dum.rvp.cz[online]. [cit 2012-02-06]. Dostupné z: http://dum.rvp.cz/vyhledavani/prochazet.html?rvp=ZABAB&svp=-&svp_ch=off.

8 Metodický portál RVP. dum.rvp.cz[online]. [cit 2012-02-06]. Dostupné z: http://dum.rvp.cz/vyhledavani/prochazet.html?rvp=ZABAB&svp=-&svp_ch=off.

z českého jazyka formou hry. Dá se vhodně využít při procvičování přívlastku shodného a neshodného.“⁹

Autoři cvičebních listů neuvádějí příliš často zdroje svých inspirací. Pokud jsou však uvedeny, obvykle jimi jsou učebnice Fraus a učebnice Státního pedagogického nakladatelství (dále SPN). Objevují se však i nakladatelství méně obvyklá (např. Tobiáš).

⁹ Metodický portál RVP. *dum.rvp.cz*[online]. [cit 2012-02-06]. Dostupné z:
http://dum.rvp.cz/vyhledavani/prochazet.html?rvp=ZABAB&svp=-&svp_ch=off.

3. Přehled současných učebnic českého jazyka pro ZŠ

Učebnice je často považována za hlavní učitelovu pomůcku při výuce. Z tohoto důvodu je pro zkoumaný účel nezbytné prostudovat nabízené učebnice českého jazyka na trhu.

Podle portálu www.ucebnicemapy.cz jsou k 1. 10. 2012 současnými nejprodávanějšími učebnicemi pro šestý ročník ZŠ tyto:

- Učebnice pro šestou třídu SPN. Autorkami jsou Eva Hošnová a Ivana Bozděchová. Učebnice dostala doložku MŠMT v roce 2006. Tyto učebnice byly podle autorek vypracovány v souladu s RVP.
- Učebnice pro šestou třídu základních škol a primu víceletých gymnázií nakladatelství Fraus. Autorkami jsou Zdeňka Krausová a Renata Teršová. Učebnice vyšly v roce 2005, mají doložku MŠMT.
- Učebnice Český jazyk pro 6. ročník základní školy nakladatelství SPN. Autorem je Vlastimil Styblík. Učebnice má doložku MŠMT.
- Pracovní listy s názvem Shody a rozdily nakladatelství Tobiáš. Autorkou je Zdena Michalová. (Ačkoli portál řadí tuto publikaci mezi učebnice českého jazyka, na webových stránkách nakladatelství Tobiáš je uvedeno, že se jedná o dokument sloužící k rozvoji zrakové percepce u dětí a je určen žákům se specifickou poruchou učení. Kniha se netýká zkoumané problematiky.)¹⁰
- Český jazyk pro 6. ročník, 1. díl – učivo o jazyce nakladatelství Alter. Autoři jsou H. Hrdličková, E. Beránková a S. Rudolf. I tato učebnice má doložku MŠMT.

¹⁰ Tobiáš učení s porozuměním. *Www.tobias-ucebnice.cz*[online].[cit. 2012-09-09]. Dostupné z: <http://www.tobias-ucebnice.cz/?7,shody-a-rozdily>.

Celkově jsou odběratelům v současnosti nabízeny učebnice těchto nakladatelství:

1. Fraus
2. Státní pedagogické nakladatelství
3. Alter
4. Tobiáš
5. Prodos
6. Práce
7. Jinan
8. Fortuna
9. Klett
10. Nová škola¹¹

Pro potřeby analýzy bylo pracováno s učebnicemi, které:

- patří mezi nejprodávanější na trhu (podle internetového portálu www.ceskeskolstvi.cz), a jsou tedy nejvíce používány
- mají doložku MŠMT

Těmito učebnicemi jsou učebnice nakladatelství SPN, Fraus a Alter.

3.1 Státní pedagogické nakladatelství

Učebnice Státního pedagogického nakladatelství jsou stavěny přehledně a jasně. V úvodu každé kapitoly jsou žákům představeny základní pojmy, jimž se následující učivo bude věnovat. Výklad je od procvičovací části oddělen praktickými tabulkami. V těch jsou nejdůležitější termíny zvýrazněny. Skladbě je v učebnicích věnováno přibližně tolik prostoru, kolik ostatním jazykovým disciplínám.

Poměr teorie a cvičení je vyvážený. Cvičení k probíranému učivu jsou dělena na cvičení klasická a cvičení náročnější, která jsou uvedena: „*pro bystré hlavy*“.

Učebnice se obvykle nesnaží na nic navazovat, na rozdíl od ostatních řad v těchto učebnicích nejsou věty typu: „*Zopakujte si.*“ Pokud autorky pracují s učivem, které

¹¹ České školství. *Www.ceskeskolstvi.cz*[online].[cit. 2010-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskeskolstvi.cz/obchod/ucebnice/pro-zakladni-skoly/ii-stupen/cesky-jazyk/>.

považují za probrané, nazvou sice kapitolu „opakování“, znovu však důsledně problematiku vyloží.

Cíle, které si autorky těchto učebnic stanovily, se shodují s cíli v RVP. Výjimku tvoří přímá a nepřímá řeč, která je v učebnicích opomíjena.

Velká pozornost je věnována především rozvíjejícím větným členům. Ty jsou probírány už v šestém ročníku společně s větnými členy základními. Každému větnému členu je věnována samostatná kapitola. V té je objasněno, které slovní druhy se danými větnými členy mohou stát. U předmětu a příslovečného určení je vysvětleno, kterými otázkami (u předmětu pádovými, u příslovečného určení i nepádovými) se lze na daný člen doptat. U všech větných členů je také zmíněno, že mohou existovat jako holé, či jako několikanásobné. V učebnici však zcela chybí pojednání o tom, jak fungují dané členy ve větě, jakou funkci zastávají. Žáci jsou už v šesté třídě seznamováni s větnými grafy, učí se, jak věta funguje, jak na sobě jednotlivé členy závisí. Učebnice také částečně seznamuje s valenční syntaxí. Je objasňována teorii řízenosti, přimykání a shody. Ani v rámci valence žáci nejsou poučeni o funkci daného členu ve větě. S gramatickými větnými vzorci se prostřednictvím učebnic SPN nesetkají.

Problematika souvětí se v sedmém ročníku prolíná s problematikou větných členů. Sedmá třída se věnuje druhům vět vedlejších, které jsou přes větné členy objasňovány. Žáci se věnují každému větnému členu a následně jsou seznámeni s druhem věty vedlejší od něj odvozené. Druhy vět vedlejších jsou probírány postupně a každé je věnována rozsáhlá kapitola. Tento způsob výkladu je značně náročný pro žáky, přestože v šestém ročníku byli seznámeni s rozvíjejícími větnými členy. Učivo je nyní ale značně prohloubeno. Žáci se učí jak o větných členech, tak o druzích vět vedlejších. To může způsobovat nepochopení v systému jazyka. Problém je spatřován především u příslovečného určení. V šesté třídě se žáci seznámí s příslovečným určením místa, času a způsobu. Nyní se seznamují i s dalšími druhy, příslovečným určením míry, zřetele, příčiny, účelu, podmínky a přípustky. Jedná se o náročné učivo ztížené o problematiku příslušných vedlejších vět.

Souvětí je velký prostor věnován i v osmém ročníku. Autorky se zaměřují především na souvětí souřadné. Žáci se seznamují s významovými poměry mezi větami hlavními. Zde je spatřován problém v dvojitém objasňování téhož učiva. S významovými poměry jsou žáci seznamováni nejprve v rámci několikanásobných větných členů. Teorie je vyložena velice stručně a je především na učiteli, aby žákům problematiku zprostředkoval. V další kapitole

jsou objasňovány významové poměry mezi větami hlavními. Ten samý problém je zde vyložen obsáhle a důkladně. Autorky učebnic tedy stejnou problematiku objasňují nejprve náročným způsobem a poté znovu, podrobně. U významových poměrů je kladen důraz na spojovací výrazy, které se k jednotlivým poměrům váží. Hrozí riziko, že žáci si toto učivo osvojí memorováním spojovacích výrazů, nikoli pochopením podstaty jednotlivých poměrů.

V rámci učiva o výpovědi a větě jsou probírány věty podle postoje mluvčího. Na rozdíl od ostatních analyzovaných učebnicových řad autorky této řady nepředpokládají, že jsou žáci obeznámeni s větami oznamovacími, rozkazovacími, tázacími a přacími, a proto toto učivo důkladně probírají. K těmto druhům vět jsou dále přidány věty zjišťovací, doplňovací a zvolací. Dané učivo se v rámci jednotlivých cvičení prolíná s pragmatikou, např. u cvičení: „*Jak se omluvíte, když přijdete pozdě do školy?*“¹² autorky docilují toho, že žáci jednak rozeznají funkci věty, jednak jsou schopni obstát v komunikační situaci.

Stavbě věty, stavbě textu a pořádku slov ve větě je v učebnicích věnován minimální prostor. Tyto požadavky RVP jsou tedy naplněny, ale jen okrajově. V učebnicích dochází k situaci, kdy některé z cílů RVP jsou značně upřednostňovány před cíli jinými.

Následující tabulka představuje shodu cílů učebnic s RVP. Vyplývá z ní, že se učebnice SPN shodují s učivem, které požaduje RVP. Jedinou výjimku tvoří bod přímá a nepřímá řeč. Zároveň učebnice cíle RVP v několika bodech překračuje. Jedná se především o učivo o základních větných členech. Toto učivo RVP opomíjí, autorky učebnic SPN mu však věnují velký prostor.

Učivo požadované RVP	Naplnění požadavků RVP učebnicemi SPN
Výpověď a věta	Naplnuje v 7. ročníku
Stavba věty	Naplnuje v 7. a 9. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplnuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6., 7. a 9. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje
Stavba textu	Naplnuje v 7. ročníku

12 HOŠNOVÁ, E.: *Český jazyk 7: pro základní školy*, 1. vyd., Praha: SPN, 2008, str. 91.

3.2 Nakladatelství FRAUS

Učebnice nakladatelství Fraus jsou na svých webových stránkách (ucebnice.fraus.cz) prezentovány jako dokumenty, které: „*celkovou koncepcí odpovídají požadavkům Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.*“¹³ Tyto učebnice by měly posilovat mezipředmětové vztahy a klást důraz na vizualizaci učiva. Jsou doplněny příručkou pro učitele a k většině z nich je připojen pracovní sešit.

Nakladatelství Fraus vydává učebnice pod názvem Český jazyk. Pro druhý stupeň základních škol je na trhu kompletní řada učebnic pro šestý až devátý ročník. Tyto učebnice lze, dle autorů, využívat i na nižším stupni víceletých gymnázií. Učebnice uspořádávají učivo cyklicky a vzájemně se tak prolínají. Ke každé učebnici je k dispozici didaktická příručka pro pedagogy.

Učebnice řady Fraus věnují v každém ročníku syntaxi samostatnou kapitolu, která má několik desítek stran. Jednotlivé kapitoly se nevěnují čistě skladbě, ale i dalším jazykovým disciplínám a mezipředmětovým vztahům. Toto učivo je graficky zapracováno do postranních sloupců.

Učebnice této řady nevyužívají jen práce samotných autorů učebnic, ale zapojují i další autory, především umělecké literatury. Žáci si probrané učivo procvičují na uměleckých textech domácích (Ota Pavel) i zahraničních (William Styron) autorů, textech z časopisů (Výběr) i textech z dalších učebnic (učebnice občanské výchovy Fraus).

Jak bylo výše řečeno, ke každému ročníku je přiřazena i příručka pro učitele, která by měla být učiteli při práci s učebnicí nápomocná. I do této příručky jsou zařazeny mezipředmětové vztahy. (Kapitola, která se věnuje syntaxi, nezačíná v příručce pro učitele (8. ročník) skutečně syntaxí, ale pojednáním o vaření. V učebnici samotné je totiž otázka: „*Jak by měla vypadat večeře podle zásad zdravé výživy?*“ Na tuto otázku příručka také podává odpověď: „*Těstovinový salát s tuňákem, sýrem a brokolicí*“) ¹⁴ Celkem je na učivo, které se nevztahuje k jazyku, vyhrazena asi třetina příručky. Tyto úkoly však často bývají vytrženy z kontextu, a není tak zcela jasný jejich smysl.

¹³ <http://ucebnice.fraus.cz/ucebnice-2-stupen-2/>, 11. 10. 2012.

¹⁴ KRAUZOVÁ, Z., TERŠOVÁ, R.: *Český jazyk 6 pro ZŠ a VG UČ*, Praha: Fraus, 2005, str. 44.

Z pohledu učiva se cíle učebnic nakladatelství Fraus shodují s cíli stanovenými v RVP, výjimku tvoří pouze přímá a nepřímá řeč, která není v učebnicích probrána v žádném ročníku, ale RVP ji uvádí ve svých výstupech.

Učebnice se věnuje především rozvíjejícím větným členům a souvětí. Toto učivo je probíráno ve třech ročnících, a to velice podrobně. V učebnici však, stejně jako v učebnicích řady SPN, chybí učivo o tom, jakou funkci mají jednotlivé členy ve větě. Základní i rozvíjející větné členy jsou vyloženy obsáhle, jsou objasněny různé druhy větných členů (podmětu, přísudku, příslovecného určení, přívlastku), je zmíněno, že každý větný člen může být holý, rozvitý, či několikanásobný, jejich skutečná funkce je však opomíjena, a žáci tak nemusí pochopit význam členů a jejich rolí ve větě. Žáci nemají možnost pochopit funkce větných členů ani v rámci valenční syntaxe. Valence je objasňována pouze teoreticky (v rámci mezipředmětových vztahů je objasněna valence atomů, učivo je tedy propojeno s chemií). Autoři se snaží docílit toho, aby žáci věděli, co je valenční syntax. V učebnici však není objasněna funkce jednotlivých členů ve větě z pohledu valenční syntaxe, ani tvorba gramatického větného vzorce. Je tedy na pedagogovi, zda toto učivo do výuky, bez podpory učebnice, zařadí. V rámci učiva o souvětí se žáci seznamují nejdříve se souvětím podřadným. Žákům jsou představeny druhy vět vedlejších a následně jsou jednotlivé druhy pečlivě probrány, a to včetně věty doplňkové. Tato problematika je také probírána graficky, žáci se učí zaznamenávat souvětí do větných grafů. Tímto způsobem pochopí podstatu fungování souvětí souřadného a podřadného. V rámci učiva o souvětí souřadném se žáci seznamují s významovými poměry mezi větami hlavními. Významové poměry jsou jednak definovány, jednak jsou prezentovány přes spojovací výrazy. Stejně jako u učebnic řady SPN tedy hrozí, že žáci budou rozpoznávat poměry mezi větami přes spojovací výrazy, nikoli přes skutečné pochopení významu.

Prostor je věnován i učivu o výpovědi. V této problematice autoři učebnic pracují s prekoncepty žáků. Autoři se věnují druhům vět podle postoje mluvčího. Předpokládají, že žáci znají věty oznamovací, tázací a žádací. Za nové učivo považují věty rozkazovací, práci, doplňovací a zjišťovací. Toto pojetí druhů vět podle postoje mluvčího se rozchází s pojetím vět podle postoje mluvčího v učebnicích SPN. Stejně jako v učebnicích SPN je do učebnic řady Fraus zahrnuto učivo o stavbě věty a stavbě textu, není však probráno

podrobně. Je mu věnováno výrazně méně prostoru než ostatnímu učivu shodujícím se s učivem RVP.

Následující tabulka sleduje naplnění učiva podle RVP v učebnicích nakladatelství Fraus. Zaznamenává, zda je cíl naplněn. Zároveň tabulka dokumentuje, ve kterém ročníku je cíle dosahováno.

Učivo RVP	Naplnění požadavků RVP učebnicemi Fraus
Výpověď a věta	Naplnějí v 7. a 9. ročníku
Stavba věty	Naplnějí v 7. a 9. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplnějí
Rozvíjející větné členy	Naplnějí v 6., 7. a 9. ročníku
Souvětí	Naplnějí v 6., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnějí
Stavba textu	Naplnějí v 7. ročníku

Závěrem lze říci, že učebnice Fraus nenaplnějí požadavky RVP v učivu o větné skladbě ve dvou bodech. Těmi jsou pořádek slov ve větě a přímá a nepřímá řeč. Na druhé straně však, stejně jako autorky učebnic SPN, překračují autoři učebnic Fraus požadavky RVP v učivu o základních větných členech, neboť se této problematice věnují obsáhleji, než je požadováno v RVP.

3.3 Nakladatelství Alter

Nakladatelství Alter (www.alter.cz) nabízí kompletní řady učebnic předmětů český jazyk a zeměpis pro všech devět ročníků základní školy a nižší stupeň gymnázií. Zaměřuje se také na pomůcky pro žáky, výukové programy a nástěnné obrazy.

V rámci předmětu český jazyk vydává nakladatelství učebnice pro příslušné ročníky druhého stupně základních škol. Každému ročníku je určena řada, která se dále dělí na učebnice s těmito názvy: Učivo o jazyce, Komunikační a slohová výchova a Literární výchova. Dále budou sledovány učebnice Český jazyk – Učivo o jazyce.

Učebnice nakladatelství Alter jsou zajímavé především tím, že se celou knihou prolíná příběh hlavního hrdiny. V případě učebnice pro sedmý ročník je to příběh třináctileté žákyně Míši, v učebnici pro osmý ročník je hlavním hrdinou čtrnáctiletý Petr, v učebnici pro devátou třídu žákyně Petra. Žáci pracují s textem, který má dějovou linii, a je pro ně tak přitažlivější.

Teorie není v učebnici striktně oddělena od cvičení. Obvykle je teorie zařazena do přehledných rámečků. Je poměrně stručná. Autoři také často probrané učivo v několika větách shrnují. Pokud se v učebnici navazuje na učivo, které už bylo probíráno v nižších ročnících, odkazují autoři řady učebnic na danou knihu, ve které si žáci případně mohou zapomenuté znalosti doplnit. Učebnice tedy na sebe jednak navazují, jednak se prolínají.

Autoři pracují s prekoncepty žáků, předpokládají, že jsou seznámeni s větami oznamovacími, rozkazovacími, žádacími a přacími. Toto učivo dále nerozšiřují, zaměřují se především na intonaci, se kterou jsou tyto druhy vět pronášeny, a na interpunkci.

Rozvíjejícím větným členům se autoři učebnic věnují především v šestém a sedmém ročníku. Učivo je probíráno stejným způsobem, kterým ho představují autorky učebnic SPN. V šestém ročníku jsou žáci s rozvíjejícími větnými členy seznámeni, v sedmém je učivo rozšířeno a zároveň se prolíná s učivem o souvětí, na problematiku rozvíjejících větných členů navazuje problematika příslušných druhů vět vedlejších. Rozvíjející větné členy jsou probírány i v osmém ročníku. V tomto ročníku také autoři částečně pracují s valenční syntaxí. Žáci jsou seznamováni s řízeností a přimykáním. Učivo není probráno podrobně, žáci nejsou seznámeni s funkcí větných členů ve valenční syntaxi, ani s gramatickými větnými vzorci, a bez pomoci učitele je proto ovládnutí této problematiky náročné.

Souvětí je, stejně jako v učebnicích SNP a Fraus, věnován velký prostor. Autoři se zaměřují na souřadnost a závislost, modely souvětí souřadných a podřadných, rozlišení souvětí souřadných a podřadných a orientaci ve složitém souvětí. V rámci souvětí souřadného i podřadného pracují žáci se spojovacími výrazy, které se váží k druhům vět vedlejších a významovým poměrům mezi větami hlavními. Autoři učebnic se v rámci učivu o souvětí výrazně věnují grafickému znázornění.

Následující tabulka sleduje naplnění učiva podle RVP v učebnicích nakladatelství Alter. Zaznamenává, zda je cíl naplněn. Zároveň tabulka dokumentuje, ve kterém ročníku je cíle

dosahováno. Z tabulky vyplývá, že učebnice Alter naplňují požadavky RVP ve třech bodech. Těmi jsou výpověď a věta, rozvíjející větné členy a souvětí.

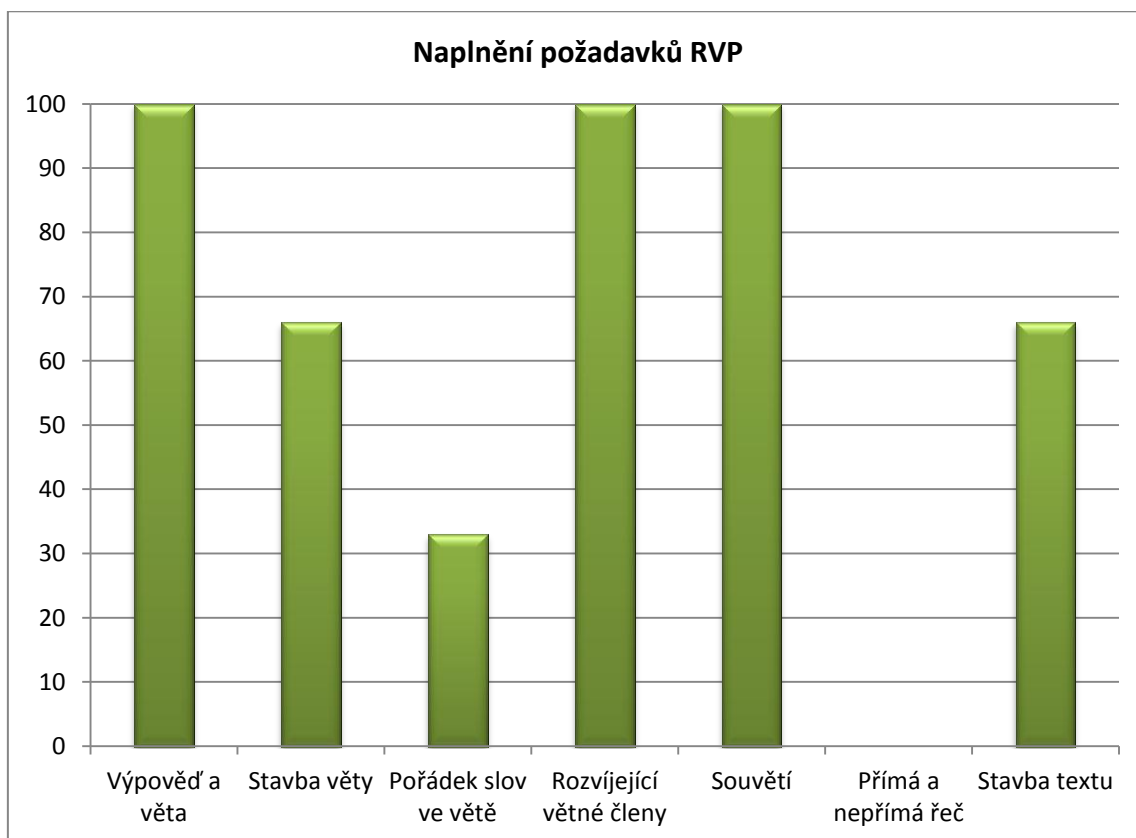
Učivo RVP	Naplnění požadavků RVP učebnicemi Alter
Výpověď a věta	Naplňuje v 7. ročníku
Stavba věty	Nenaplňuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplňuje
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6., 7. a 8. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 6., 7. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Nenaplňuje

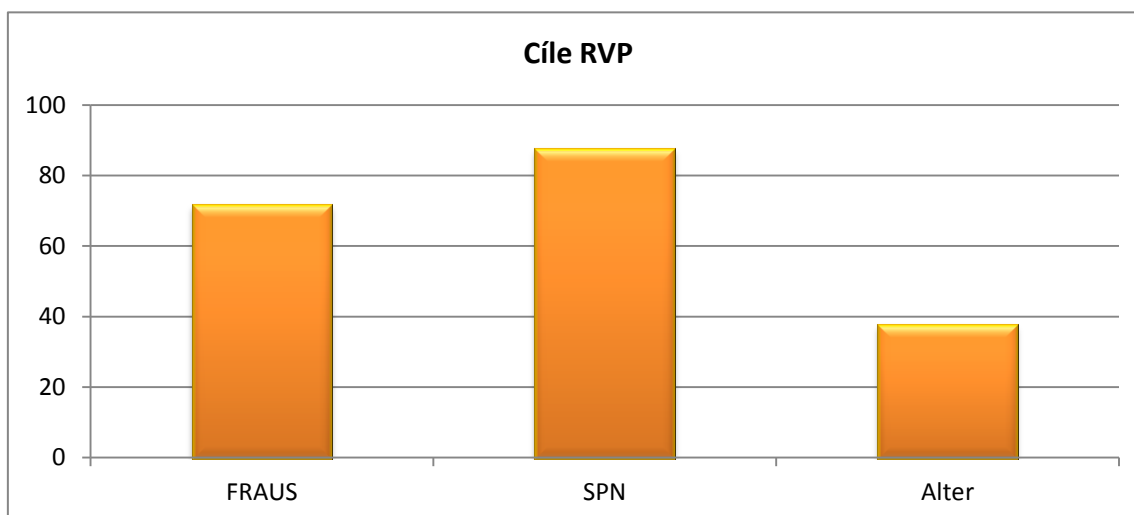
3.4 Shrnutí analyzovaných učebnic

Po prostudování jednotlivých učebnic lze říci, že zkoumané učebnice vyhovují požadavkům RVP jen částečně. Publikace se zaměřují především na rozvíjející větné členy a souvětí. Toto učivo je zařazeno ve všech řadách do několika tříd. Opomíjena není ani výpověď a věta, ta je zařazena do všech publikací a probírána je v sedmém ročníku. Problematice stavby věty, pořádku slov ve větě a stavby textu se věnují pouze učebnice Fraus a SPN. Učebnice řady Fraus a SPN se nejvíce blíží cílům RVP, nenaplňují je však zcela. Učebnice nakladatelství SPN na svých obalech inzerují, že jsou v souladu s RVP, z analýzy však vyplývá, že tomu tak není. Nejméně cíle RVP naplňují učebnice nakladatelství Alter, s dokumentem se shodují pouze ve třech bodech (těmi jsou rozvíjející větné členy, souvětí a výpověď a věta).

Následující tabulka dokumentuje naplnění požadavků RVP učebnicemi. Levý sloupec zaznamenává učivo, jehož zvládnutí vyžaduje RVP. Pravý sloupec v procentech vyjadřuje schopnost zkoumaných učebnic toto učivo zprostředkovat.

Učivo RVP	Naplnění požadavků zkoumanými učebnicemi
Výpověď a věta	100%
Stavba věty	66%
Pořádek slov ve větě	33%
Rozvíjející větné členy	100%
Souvětí	100%
Přímá a nepřímá řeč	0%
Stavba textu	66%

Ačkoli učebnice nejsou schopny zcela naplnit požadavky RVP, učivo požadované po žácích je náročné, je značně rozšířeno nad rámec RVP. Dochází tedy k protichůdné situaci. Na jedné straně učebnice nenaplní cíle státní osnovy, na straně druhé je překračuje.

Lze říci, že ve všech zkoumaných učebnicích je učivo tematicky probíráno stejným způsobem - tedy to, co je v jedné učebnici probíráno v šestém ročníku, je ve stejném ročníku probíráno i v ostatních řadách učebnic. To platí i o dalších ročnících.

Učivo šesté třídy se zaměřuje na základní a rozvíjející větné členy, z rozvíjejících větných členů konkrétně na předmět, přívlastek a příslovečné určení místa, času a způsobu.

Sedmá třída je věnována větám podle postoje mluvčího, opakování znalostí o základních i rozvíjejících větných členech a jejich prohloubení a větám jednočlenným, dvojčlenným a větným ekvivalentům.

Učivo osmé třídy je založeno především na významových poměrech mezi větami hlavními, ale i na významových poměrech mezi několikanásobnými větnými členy. S tím souvisí i problematika spojek, která je do tohoto učiva zahrnuta. Učebnice nakladatelství SPN a Alter se v osmých ročnících věnují také záporu, a to mluvnickému i slovnímu.

Devátý ročník je založen na opakování učiva probraného v nižších ročnících (jedná se především o základní i rozvíjející větné členy, větu jednoduchou a souvětí). Nové učivo se týká především samostatného a osamostatněného větného členu a elipsy v učebnicích SPN a základů valenční syntaxe v učebnicích nakladatelství SPN a Fraus.

4. Cíle konkrétních škol

Po teoretické části, věnující se školním dokumentům a jejich cílům v oblasti větné skladby, budou analyzovány cíle základních škol. Ty budou zkoumány z jednotlivých ŠVP konkrétních základních škol.

Jak bylo v úvodu této práce řečeno, zkoumány jsou cíle škol v Ústeckém a Libereckém kraji, konkrétně v patnácti vesnických školách a čtrnácti městských školách (v Ústí nad Labem, Liberci a Jablonci nad Nisou). Cíle byly zjišťovány ze školních vzdělávacích programů jednotlivých institucí. Práce probíhala se ŠVP různých úrovní zpracování, můžeme tedy pozorovat nejen vyučovací cíle jednotlivých škol, ale také jejich schopnost sepsat kvalitní program. Práce probíhala na teoretické úrovni a byly zkoumány pouze ŠVP. V práci není ověřeno, zda nízká kvalita ŠVP znamená i nízkou úroveň vyučování.

Při plánování obsahu této práce se autorka se svou školitelkou domnívaly, že zajistit podklady k praktické části nebude problém, protože školy své ŠVP běžně zveřejňují na webových stránkách. V průběhu výzkumu však autorka narazila na dva problémy, které očekávány nebyly. V první řadě bylo zjištěno, že mnohé ze škol (především škol vesnických, zejména v Ústeckém kraji) v dnešní době vyspělých komunikačních technologií a zároveň úbytku dětí (tedy době, kdy škola nutně musí sebe sama propagovat) stále nemají webové stránky vytvořeny. To se týká i škol v malých městech, např. Varnsdorfu či Rumburku, kde je škol několik, a dalo by se tedy předpokládat, že si mezi sebou budou konkurovat, a v důsledku tohoto faktu budou chtít vytvořit před veřejností svůj dobrý profil, v čemž by jim webové stránky mohly pomoci.

V druhé řadě bylo zjištěno, že má-li škola webové stránky, není vůbec samozřejmostí, že na nich svůj ŠVP zveřejní. Zde je třeba kriticky uvést, že autorka diplomové práce chybně předpokládala, že ŠVP jednotlivých škol jsou běžně na webových stránkách zveřejňovány.

4.1 Problematika zveřejňování ŠVP

Dříve, než budou analyzovány jednotlivé ŠVP, zaměří se práce na jejich zveřejňování. Především u městských škol platí, že zveřejnění ŠVP na webových stránkách školy není samozřejmostí.

Na otázku, proč školy ŠVP nezveřejňují, se ředitelka ZŠ ve Smržovce, Mgr. Renata Šípková, vyjádřila takto: „*V době, kdy školní vzdělávací programy vznikaly, spousta škol jen vyčkávala na internetu a čekala, jestli bude jinou školou nějaký kvalitní program zveřejněn. Ten byl potom okopírován. Naši učitelé strávili hodiny práce nad školním vzdělávacím programem a přišlo mi nefér, abych riskovala, že tato práce bude okopírována.*“¹⁵

Slova ředitelky Šípkové platí ve všech ohledech. Při tvorbě práce bylo zjištěno, že nezveřejněné ŠVP jsou nejpropracovanější (výjimky nalezneme zejména na vesnických školách, např. ZŠ Cvikov má vynikající ŠVP, a přesto je na stránkách školy zveřejněn) a učitelé na nich pracovali mnoho hodin.

Zároveň je faktem, že riziko plagiátorství je reálné. To dokládá i tato práce. Autorka při studování jednotlivých programů narazila na dva prakticky totožné ŠVP. Zveřejnění programu na webových stránkách školy není povinností, jak vyplývá z e-mailu, který autorce na dotaz týkající se zveřejňování ŠVP zaslala PhDr. Marta Jurková, Ph.D., z odboru vzdělávací soustavy MŠMT. V e-mailu se můžeme dočíst toto: „...*Ředitel školy má podle § 5 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, povinnost zveřejnit ŠVP na veřejně přístupném místě ve škole. Avšak není jeho povinností zveřejňovat ho způsobem umožňujícím dálkový přístup (tzn. např. na internetových stránkách školy). Podle zákona si z ŠVP každý může pořizovat opisy a výpisy, příp. může škola poskytnout kopii ŠVP za cenu v místě obvyklou. Škola nemá povinnost posílat svůj ŠVP např. e-mailem.*“¹⁶

Zveřejňování ŠVP na webových stránkách školy tedy není povinností. Zároveň školy musí umožnit nahlédnutí do dokumentu. Dokument musí být k dispozici, např. v ředitelně školy. Zveřejňování ŠVP na internetových stránkách škol na jedné straně přináší riziko plagiátorství, na druhé straně přináší (zejména rodičům dětí) snadnou práci s dokumentem. Rodiče mohou mít k dokumentu snadný přístup např. během stěhování, kdy se rozhodují, na kterou školu dítě bude docházet. V zápisu od kulatého stolu na téma Individuální integrace dětí se specifickými vzdělávacími potřebami organizace Člověk v tísni můžeme nalézt toto: „*Panuje rozdílný přístup škol ke zveřejňování ŠVP, v důsledku čehož školy*

¹⁵ Mgr. Renata Šípková, ředitelka ZŠ Smržovka, telefonický rozhovor 5. 3. 2012.

¹⁶ E-mailová zpráva od: marta.jurkova@msmt.cz, cit. 5.3.2012.

*neznají vzájemně své ŠVP. To dělá potíže v případě, že dítě přestupuje z jedné školy do druhé – vedení nové školy nezíská automaticky ŠVP školy, ze které dítě přišlo. Řada škol nechce dokument sdílet, považují to za své know-how.*¹⁷

V protikladu k názoru Mgr. Šípkové je názor zástupce ředitele Základní školy ve Cvikově, Mgr. Miroslava Novotného. Ten v telefonickém rozhovoru sdělil, že se zveřejňováním ŠVP, byť je jeho kvalita vysoká, nemají jako škola problém. „*My se kopírování nijak výrazně nebojíme. S tou variantou je sice potřeba počítat, ale na druhou stranu, každý ŠVP se vztahuje vyloženě ke konkrétní škole, takže ta škola, která by ho zkopírovala, by s tím měla další práci, musela by to upravit tak, aby to na ni sedělo. Vypadá dost hloupě, když v ŠVP je, že se se žáky chodí na blízký sportovní stadion, a on v okolí deseti kilometrů žádný není.*“¹⁸

4.2 Vesnické základní školy

ŠVP studovaných vesnických škol jsou na obou pólech kvality – vynikající, i velmi slabé. Všechny analyzované dokumenty jsou dostupné na webových stránkách daných institucí. Ústeckého a Libereckého kraje.

Vesnické školy, na rozdíl od městských, své ŠVP zveřejňují často. V zásadě platí, že pokud má daná škola vytvořeny webové stránky, je na nich ŠVP zveřejněn. Existují však i výjimky (např. ZŠ Smržovka, ZŠ Velké Chvojno, ZŠ Horní Police). O tom, proč tyto školy své programy nezveřejňují, je pojednáno výše.

Pro přehlednost a jasnost analýzy jednotlivých ŠVP jsou vesnické školy v práci rozděleny územně na severozápadní (ZŠ Cvikov, ZŠ Jiříkov, ZŠ Mikuláškovice, ZŠ Zákupy, ZŠ Chrastava, ZŠ Mimoň a ZŠ Hodkovice nad Mohelkou) a severovýchodní (ZŠ Libštát, ZŠ Kořenov, ZŠ Janov nad Nisou, ZŠ Vratislavice nad Nisou, ZŠ Lučany nad Nisou, ZŠ Višňová, ZŠ Raspenava a ZŠ Jilemnice).

¹⁷ Člověk v tísni. <http://www.varianty.cz/> [online]. [cit. 2011-10-10].

¹⁸ Mgr. Miroslav Novotný, zástupce ředitele ZŠ Cvikov, telefonický rozhovor 12. 3. 2012.

4.2.1 Vesnické základní školy - severozápad

4.2.1.1. ZŠ Cvikov

ŠVP Základní školy ve Cvikově je velmi propracován. Kromě učiva, výstupů a přesahových předmětů obsahuje také průřezová témata a kritéria hodnocení (ta se však často shodují s očekávanými výstupy). Učivo v dokumentu není vypsáno tak, jak je tomu v jiných ŠVP. Celý blok je nazván *výstupy*. Tyto výstupy jsou rozděleny do dvou částí: první část výstupů je v samostatném okně *očekávané výstupy*, druhá v okně *učivo*.

Žák po absolvování šestého ročníku rozeznává základní větné členy a aplikuje znalost do pravopisných pravidel, poznává základní i rozvíjející členy (kterými jsou předmět, příslovecné určení místa, času a způsobu a přívlástek shodný a neshodný), rozlišuje větu jednoduchou a souvětí, chápe zásady tvoření vět, umí správně užívat přímou řeč.

Výstupem je využívání poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů a zvládnutí lexikálního, slovotvorného, morfologického i syntaktického pravopisu v písemném projevu ve větě jednoduché i v souvětí.

Průřezovým tématem je osobnostní a sociální výchova, konkrétně rozvoj schopností poznávání a řešení problémů a rozhodovací dovednosti.

Učivem sedmého ročníku je výpověď a věta, stavba věty, pořádek slov ve větě, rozvíjející větné členy, souvětí, přímá a nepřímá řeč, stavba textu, druhy vedlejších vět, věta jednočlenná, dvojčlenná a větný ekvivalent. Výstupem je rozlišení významových vztahů gramatických jednotek ve větě a v souvětí (výstup totožný s RVP) a výstup shodující se s výstupem v šestém ročníku (zvládnutí lexikálního, slovotvorného, tedy také výstup shodující se s RVP). Průřezová témata se shodují s těmi v šestém ročníku, kritéria hodnocení se shodují s výstupy.

Učivem osmého ročníku je věta jednočlenná, dvojčlenná, větný ekvivalent, zápor, opakování o větných členech základních a rozvíjejících, větné členy několikanásobné a významový poměr mezi jejich složkami, větné členy v přístavkovém vztahu, znázornění stavby věty jednoduché, opakování o vedlejších větách, souřadně spojené věty vedlejší, tvoření vět a významové poměry mezi větami hlavními v souřadném souvětí. Jedná se o učivo rozsáhlé, zajímavé je zejména zařazení významových poměrů mezi větami hlavními do tohoto

ročníku, obvykle se probírá (ve shodě s nejprodávanějšími řadami učebnic) o ročník výše. Neobvyklé je také zařazení znázornění větné stavby do učiva, a to ačkoli se jedná o učivo zařazené do všech analyzovaných učebnic, ostatní školy totiž toto učivo ve svých ŠVP nezdůrazňují.

Některé z výstupů osmého ročníku jsou opět shodné s výstupy RVP nebo nižších ročníků. Novým výstupem je využívání znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace.

Devátý ročník je založen především na opakování. Nové učivo tvoří syntax parole, tedy funkce vět podle postoje mluvčího, funkce větných ekvivalentů, samostatný větný člen, osamostatněný větný člen, elipsa, dále tvoření vět, hlavní zásady českého slovosledu, vsuvka a prostředky návaznosti v jazykových projevech.

Výstupy jsou totožné s již zmíněnými. V devátém ročníku by měly být přesahy do jiného předmětu, kterým by měl být seminář z českého jazyka.¹⁹

ŠVP ZŠ Cvikov lze považovat za velice kvalitní, zcela naplňuje požadavky RVP.²⁰ Následující tabulka stav dokumentuje.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplňuje v 7. ročníku
Stavba věty	Naplňuje v 7. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 7. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6., 7. a 8. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 6., 7. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplňuje v 6. a 7. ročníku
Stavba textu	Naplňuje v 7. ročníku

¹⁹ Zde je potřeba opět zmínit problematiku zveřejňování ŠVP. Jak do telefonního rozhovoru sdělil zástupce ředitele školy ve Cvikově, seminář z českého jazyka je předmět, který na ostatních školách není často veden, a kdyby nebyl ŠVP ZŠ Cvikov zveřejněn, rodiče žáků, kteří by se rozhodli dítě do této školy přesunout např. v osmém ročníku, by neměli možnost tuto skutečnost zjistit. Jejich dítě by potom v tomto předmětu mohlo mít značné problémy.

²⁰ ZŠ Cvikov. *Zs.cvikov.cz*[online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <http://zs.cvikov.cz/svp.pdf>, str. 340 – 407.

4.2.1.2 ZŠ Jiříkov

Základní škola v Jiříkově má ŠVP na nízké úrovni, požadavky RVP naplňuje jen ve třech bodech. Učivo předmětu český jazyk není zdatelně rozlišeno na komunikační, jazykovou a literární výchovu, a proto se čtenář v dokumentu zpočátku ztrácí. Učivo je, spíše než rozebráno, naznačeno a veškeré výstupy jsou totožné s výstupy v RVP. Učivo není striktně přiřazeno k jednotlivým ročníkům, ale je vždy přiřazeno k dvěma ročníkům zároveň.

V šesté až sedmé třídě žáci mají v rámci skladby probrat větu, výpověď, základní a vedlejší (neobvyklý a především nesprávný termín) větné členy.

V osmém až devátém ročníku se žáci věnují slovosledu, výpovědi a základním a rozvíjejícím větným členům.²¹

Z následující tabulky vyplývá, že ZŠ v Jiříkově naplňuje požadavky RVP v bodech výpověď a věta, rozvíjející větné členy a pořádek slov ve větě. Nelze přesně určit, ve kterých ročnících je daná problematika probírána.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplňuje v 6. až 9. ročníku
Stavba věty	Nenaplňuje
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 8. až 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6. až 9. ročníku
Souvětí	Nenaplňuje
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Nenaplňuje

4.2.1.3 ZŠ Mikulášovice

ŠVP školy v Mikulášovicích je velmi podrobně propracován. Učiva je v jednotlivých ročnících, oproti jiným školám, velké množství. Na dokumentu je zajímavé pojetí výstupů žáků. V ŠVP jsou uvedeny dvojce výstupy, jednak výstupy podle RVP, jednak výstupy,

²¹ ZŠ Jiříkov. *Wwww.jirikov.cz*[online]. [cit. 2011-12-20]. Dostupné z: http://www.zsjirikov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=57, str. 53 – 58.

kteřé si stanovila sama škola. Do osnov předmětu český jazyk je v každém ročníku z velké části zapojena i dramatická výchova.

V šestém ročníku je učivem skladby shoda přísudku s podmětem, rozvíjející větné členy (není však stanoveno které), věta jednoduchá, souvětí, pořádek slov ve větě, stavba věty a přímá a nepřímá řeč. ZŠ Mikulášovice je jedna z mála škol, která do učiva zařazuje nepřímou řeč.

Školním výstupem je potom ovládní shody přísudku s podmětem, seznámení se s ostatními větnými členy (není řečeno, s kterými ostatními větnými členy, v celém dokumentu není zmínka o tom, že by doposud byly některé členy probrány), odlišení věty jednoduché od souvětí, orientace ve stavbě věty, dodržování pořádku slov ve větě, vhodné užívání přímé řeči.

Učivem sedmé třídy je věta jednočlenná, dvojčlenná, větný ekvivalent, druhy přísudků a podmětů, shoda přísudku s podmětem, náhrada větného členu vedlejší větou a naopak, předmět, přívlastek, příslovečné určení, doplněk (zde už jsou probírané větné členy rozebírány), přívlastek shodný a neshodný, druhy příslovečného určení a druhy vedlejších vět.

Školním výstupem je rozlišení věty jednočlenné, dvojčlenné a větného ekvivalentu, rozlišení druhů podmětů a přísudků, bezpečné ovládní shody přísudku s podmětem, zvládní náhrady větného členu větou vedlejší a naopak, pojmenování rozvíjejících větných členů ve větě, rozlišení druhů přívlastků a druhů příslovečného určení, určení druhů vedlejších vět.

Učivo osmého ročníku je zopakování druhů vedlejších vět. Nové učivo je velmi obsáhlé. Tvoří ho stavba textu, významové vztahy, poměry mezi hlavními větami, významové poměry mezi několikanásobnými větnými členy, souvětí podřadné a souřadné, podřadicí a souřadicí spojovací výrazy.

Výstupem je dodržování stavby textu a významových poměrů ve větě, rozlišení druhů vět vedlejších ve složitějším souvětí, určení poměru mezi větami hlavními, používání spojovacích výrazů. Ve výstupech se objevuje nepřilíš obvyklé sloveso *dodržovat*. Škola se snaží o pestrost dovedností svých žáků. Na rozdíl od některých škol netrvá na tom, aby spojovací výrazy znali žáci z paměti.

Devátá třída bývá často věnována velkému opakování, v Mikulášovicích je však v deváté třídě zopakována jen náhrada větného členu větou vedlejší a naopak. Naproti tomu nové učivo je poměrně rozsáhlé, tvoří ho věta a výpověď, čárka ve větě jednoduché a v souvětí, samostatný větný člen, přístavek a grafické znázornění věty.

Výstupem je rozlišení věty a výpovědi, správné psaní čárky ve větě jednoduché i v souvětí, rozebírání složitého souvětí, grafické znázornění věty a již dříve použitý výstup o nahrazení členu vedlejší větou.²²

ŠVP ZŠ v Mikulášovicích zcela naplňuje požadavky RVP. Stav dokumentuje následující tabulka.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplňuje v 9. ročníku
Stavba věty	Naplňuje v 6. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 6. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6. a 7. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 6., 7. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplňuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplňuje v 8. ročníku

4.2.1.4 ZŠ Chrastava

ŠVP Základní školy v Chrastavě je spíše nástinem jak probíraného učiva, tak výstupů. Český jazyk není rozdělen (jak je obvyklé) na jazykovou, literární a komunikační výchovu, ale na mluvnici, literaturu a sloh. Skladbě je v mluvnici věnováno více prostoru než ostatním disciplínám. Výstupy jsou vypracovány školou (nejsou totožné s výstupy RVP jako u mnoha jiných škol) a v několika případech v Bloomově taxonomii dosahují vyšších pozic.

Učivem šesté třídy je shoda přísudku s podmínkou, základní a rozvíjející větné členy (není specifikováno, o jaké rozvíjející větné členy se jedná) a všestranné větné a jazykové rozborů. Výstupem je uvědomění si vztahu mezi jednotlivými větnými členy a užívání základních

²² ZŠ Mikulášovice. *Www.zs.mikulasovice.com* [online]. [cit. 2011-12-20]. Dostupné z: <http://www.zs.mikulasovice.com/dokumenty-17/>, str. 30 – 56.

principů větné stavby. Celkově by učivo skladby mělo zasahovat do předmětu OSV (osobnostní a sociální výchova).²³

Sedmá třída je věnována větě hlavní a vedlejší, druhům vět vedlejších a všestranným větným rozborům. Výstupem je rozlišení věty hlavní a vedlejší, přiměřená orientace v druzích vedlejších vět (není však určeno, co je přiměřená orientace) a ovládání interpunkce v souvětí podřadném.²⁴

Učivem osmého ročníku jsou rozvíjející větné členy, konkrétně doplněk, významové poměry mezi hlavními větami a souřadně spojenými větnými členy, souvětí souřadné a podřadné.

Výstupem osmého ročníku je správné provedení větného rozboru, rozlišení významových vztahů v souvětí i ve větě a určení souvětí souřadného a podřadného.²⁵

V devátém ročníku je skladbě věnován vůbec největší prostor. Učivem jsou základní a rozvíjející větné členy, samostatný větný člen, věta jednoduchá, souvětí a slovosled ve větě. Výstup je, v rámci učiva o syntaxi, jen jediný, a tím je dodržování správného slovosledu ve větě.²⁶

Ačkoli je ŠVP ZŠ v Chrastavě propracován (zejména po stránce mezipředmětových vztahů), naplňuje požadavky RVP pouze ve třech bodech, kterými jsou pořádek slov ve větě, rozvíjející větné členy a souvětí. Stav představuje uvedená tabulka.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplňuje
Stavba věty	Nenaplňuje
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6., 8. a 9. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Nenaplňuje

²³ ZŠ Chrastava. *Wwww.zschrastava.cz* [online]. [cit. 2011 – 12 - 20]. Dostupné z: <http://www.zschrastava.cz/>, český jazyk a literatura, výstupy 6. ročník, str. 1.

²⁴ ZŠ Chrastava. *Wwww.zschrastava.cz* [online]. [cit. 2011 – 12 - 20]. Dostupné z: <http://www.zschrastava.cz/>, český jazyk a literatura, výstupy 7. ročník, str. 1.

²⁵ ZŠ Chrastava. *Wwww.zschrastava.cz* [online]. [cit. 2011 – 12 - 20]. Dostupné z: <http://www.zschrastava.cz/>, český jazyk a literatura, výstupy 8. ročník, str. 1.

²⁶ ZŠ Chrastava. *Wwww.zschrastava.cz* [online]. [cit. 2011 – 12 - 20]. Dostupné z: <http://www.zschrastava.cz/>, český jazyk a literatura, výstupy 9. ročník, str. 1.

4.2.1.5 ZŠ Mimoň

Základní škola v Mimoňi má ve svém ŠVP propracované výstupy. Učivo není rozepsáno příliš podrobně (většinu učiva je potřeba odvodit z cílů) a mezipředmětové vztahy zcela chybí. Neobvyklé je přiřazení výstupů k jednotlivým položkám v učivu. Jako jedna z mála škol ZŠ v Mimoňi nerozlišuje ve svých osnovách učivo na jazykovou, komunikační a slohovou výchovu, ale na český jazyk, sloh a literaturu.

Učivem šesté třídy jsou základní větné členy, shoda přísudku s podmětem (i několikanásobným) a opakování o přímé řeči.

Absolvent šestého ročníku vyhledá ve větě podmět a přísudek, rozliší přísudek slovesný, jmenný se sponou i beze spony, rozpozná větu s nevyjádřeným podmětem, vyhledá věty s několikanásobným podmětem, vysvětlí pravidlo shody přísudku s podmětem, správně zdůvodní koncovky, nepřímou řeč dokáže převést na řeč přímou a zapsat ji se správnou interpunkcí.

V sedmém ročníku je učivo syntaxe rozvedeno nejpodrobněji. Tvoří ho věta jednočlenná a dvojčlenná, druhy vět podle funkce, přísudek a vedlejší věta přísudková, podmět a vedlejší věta podmětná, předmět a vedlejší věta předmětná, příslovečné určení a vedlejší věty příslovečné, přívlastek a vedlejší věty přívlastkové, doplněk a vedlejší věty doplňkové, větné členy několikanásobné a shoda přísudku s podmětem.

Mezi výstupy je tučně zvýrazněn výstup, který se shoduje s výstupem v RVP (Rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek ve větě a v souvětí.). Dalšími výstupy jsou vyvození podstaty vět jednočlenných a dvojčlenných z textu, jejich vyhledání v textu, nahrazení věty jednočlenné větami dvojčlennými a naopak, uvedení, čím může být přísudek vyjádřen a schopnost jeho vyhledání ve větě, vysvětlení podstaty všeobecného podmětu a jeho rozlišení od nevyjádřeného, schopnost rozpoznat konkrétní větný člen, nalézt ho v textu a vytvořit k němu příslušnou vedlejší větu, doplnit koncovky v přičestí minulém a pravopis zdůvodnit.

V osmé třídě jsou učivem jednočlenné a dvoučlenné věty, základní a rozvíjející větné členy, několikanásobné větné členy včetně významových poměrů, přístavek, věta jednoduchá a souvětí, souvětí podřadné, druhy vedlejších vět, souřadně spojené věty vedlejší a souvětí souřadné.

Výstupy tvoří: schopnost žáků určit, jakými slovními druhy jsou vyjádřeny větné ekvivalenty (ačkoli o větných ekvivalentech se v učivu nehovoří), vytvoření věty

s různými druhy přísudku a podmínkem v jiném slovním druhu než substantivu, rozpoznání členů holých, rozvitých a několikanásobných, vymezení pojmu několikanásobný větný člen a práce s ním, vysvětlení pojmu přístavek a uvedení příkladu, grafické znázornění stavby věty jednoduché, rozlišení věty jednoduché od souvětí, vysvětlení interpunkce, rozlišení druhů vět vedlejších, grafické znázornění souřadně spojených vět a vyjmenování nejčastějších spojovacích výrazů.

Devátý ročník je z hlediska učiva opakovacím ročníkem (učivo tvoří věta jednoduchá, souvětí souřadné a podřadné), nové učivo tvoří pouze problematika vsuvky.

Výstupem devátého ročníku je charakterizace věty jednoduché, vyhledání druhů podmětu ve větě, vyjmenování výrazů, které nejsou větnými členy, vyhledání přístavku ve větě, rozpoznání elipsy, charakteristika souvětí, schopnost rozeznat počet vět v souvětí, nahrazení větného členu vedlejší větou a naopak, grafické znázornění složitého souvětí podřadného i souřadného, určení významového poměru mezi větami, charakterizace vsuvky a schopnost nalézt ji v textu.²⁷

ŠVP ZŠ v Mimoně je propracované v mnoha ohledech. V rámci skladebního učiva klade na žáky vyšší nároky než jiné školy v rámci učiva, které RVP nevyžaduje. Požadavky RVP však dokument naplňuje jen ve třech bodech. Těmi jsou rozvíjející větné členy, souvětí a přímá a nepřímá řeč.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplňuje
Stavba věty	Nenaplňuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplňuje
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 7. a 8. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplňuje v 6. ročníku
Stavba textu	Nenaplňuje

²⁷ ZŠ Mimoně. *Zsamsmirova.cz* [online]. [cit. 2012-01-02]. Dostupné z: <http://zsamsmirova.cz/o-skole/dokument/>, str. 3 – 24.

4.2.1.6 ZŠ Hodkovice nad Mohelkou

Škola v Hodkovicích nad Mohelkou má ŠVP na nízké úrovni. O tom svědčí fakt, že s RVP se program shoduje pouze v jednom bodu. Tímto bodem je učivo o souvětí, které je podle dokumentu na škole probíráno, není však jasně uvedeno, ve kterém ročníku a jak podrobně. Škola ve svém ŠVP učivo jen naznačuje, výstupy nejsou stanoveny školou, ale jsou totožné s výstupy v RVP.

V šestém ročníku není skladba vůbec zmíněna.

V sedmém ročníku je učivem skladba jednoduché věty, přičemž výstup, který je k učivu uveden, není odpovídající. („*V písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slovtvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché.*“)²⁸

Učivem osmého ročníku je opět skladba věty jednoduché a navíc skladba souvětí. Totéž je uvedeno i u učiva deváté třídy.

Ze studia dokumentu vyplývá, že mezi ŠVP se vyskytují i dokumenty nekvalitní, které nepodávají žádné informace ani o obsahu učiva, ani o jeho realizaci. ŠVP ZŠ v Hodkovicích toto dokazuje.²⁹ Následující tabulka zaznamenává stav na škole podle ŠVP. Dokument se s požadavky RVP shoduje pouze v jednom bodu.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Nenaplnuje
Souvětí	Naplnuje v 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje
Stavba textu	Nenaplnuje

²⁸ ZŠ Hodkovice nad Mohelkou. *Www.zshodkovice.cz* [online]. [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: http://www.zshodkovice.cz/data/propagacni_letaky_index.php, str. 50.

²⁹ ZŠ Hodkovice nad Mohelkou. *Www.zshodkovice.cz* [online]. [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: http://www.zshodkovice.cz/data/propagacni_letaky_index.php, str. 47 - 53.

4.2.1.7 ZŠ Zákupy

Základní škola v Zákupích má ŠVP velice propracován, na vysoké úrovni. Učivo i výstupy jsou naprosto přesně specifikovány. Výstupy jsou přesné a obsáhlé, na Bloomově taxonomii však zůstávají na nižších pozicích. To může být způsobeno tím, že ŠVP je obecně platný dokument, kdy výstupy musí splňovat všichni žáci školy, takže uvedená obtížnost – nebo výstup – jsou uváděny na nejnižší možné úrovni, ale obecně se předpokládá, že žáci schopnější či nadanější dosáhnou úrovně znalostí, vědomostí daleko vyšší.

V šesté třídě je jako učivo stanovena shoda přísudku s podmětem, rozvíjející větné členy (předmět, příslovečné určení, přívlastek), dále věta jednoduchá a souvětí, tvoření vět, stavba textová a opakování o přímé řeči. Z použití slova „opakování“ je patrné, že do ŠVP je zařazena i návaznost do nižšího ročníku. Výstupem žáků je ovládnutí shody přísudku s podmětem v písemném projevu, rozpoznání rozvíjejících větných členů a jejich grafické zaznamenání, odlišení jednoduché věty od souvětí a vhodné užívání přímé řeči.³⁰

V sedmém ročníku je do učiva zahrnuta syntax parole, žáci se věnují druhům vět podle postoje mluvčího. V syntaxi langue je učivo věnováno větě jednočlenné, dvojčlenné, větným ekvivalentům, větným členům holým, rozvitým i několikanásobným. Zajímavou pasáží je část, která požaduje probrání základních větných členů (o ročník níže byly probrány rozvíjející) a rozvíjejících větných členů. Výstupy jsou totožné s učivem, věty obvykle začínají slovesem *vyhledává* nebo *rozlišuje*.³¹

Učivo osmého ročníku je podobné učivu sedmého. Žáci se opět věnují stejným tématům, navíc je přidán zápor, souvětí podřadné a tvoření vět. Výstupem žáka osmé třídy je rozeznání věty jednoduché a souvětí, a to i podle spojovacích výrazů, rozlišení druhů vět vedlejších, schopnost graficky zaznamenat větu, rozeznání poměrů v souvětích, vyjmenování větných členů a jejich nacházení ve větě.³²

³⁰ ZŠ Zákupy. *Www.zszakupy.cz* [online]. [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: <http://www.zszakupy.cz/zakladni-skola/dokumenty>, 02 Český jazyk 6, str. 63 – 64.

³¹ ZŠ Zákupy. *Www.zszakupy.cz* [online]. [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: <http://www.zszakupy.cz/zakladni-skola/dokumenty>, 03 Český jazyk 7, str. 66.

³² ZŠ Zákupy. *Www.zszakupy.cz* [online]. [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: <http://www.zszakupy.cz/zakladni-skola/dokumenty>, 04 Český jazyk 8, str. 73.

Devátý ročník je jednak ročníkem opakovacím, jednak ročníkem, který se zaměřuje na pravopis (opět se pozornost věnuje shodě přísudku s podmětem a také přívlastku těsnému a volnému). Novým učivem je doplněk.³³

ŠVP ZŠ v Zákupích je velice propracován a s požadavky RVP se shoduje téměř ve všech bodech. Výjimku tvoří bod pořádek slov ve větě a bod stavba věty. Toto učivo je ve škole podle ŠVP opomíjeno.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplnuje v 7. a 8. ročníku
Stavba věty	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplnuje v 6. a 8. ročníku

4.2.1.8 Vesnické základní školy – severozápad – analýza

Dříve než bude analyzováno samotné učivo o skladbě, bude zmíněn přístup škol k této problematice a jejich schopnosti zapojit učivo do dalších požadavků RVP. Následující kapitola pracuje s dokumenty, do nichž byly mezipředmětové vztahy a průřezová témata zapojeny.

Mezipředmětové vztahy a průřezová témata

Základní škola v Mikulášovicích má mezipředmětové vztahy rozpracovány podrobně a kvalitně, vztahy jsou začleněny především do literární a komunikační výchovy. Průřezová témata pracují s osobnostní a sociální výchovou a mediální výchovou. Osobnostní a sociální výchova podporuje u žáků rozvoj kooperace a komunikace. Mediální výchova u žáků podporuje rozvoj kritického myšlení. Dále učí žáky vnímat mediální vztahy a buduje

³³ ZŠ Zákupy. *W*www.zszakupy.cz [online]. [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: <http://www.zszakupy.cz/zakladni-skola/dokumenty>, 05 Český jazyk 9, str. 77 - 78.

jejich vztah k médiím. Mezipředmětové vztahy se opírají o výtvarnou výchovu a zeměpis. Ve výtvarné výchově žáci ilustrují texty, s nimiž při hodinách českého jazyka pracují. Zeměpis je do hodin zapojen prací s místními názvy.

Základní škola v Zákupích stanovuje mezipředmětové vztahy i průřezová témata na začátku každého ročníku, není tedy jasné, ke kterému konkrétnímu učivu se vztahují. Škola pracuje v rámci průřezových témat s osobnostní a sociální výchovou (ta u žáků rozvíjí schopnost komunikace a podporuje mezilidské vztahy), mediální výchovou (žáci se učí vnímat autora mediálních sdělení, učí se kriticky číst a vytvářejí mediální sdělení) a multikulturní výchovou (podněcující u žáků toleranci vůči jiným etnikům). V rámci mezipředmětových vztahů propojuje škola učivo s výtvarnou výchovou, dějepisem (staví na historických souvislostech), zeměpisem (využíván v rámci učiva o dialektech), cizími jazyky. Škola také v rámci českého jazyka a literatury pracuje s projekty [www.Česko.cz](http://www.Cesko.cz) a Rok v proměnách.

Z analýzy vyplývá, že vesnické školy, na rozdíl od městských škol (o nichž bude pojednáno níže), v ŠVP nemají příliš propracované přesahy do dalšího učiva. Strategie učení se v dokumentech taktéž neobjevují. Následující tabulky stav na školách dokumentují.

	ZŠ Mikulášovice	ZŠ Zákupy
Osobnostní a sociální výchova	Zařazuje (rozvíjí u žáků schopnost kooperace a komunikace)	Zařazuje (učí žáky komunikovat a pěstovat mezilidské vztahy)
Mediální výchova	Zařazuje (učí žáky kriticky myslet, vnímat mediální vztahy a pracovat s nimi)	Zařazuje (žáci se učí vnímat autora mediálních sdělení, trénují kritické čtení a sami vytvářejí mediální sdělení)
Multikulturní výchova	Nezařazuje	Zařazuje (učí žáky tolerovat jiná etnika a žít s nimi)

	ZŠ Mikulášovice	ZŠ Zákupy
Dějepis	Nezařazuje	Zařazuje (zařazuje do textů historické události a následně staví na souvislostech)
Zeměpis	Zařazuje (zaměřuje se na využití místních názvů)	Zařazuje (učí žáky o dialektech)
Cizí jazyky	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Výtvarná výchova	Zařazuje (žáci ilustrují texty, s nimiž na jazykových hodinách pracují)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)

Analýza učiva

V šestém ročníku se většina škol zaměřuje na základní a rozvíjející větné členy. Pouze Základní škola v Mikulášovicích a Základní škola v Zákupích základní větné členy vynechává. Stěžejní je pro školy také probrání přímé řeči, která je v osnovách zařazena ve školách v Cvikově (v téže škole je nepřímá řeč řazena do sedmého ročníku), v Mikulášovicích (kde je probírána i řeč nepřímá), v Zákupích a v Mimoní.

Učivo pro sedmé třídy je zaměřeno především na věty jednočlenné a dvojčlenné, větné ekvivalenty (výjimku tvoří Základní škola v Chrastavě, která se tomuto tématu nevěnuje v celých osnovách) a dále na druhy vět vedlejších (kterým se v sedmém ročníku nevěnuje pouze ZŠ v Zákupích a toto učivo odkládá na ročník osmý). Základní školy v Mimoní a v Zákupích se navíc věnují druhům vět podle postoje mluvčího.

Učivo osmé třídy se věnuje souvětí a významovým poměrům mezi hlavními větami a několikanásobnými větnými členy (jen škola v Zákupích poměry mezi několikanásobnými větnými členy opomíjí). Důležité učivo také tvoří zápor, který je probírán ve Cvikově a v Mikulášovicích.

Poslední, devátý, ročník je věnován opakování. Školy se v učivu, které má být v tomto ročníku probráno, neshodují a kromě opakování do něj každá ze škol vkládá část nového

učiva, která je však minimální. Výjimku zde tvoří Základní škola v Mikulášovicích, kde je nové učivo i cíle rozsáhlé a náročné stejně jako v předchozích ročnících.

Analýzou bylo zjištěno, že školy se v jednotlivých ročnících zaměřují na podobné problematiky, velice často se však toto učivo neshoduje s požadavky RVP. Stav představují následující tabulky, ve kterých je zaznamenáno učivo RVP a jeho zařazení/nezařazení do ŠVP jednotlivých škol. Levý sloupec představuje učivo požadované RVP, pravý sloupec dokumentuje, které školy se učivu věnují a v kterém ročníku.

Pouze ZŠ ve Cvikově a v Mikulášovicích jsou schopny zcela naplnit tyto požadavky. Naopak škola v Hodkovicích nad Mohelkou není schopna požadavky naplnit téměř vůbec.

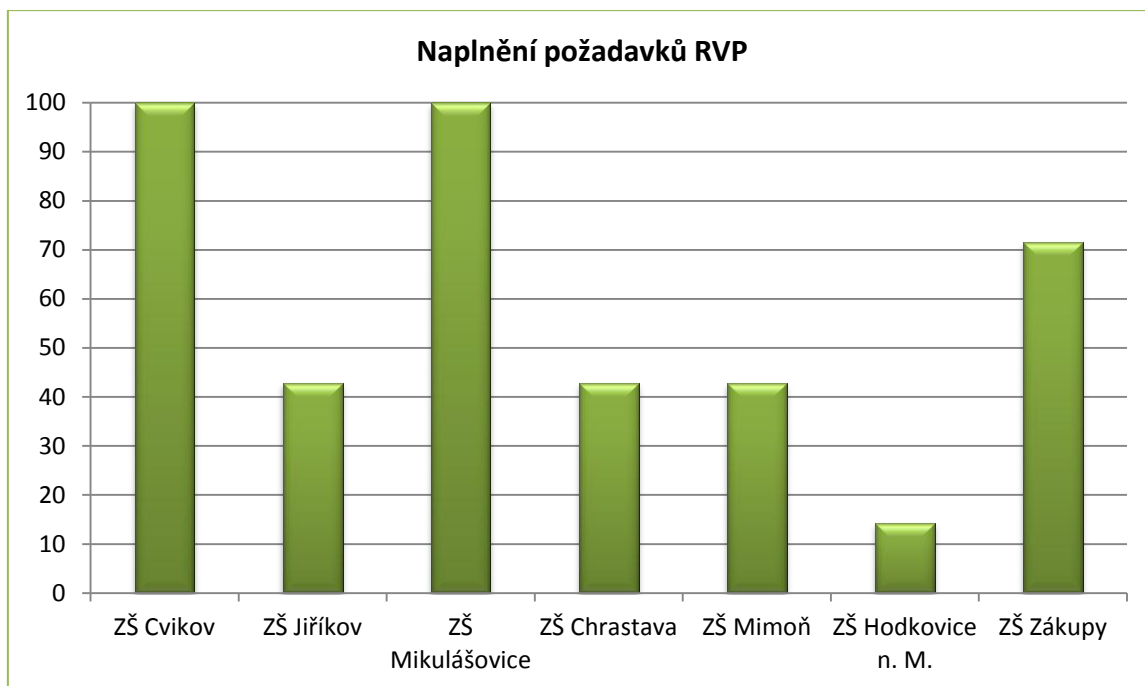
Učivo požadované RVP	ZŠ Cvikov	ZŠ Jiřikov	ZŠ Mikulášovice	ZŠ Chrastava
Výpověď a věta	Naplnuje v 7. ročníku	Naplnuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 9. ročníku	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 7. ročníku	Nenaplnuje	Naplnuje v 6. ročníku	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Naplnuje v 7. ročníku	Naplnuje v 8. až 9. ročníku	Naplnuje v 6. ročníku	Naplnuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6., 7. a 9. ročníku	Naplnuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 6. a 7. ročníku	Naplnuje v 6., 8. a 9. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku	Nenaplnuje	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku	Naplnuje v 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 6. a 7. ročníku	Nenaplnuje	Naplnuje v 6. ročníku	Nenaplnuje
Stavba textu	Naplnuje v 7. ročníku	Nenaplnuje	Naplnuje v 8. ročníku	Nenaplnuje

Učivo požadované RVP	ZŠ Mimoň	ZŠ Hodkovice n. M.	ZŠ Zákupy
Výpověď a věta	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 7. a 8. ročníku
Stavba věty	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 7. a 8. ročníku	Nenaplnuje	Naplnuje v 6. a 8. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 6. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 6. ročníku	Nenaplnuje	Naplnuje v 6. a 8. ročníku
Stavba textu	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 6. a 8. ročníku

Následující tabulka v procentech zaznamenává, nakolik školy splňují jednotlivé požadavky RVP. V případě vesnických severozápadně položených škol je největší pozornost věnována rozvíjejícím větným členům a souvětí. Ani těmto bodům se však nevěnují všechny školy. Rozvíjející větné členy zcela opomíjí škola v Hodkovicích nad Mohelkou, souvětí škola v Jiříkově.

Učivo RVP	Procento škol, které učivo zařazují do ŠVP
Výpověď a věta	57,1 %
Stavba věty	28,5 %
Pořádek slov ve větě	57,1 %
Rozvíjející větné členy	85,7 %
Souvětí	85,7 %
Přímá a nepřímá řeč	57,1 %
Stavba textu	42,8 %

Graf zachycuje naplnění požadavků RVP jednotlivých škol a potvrzuje již výše zmíněné, tedy fakt, že požadavky 100% naplňují školy ve Cvikově a Mikulášovicích.

4.2.2 Vesnické základní školy - severovýchod

4.2.2.1 ZŠ Kořenov

ŠVP Základní školy v Kořenově má stanoveny cíle i učivo, přičemž cíle si stanovovala škola sama. Učivo není příliš rozepsáno. Na dokumentu školy je vidět kladení důrazu na mezipředmětové vztahy.

Učivem šestého ročníku jsou rozvíjející větné členy. Učivo tedy není příliš specifikováno, jeho rozsah se ale dá usuzovat z cílů ročníku, které jsou rozvedeny.

Cílem je, aby se žáci kultivovaně vyjadřovali celými větami, logicky uspořádávali věty, rozlišovali významové vztahy ve větě a v souvětí, dokázali rozvíjet větu holou, vyjadřovali se květnatými větami a chápali nadřazené a podřazené výrazy. Do specifikace cílů je zařazen termín „*květnaté věty*“. Tento termín je neobvyklý, protože využívá metaforu. Při studiu dalších ŠVP nebyla žádná jiná obrazná konstrukce nalezena. Při hodinách by se, jak je řečeno v *poznámkách*, mělo pracovat především se souvětím a s tvorbou grafů, čímž se má český jazyk propojit s matematikou a fyzikou.

Učivo sedmého ročníku není popsáno podrobněji než učivo ročníku předchozího. Tvoří ho vedlejší věty a souvětí podřadné.

Žáci na konci sedmého ročníku dokážou vytvořit vedlejší větu z větného členu a naopak a hledají vztahy a okolnosti vyjádřené větami vedlejšími. Toto je neobvyklý cíl, který v žádném jiném ŠVP nebyl při studiu zaznamenán.

V osmém ročníku je skladbě věnováno podstatně více prostoru než v ostatních ročnících. Je dominantní jazykovou disciplínou ročníku v předmětu český jazyk. Konkrétní učivo tvoří věta jednočlenná a dvojčlenná, zápor, věta jednoduchá a souvětí, stavba věty jednoduché, vztahy mezi větnými členy, souvětí souřadné a pořadné. Ačkoli je učiva na první pohled velké množství, je patrné, že jeho velká část je již opakováním. Podle ŠVP by žáci dále v rámci skladby měli celý rok pracovat s jazykovými rozbory, psát pravopisná cvičení a kontrolní diktáty. Učivo by mělo být propojeno s osobnostní a sociální výchovou, konkrétně s komunikací.

Devátý ročník je ročníkem nejnáročnějším v tom smyslu, že se, kromě doposud probíraného, věnuje také valenční syntaxi a syntaxi parole. Učivo tvoří základní typy přísudku ve stavbě věty jednoduché (podmět, valence), rozvíjející větné členy (násobnost, poměry), zvláštnosti větné stavby (odchyly) a pořádek slov v české větě. Učivo je pojato nezvykle, protože zatímco většina škol probírá typy přísudku už v šestém ročníku a valenci vynechává (nebo ji probírá v devátém ročníku), ZŠ Kořenov probírá oboje a ve shodném ročníku.

Cílem je schopnost žáků vyjádřit základní skladební dvojice všemi slovními druhy. Tento cíl je formulován nepřesně, jedná se zřejmě o schopnost žáků vyjádřit podmět i přísudek těmi slovními druhy, kterými je to možné. Dalšími cíli je schopnost žáků hledat počet valencí slovesa, znalost mluvnických významů sloves, tvoření rozvitě věty, znalost vztahů mezi členy několikanásobnými, používání odchyly ve slohových pracích a v mluveném projevu a manipulace se shodnými i neshodnými přívlastky. Celkově by se výuka měla opět propojovat s osobnostní a sociální výchovou (se zaměřením na komunikaci) a s chemií a přírodopisem (v rámci názvosloví). Po celý rok by si žáci v rámci skladby měli procvičovat pravopis.³⁴

ŠVP ZŠ v Kořenově se s požadavky RVP neshoduje pouze ve dvou bodech. Těmi jsou přímá a nepřímá řeč a stavba textu. V ostatních bodech jsou požadavky na učivo naplněny, jak lze vidět v následující tabulce.

³⁴ ŠVP ZŠ Kořenov, str. 128 – 138.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplňuje v 9. ročníku
Stavba věty	Naplňuje v 8. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6., 8. a 9. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 7. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Nenaplňuje

4.2.2.2 ZŠ Libštát

ŠVP Základní školy v Libštátu je propracovaný především z hlediska učiva. Do dokumentu jsou takto zakomponovány formy, metody práce, pomůcky a materiály.

Učivem šestého ročníku je shoda přísudku s podmětem, předmět, příslovečné určení, přívlastek, věta jednoduchá a souvětí, tvoření vět, stavba textová a opakování přímé řeči. Jako pomůcky jsou při výkladu využívány mluvnické nástěnné tabule pro výuku základních a rozvíjejících větných členů, pro skladbu a pro čtyři varianty přímé řeči. Výstupy jsou totožné s výstupy z RVP, škola do nich nevkládá vlastní invenci (na rozdíl od vyšších ročníků.)

Učivo sedmé třídy je propracováno do velké hloubky. Nezvyklé je pojetí probírání vedlejších vět. To se shoduje s nejnovější řadou učebnic Státního pedagogického nakladatelství. Učitel s žáky probere jeden z větných členů a následně vedlejší větu, která k němu přináleží. Žáci tímto způsobem proberou přísudek a vedlejší větu přísudkovou, předmět a vedlejší větu podmětnou, předmět a vedlejší větu předmětnou, přívlastek a vedlejší větu přívlastkovou, příslovečné určení místa, času, způsobu, míry, příčiny, účelu, podmínky, přípustky a vedlejší věty příslovečné. Oproti jiným školám ZŠ Libštát do učiva zařazuje i míru, příčinu, účel, podmínku a přípustku.

Rozvíjející větné členy však nejsou jediným učivem sedmého ročníku, dále se jedná o skladbu větnou, větu jednočlennou, dvojčlennou, větný ekvivalent, druhy vět a větných ekvivalentů podle funkce, přísudek slovesný, slovesný složený, jmenný se sponou a

jmenný beze spony, podmět vyjádřený a nevyjádřený, shodu přísudku s podmětem, přívlastek shodný a neshodný, postupně rozvíjející a několikanásobný, větné členy několikanásobné, opakování o stavbě větné, tvoření vět, přístavek těsný. Neobvyklé je, že je do učiva zařazen doplněk a vedlejší věta doplňková. Toto učivo příliš často do sedmé třídy řazeno nebývá, shoduje se však s postupem učebnice SPN.

Výstupy jsou založeny na nechybování ve shodě přísudku s podmětem, zvládnutí substituce větného členu větou vedlejší a naopak a rozlišení druhů přívlastku vzhledem k interpunkci. Výstupy jsou tedy podstatně méně obsáhlé než samotné učivo.

Učivo osmého ročníku není rozebráno podrobně jako učivo ročníku nižšího. Jsou jím opět věta jednočlenná, dvojčlenná a větné ekvivalenty, základní a rozvíjející větné členy, dále významový poměr mezi několikanásobnými větnými členy, souvětí souřadné a podřadné. Výstupy, které se neztotožňují s výstupy v RVP, jsou rozlišení druhů vět vedlejších, rozlišení poměrů mezi větami hlavními a paměťové zvládnutí spojovacích výrazů. Zajímavé je především, že až v osmé třídě je výstupem rozlišení druhů vět vedlejších, a to přesto, že jsou probírány o ročník níže a v učivu osmé třídy o nich není zmínka.

Učivo devátého ročníku tvoří především opakování. Novým učivem je samostatný a osamostatněný větný člen, elipsa, vsuvky, vedlejší věta vložená a přístavkový vztah. Výstupy jsou zaměřené především na zvládnutí pravopisu. Žák musí ovládat psaní čárky ve větě jednoduché i v souvětí a v písemném projevu zvládnout pravopis morfologický, lexikologický, slovtvorný i syntaktický ve větě jednoduché i v souvětí. Zde je zařazen výstup, který spojuje několik jazykových disciplín.

I v deváté třídě se ve výstupech objevuje zvládnutí učiva, které bylo probráno v nižším ročníku, jedná se rozlišení věty jednočlenné, dvojčlenné a větného ekvivalentu. Posledním výstupem je výstup již výše zmíněný, a tím je ovládnutí spojovacích výrazů. Žákům by při probírání dané tematiky měly sloužit nástěnné tabule představující stavbu věty jednoduché, větné členy, druhy vedlejších vět a větu jednočlennou, dvojčlennou a větný ekvivalent.³⁵

ŠVP ZŠ v Libštátu je velice propracovaný. Požadavky RVP nenaplnuje pouze ve dvou bodech. Těmi jsou pořádek slov ve větě a výpověď a věta. Stav dokumentuje následující tabulka.

³⁵ ZŠ Libštát. *W*www.mzslibstat.cz [online]. [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: <http://www.mzslibstat.cz/dokumenty.html>, str. 159 – 174.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 6. a 7. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplnuje v 6. ročníku

4.2.2.3 ZŠ Janov nad Nisou

Základní škola v Janově nad Nisou nemá ŠVP podrobně zpracován. V úvodu části, která se věnuje českému jazyku, je zmíněno, že: „Učivo je cyklické a v každém ročníku rozšiřující. OVC (očekávané výukové cíle) jsou splněny v plném rozsahu v 9. ročníku.“³⁶ Dále už je učivo jen naznačeno.

Učivo není děleno na jednotlivé třídy. Žáci v rámci skladby proberou větu jednoduchou, souvětí, vedlejší věty a poměry mezi hlavními větami. To všechno v rámci šesté až deváté třídy. Toto pojetí ŠVP dává učitelům velký prostor pro vytvoření jejich konkrétních tematických plánů. Jeho nevýhodou je, že žáci z paralelních tříd mohou mít, pokud mají jiné učitele, odlišné znalosti. Cíl je v dokumentu stanoven pouze jeden, a ten je totožný s cílem v RVP.³⁷

ŠVP ZŠ v Janově nad Nisou neakceptuje učivo požadované RVP. Naplnuje ho pouze v bodě souvětí. Nelze však určit, ve kterém ročníku (případně ročnících) je tento bod naplněn. Učivo, které je do dokumentu zařazeno, nevychází z RVP.

³⁶ ZŠ Janov nad Nisou. *W*[www.zsjanovjbc.cz](http://zsjanovjbc.cz) [online]. [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://zsjanovjbc.com/prilohy/dokumenty/SVP/IIstupen/ceskyjazykII.pdf>, str. 100.

³⁷ ZŠ Janov nad Nisou. *W*[www.zsjanovjbc.cz](http://zsjanovjbc.cz) [online]. [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://zsjanovjbc.com/prilohy/dokumenty/SVP/IIstupen/ceskyjazykII.pdf>, str. 100.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Nenaplnuje
Souvětí	Naplnuje, nespecifikuje však, ve kterém ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje
Stavba textu	Nenaplnuje

4.2.2.4 ZŠ Vratislavice nad Nisou

ŠVP Základní školy ve Vratislavicích nad Nisou není zcela standardní. I v této škole učivo slučují. V dokumentu je stanoveno, co se probere v šestém a sedmém ročníku a co v následujících dvou. Učivo není podrobně rozepsáno. Cíle vyučování českého jazyka nesestavovala škola svoje vlastní, navíc k problematice skladby nejsou uvedeny cíle vůbec žádné.

V šestém a v sedmém ročníku žáci v rámci skladby proberou základní větné členy, rozvíjející větné členy, větu jednoduchou a souvětí, tvoření vět a druhy vět vedlejších.

Učivem osmého a devátého ročníku jsou významové poměry, souřadně spojené vedlejší věty, druhy souvětí, čárka v souvětí a složitější jevy v souvětí. V dokumentu není specifikováno, co jsou složitější jevy v souvětí. Záleží především na učiteli a jeho pojetí výuky i jeho nárocích na žáky.

Celkově by se v rámci jazykové výchovy mělo pracovat s jazykovými rozbory, kterými by si žáci měli opakovat již probrané učivo. Jazyková výchova by se také měla prolínat se zeměpisem a dějepisem, dokument ale nespecifikuje, jakým způsobem by tyto předměty měly být do výuky zapojeny.³⁸ Toto zapojení by se nemělo týkat pouze větné skladby, ale českého jazyka obecně. V rámci zapojení dějepisu do hodin českého jazyka

³⁸ ZŠ Vratislavice nad Nisou. *Zsvratislavice.cz* [online]. [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://zs.vratislavice.cz/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program-2010>, str. 27 – 29.

je možné procvičovat jazykové jevy na textech osvětlujících historii. Zeměpis lze v hodinách českého jazyka využít především v rámci lexikologie, kdy žáci pracují s místními názvy.

Ačkoli je učivo v ŠVP ZŠ ve Vratislavicích nad Nisou podrobně rozepsáno, s učivem požadovaným RVP se shoduje pouze ve třech bodech. Těmi jsou rozvíjející větné členy, stavba věty a souvětí. Tento paradox je způsoben tím, že je učivo o souvětí členěno na malé celky. Celkově učivo působí jako obsáhlé, v podstatě se ale věnuje stále tomu stejnému problému – souvětí.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 6. a 7. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6. a 7. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje
Stavba textu	Nenaplnuje

4.2.2.5 ZŠ Lučany nad Nisou

ŠVP školy v Lučanech nad Nisou má, oproti jiným ŠVP, tu zvláštnost, že kromě učiva, výstupů a přesahů učiva, obsahuje v osnovách i „*nástroje hodnocení*“.³⁹ Nejedná se však o skutečné nástroje hodnocení, ale o způsoby, jakými budou žáci testováni (diktáty, písemky, doplňovací cvičení apod.). Samotné učivo i cíle nejsou příliš konkretizovány.

Učivem šestého ročníku je větná skladba. Více tento problém není specifikován. Vzhledem k tomu, že cíl spjatý s tímto učivem zní: „*Vyhledá základní větné členy a zdůvodní shodu,*“⁴⁰ dá se předpokládat, že učivem jsou základní větné členy a shoda přísudku s podmětem.

³⁹ ZŠ Lučany nad Nisou. *Wwww.zslucany.cz* [online]. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.zslucany.cz/uredni-deska/skolni-vzdelavaci-program/> str. 41.

⁴⁰ ZŠ Lučany nad Nisou. *Wwww.zslucany.cz* [online]. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.zslucany.cz/uredni-deska/skolni-vzdelavaci-program/> , str. 41.

Učivem sedmého ročníku je výpověď a věta. Konkrétnější záměry učiva je možno vyvodit z cíle, který zní: „*Rozliší větu hlavní a vedlejší, větné členy podle vztahů.*“⁴¹

V osmém ročníku je probráno souvětí podřadné a souřadné, přičemž po absolvování tohoto ročníku žáci umí určit druhy vedlejších vět a poměry mezi větami hlavními.

Učivem devátého ročníku je souvětí souřadné. Toto učivo je probíráno už v osmém ročníku, jedná se tedy zřejmě o nadstavbu učiva již probraného. Žáci dále zopakují učivo probrané v předchozích třech ročnících. Výstupy vztahující se přímo ke skladbě v devátém ročníku nejsou, jedná se spíše o výstupy obecného jazykového charakteru („*Využívá získaných poznatků k vytváření jazykových projevů.*“⁴²), cíl vztahující se přímo k syntaxi je jen jeden a ten po žácích požaduje schopnost určení významových poměrů mezi hlavními větami.⁴³

Učivo zařazené do ŠVP ZŠ v Lučanech nad Nisou se s učivem v RVP shoduje pouze ve třech bodech. Těmi jsou výpověď a věta, rozvíjející větné členy a souvětí. Souvětí je věnována největší pozornost, je probíráno ve dvou ročnících druhého stupně. Z cílů ŠVP však vyplývá, že učivem jsou větné členy. Ačkoli chybí bližší specifikace, předpokládá se, že se jedná o větné členy základní i rozvíjející, proto je učivo do tabulky zařazeno.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplnuje v 7. ročníku
Stavba věty	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 7. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje
Stavba textu	Nenaplnuje

⁴¹ ZŠ Lučany nad Nisou. *Www.zslucany.cz* [online]. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.zslucany.cz/uredni-deska/skolni-vzdelavaci-program/>, str. 43.

⁴² ZŠ Lučany nad Nisou. *Www.zslucany.cz* [online]. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.zslucany.cz/uredni-deska/skolni-vzdelavaci-program/>, str. 46.

⁴³ ZŠ Lučany nad Nisou. *Www.zslucany.cz* [online]. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.zslucany.cz/uredni-deska/skolni-vzdelavaci-program/>, str. 41 - 46.

4.2.2.6 ZŠ Višňová

Základní škola ve Višňové má sice učivo ve svém ŠVP popsáno detailně, chybí však vlastní výstupy stanovené školou. Výstupy v ŠVP Višňová jsou totožné s výstupy v RVP. Dokument neobsahuje žádné poznámky, mezipředmětové vztahy ani průřezová témata.

V šesté třídě žáci probírají větnou stavbu, rozvíjející větné členy, větu jednoduchou a souvětí a pořádek slov ve větě. Výstupem tohoto učiva je zvládnutí syntaktického pravopisu.

Učivem sedmé třídy je větná stavba, rozvíjející větné členy, věta jednoduchá a souvětí, pořádek slov ve větě. V rámci rozvíjejících větných členů není specifikováno, o které větné členy se jedná. Tato specifikace není zahrnuta ani do výstupů.

V osmé třídě se v rámci větné skladby probírají větné členy, druhy vět, rozlišení vět hlavních a vedlejších a stavba textu. Ani zde není učivo větných členů podrobněji rozepsáno, není jasné, zda se jedná o opakování učiva, či je problematika větných členů probírána podrobněji než v předcházejícím ročníku.

Devátá třída je především opakovací třídou, probírají se opět větné členy, dále věta jednoduchá, souvětí souřadné a podřadně. Novým učivem je čárka v souvětí.⁴⁴

ŠVP ZŠ ve Višňové z velké části naplňuje učivo syntaxe požadované RVP. Jedinými body, které nenaplňuje, je přímá a nepřímá řeč a výpověď a věta.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplňuje
Stavba věty	Naplňuje v 6. a 7. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 6. a 7. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Naplňuje v 8. ročníku

⁴⁴ ZŠ Višňová. *Www.zsvisnova.cz* [online]. [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: http://www.zsvisnova.cz/dowland/SVP_cj_2005_236_I.pdf, str. 31 – 36.

4.2.2.7 ZŠ Raspenava

ŠVP základní školy v Raspenavě je vysoce propracovaný. Kromě podrobně popsáno učiva v jednotlivých ročnících a výstupů, které si stanovila ve většině případů sama škola, nalezneme v dokumentu mezipředmětové vztahy, průřezová témata a možné ověření výstupů. Skladbě je v každém ročníku (kromě devátého, kde skladba mezi ostatními disciplínami převažuje) věnováno přibližně tolik prostoru, kolik ostatním jazykovým disciplínám.

V šesté třídě jsou žáci seznámeni s větou jednoduchou a se souvětím, s větou jednočlennou a dvojčlennou, se základními větnými členy i s rozvíjejícími větnými členy a tvořením vět. Rozvíjející větné členy jsou probírány všechny s výjimkou doplňku. Celé učivo týkající se jazykové výchovy na druhém stupni však začíná zopakováním učiva pátého ročníku.

Výstup je k učivu stanoven jen jeden, a tím je uvědomění si vztahů mezi základními větnými členy. Celkově by učivo mělo přesahovat do mediální výchovy, konkrétně do využití aktuálních textů.

Sedmá třída je věnována jak opakování, tak učivu novému. Tím jsou druhy vět podle postoje mluvčího ke skutečnosti, otázky doplňovací a zjišťovací, věty jednočlenné a dvojčlenné, větný ekvivalent, základní větné členy holé, rozvité a několikanásobné, vyjádření podmětu různými slovními druhy, vyjádření přísudku – jmenný a slovesný (jednoduchý i složený), rozvíjející větné členy (tentokrát i s doplňkem) a seznámení s druhy vedlejších vět.

Kromě dvou výstupů, které si stanovila sama škola („*Určuje větné členy.*“ „*Pozná a určí druhy vedlejších vět*“)⁴⁵, se v sedmé třídě setkáme i s výstupem stanoveným v RVP („*Rozliší významové vztahy gramatických jednotek ve větě a v souvětí*“).⁴⁶ Učivo syntaxe by se mělo prolínat s učivem cizích jazyků. Toho je možné docílit porovnáním syntaxí několika jazyků. Je zde však nutný předpoklad, že tyto jazyky učitel českého jazyka ovládá. V opačném případě lze využít možnosti projektového vyučování a problematiku českého jazyka spojit s problematikou obdobnou v cizích jazycích.

⁴⁵ ZŠ Raspenava. *Www.skolaraspenava.cz* [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.skolaraspenava.cz/dokument/svp/512.pdf>, str. 41.

⁴⁶ ZŠ Raspenava. *Www.skolaraspenava.cz* [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.skolaraspenava.cz/dokument/svp/512.pdf>, str. 41.

Učivo osmé třídy je z velké části opakování, nové učivo tvoří stavba věty jednoduché, přístavek, poměry mezi hlavními větami, souřadně spojené vedlejší věty a interpunkce.

Výstupy jsou totožné s již výše zmíněnými, přibyl pouze jeden, podle kterého by žáci měli být schopni ovládat pravopisné jevy syntaktické v jednoduché větě. Výuka by opět měla být propojena s mediální výchovou. Syntaktické jevy lze například pozorovat na publicistických textech.

V devátém ročníku je učivem, kromě již probraného, mluvnický zápor, sponová slovesa, shoda přísudku s podmětem, přívlastek těsný a volný, druhy významového poměru, složitá souvětí, vsuvka, oslovení, věta neúplná, pořádek slov a řeč přímá a nepřímá.

V devátém ročníku výstupy nestanovila škola, výstup je jen jeden, stejný jako v RVP a již použitý v nižších ročnících. Učivo by mělo být propojeno s osobnostní a sociální výchovou (tedy sociálním rozvojem, komunikací, kooperací a kompetencemi).⁴⁷

Učivo zařazené do ŠVP ZŠ v Raspenavě se shoduje s učivem, které požaduje RVP. Dokument nenaplnuje pouze jediný bod, kterým je stavba textu.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplnuje v 7. ročníku
Stavba věty	Naplnuje v 6. a 8. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplnuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6. a 7. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 9. ročníku
Stavba textu	Nenaplnuje

4.2.2.8 ZŠ Jilemnice

Základní škola v Jilemnici má ŠVP na vysoké úrovni. Výstupy žáka, obsah učiva i mezipředmětové vztahy jsou velice propracovány. Pro výzkum je jedinou nevýhodou, že

⁴⁷ ZŠ Raspenava. *Www.skolaraspenava.cz* [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.skolaraspenava.cz/dokument/svp/512.pdf>, str. 39 – 47.

mezipředmětové vztahy jsou vztaženy spíše k ostatním jazykovým disciplínám než k syntaxi. Výstupy žáků jsou o to cennější, že míří do vyšších příček Bloomovy taxonomie. Oproti jiným školám ZŠ v Jilemnici řadí sloh a literaturu do mezipředmětových vztahů k jazykové výchově.

Množství učiva o skladbě je v každém ročníku přibližně stejné jako množství učiva v ostatních jazykových disciplínách.

V šesté třídě je skladebním učivem větná stavba, základní větné členy, shoda přísudku s podmětem, rozvíjející větné členy (konkrétně předmět, příslovečné určení a přívlastek), věta jednoduchá a souvětí, tvoření vět, textová skladba a přímá řeč.

Výstupem k tomuto ročníku je ovládnutí shody přísudku s podmětem písemnou formou, seznámení se s ostatními rozvíjejícími členy (není však řečeno, které rozvíjející členy žák už zná), odlišení věty jednoduché a souvětí, orientace ve stavbě věty, vhodné užívání přímé řeči. Učivo zasahuje do slohové a literární výchovy, konkrétně do různých slohových postupů a typických vět, vhodnosti přímé řeči a vlivu použitých vět na literární formu a účinek.)

V sedmé třídě se žáci seznamují s větou jednočlennou a dvojčlennou, větným ekvivalentem, přísudkem slovesným, slovesným složeným, jmenným a jmenným se sponou i beze spony. Dále jsou probírány větné členy a vedlejší věty, a to tím způsobem, že k problematice konkrétního členu je přiřazena problematika s ním související věty. Tímto způsobem je probírán přísudek, podmět, předmět, příslovečné určení místa, času, míry, způsobu, příčiny, účelu, přípustky, podmínky, přívlastek (přičemž přívlastek je probírán jako shodný a neshodný, těsný a volný, několikanásobný a postupně se rozvíjející) a doplněk. Do učiva sedmé třídy jsou také vztáhnuty několikanásobné větné členy a textová stavba. Zopakována je shoda přísudku s podmětem. Vzhledem k netradičnímu pojetí učiva se dá předpokládat, že škola postupuje zcela podle nových učebnic SPN, které učivo prezentují stejným způsobem.

Výstupem sedmé třídy je rozlišení věty jednočlenné, dvojčlenné a větného ekvivalentu, rozpoznání druhů přísudků a podmětů, ovládnutí shody přísudku s podmětem, zvládnutí substituce větného členu vedlejší větou a naopak a rozlišení druhů přívlastků vzhledem k interpunkci ve větě. Mezipředmětové vztahy nejsou v sedmém ročníku uvedeny.

Učivem osmé třídy je zopakování věty jednočlenné, dvojčlenné, větného ekvivalentu, základních i rozvíjejících větných členů. Nové učivo tvoří významové poměry mezi několikanásobnými větnými členy, souvětí souřadné a souvětí podřadné.

V osmém ročníku tvoří výstupy rozlišení významových vztahů gramatických jednotek ve větě a v souvětí (výstup totožný s výstupem v RVP), rozlišení druhů vět vedlejších, schopnost určení poměrů mezi hlavními větami. Ani v tomto ročníku není u skladby uvedeno, s jakými jinými předměty se učivo propojuje.

Devátý ročník je opakovacím ročníkem, nové učivo tvoří pouze pořádek slov ve větě.

Absolventi devátého ročníku ovládají psaní čárek ve větě jednoduché a v souvětí, rozlišují spojky souřadící a podřadící, rozlišují větu jednočlennou a dvojčlennou a ovládají pravopisná pravidla (poslední cíl se nevztahuje jen k syntaxi). Ani v devátém ročníku nejsou uvedeny mezipředmětové vztahy.⁴⁸

ZŠ v Jilemnici má ŠVP na vysoké úrovni. Učivo, které má být v rámci větné skladby probíráno, se shoduje s učivem, které vyžaduje RVP ve všech bodech s výjimkou jediného. Tím je výpověď a věta. Problematickou část také tvoří bod přímá a nepřímá řeč. Studovaný ŠVP zahrnuje pouze učivo přímé řeči, řeč nepřímou opomíjí.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplníuje
Stavba věty	Naplníuje v 6. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplníuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplníuje v 6. a 8. ročníku
Souvětí	Naplníuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplníuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplníuje v 6. a 7. ročníku

⁴⁸ ZŠ Jilemnice. *Komenskeho228.cz* [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: komenskeho228.cz/?page_id=49, str. 49 – 63.

4.2.2.9 Vesnické základní školy – severovýchod – analýza

Po srovnání ŠVP severovýchodně položených škol se školami severozápadně položenými bylo zjištěno, že kvalita je podobná. Ze zpracovaných programů se za opravdu kvalitní dá považovat ŠVP základních škol v Jilemnici, v Raspenavě a v Libštátu, kde je však problém s potenciální kopii, o níž bude pojednáno níže.

Analýza mezipředmětových vztahů a průřezových témat

Škola v Libštátu má mezipředmětové vztahy zpracovány obsáhle, v rámci jazykových disciplín je však větná skladba s jinými předměty propojována nejméně. Prostor pro propojení dostává zejména lexikologie a morfologie.

Základní škola ve Vratislavicích nad Nisou propojuje v rámci průřezových témat celé učivo jazykové výchovy s mediální výchovou. Ta se zaměřuje na stavbu a tvorbu mediálních sdělení, kritické čtení a vnímání mediálních sdělení a fungování a vlivu mediálních sdělení ve společnosti. Dále je učivo propojováno s osobnostní a sociální výchovou, žáci se učí o poznávání lidí a rozvíjejí svou kreativitu. Zapojena je i výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Ta se zaměřuje na posilování vztahu k Evropě. Z hlediska mezipředmětových vztahů se škola zaměřuje především na dějepis, přírodopis, výchovu k občanství a zeměpis, nespecifikuje však, jakým způsobem.

Základní škola v Raspenavě učivo propojuje v rámci průřezových témat s mediální výchovou. Žáci při výuce využívají aktuálních textů a pracují přitom v týmu, je tedy podporována i spolupráce mezi dětmi. Je zapojena i osobnostní a sociální výchova. U žáků je rozvíjena kooperace, komunikace, postoje, hodnoty, řešení problémů a kreativita. Celé čtyři roky je do učiva zapojována multikulturní výchova, v rámci níž žáci posilují lidské vztahy. V osmém ročníku je do hodin českého jazyka zapojena i environmentální výchova, která u žáků podporuje vztah k přírodě. Z hlediska mezipředmětových vztahů propojuje škola učivo českého jazyka a literatury s učivem dějepisu, cizích jazyků (kde se zabývá především stavbou věty), informační výchovou (v rámci níž žáci využívají vyhledávání na internetu) a hudební výchovou, u níž není specifikováno, jakým způsobem je zapojována.

Na základní škole v Kořenově zapojují do hodin jazyka osobnostní a sociální výchovu, která si klade za cíl rozvíjet u žáků komunikaci. V rámci mezipředmětových vztahů zapojuje škola matematiku a fyziku. Hodiny českého jazyka jsou následně ovlivněny tak,

že žáci v jejich průběhu pracují s fyzikálními a matematickými grafy, které sami vytvořili. Zapojována je také chemie a přírodopis. Žáci pracují s jejich názvoslovím.

Jazyk propojuje s literární a slohovou výchovou ZŠ v Jilemnici. Žáci pracují s různými slohovými postupy, trénují vhodnost přímé řeči a vliv použitých vět na literární formu a účinek. Všechny tři složky předmětu český jazyk a literatura jsou tímto přístupem propojeny, a žáci tak mají možnost vnímat předmět komplexně.

Následující tabulky dokumentují stav na školách, které průřezová témata a mezipředmětové vztahy do dokumentů zapojují.

	ZŠ Vratislavice nad Nisou	ZŠ Raspenava	ZŠ Kořenov
Osobnostní a sociální výchova	Zařazuje (rozvíjí u žáků schopnost kreativity, učí je poznávat nové lidi)	Zařazuje (rozvíjí u žáků kooperaci, schopnost komunikace, pěstuje jejich postoje, hodnoty, učí je řešit problémy a rozvíjí u nich kreativitu)	Zařazuje (rozvíjí u žáků komunikaci)
Mediální výchova	Zařazuje (učí žáky stavbě a tvorbě mediálního sdělení, jejich fungování na společnost a učí žáky kriticky přemýšlet)	Zařazuje (žáci v hodinách pracují s aktuálními publicistickými texty)	Nezařazuje
Myšlení v evropských a globálních souvislostech	Zařazuje (podporuje vztah žáků k Evropě)	Nezařazuje	Nezařazuje
Enviromentální výchova	Nezařazuje	Zařazuje (podporuje u žáků vztah k přírodě)	Nezařazuje

	ZŠ Vratislavice nad Nisou	ZŠ Raspenava	ZŠ Kořenov	ZŠ Jilemnice
Dějepis	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Nezařazuje
Přírodopis	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Zařazuje (žáci pracují s přírodovědným názvoslovím)	Nezařazuje
Výchova k občanství	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Nezařazuje	Nezařazuje
Zeměpis	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Nezařazuje	Nezařazuje
Matematika	Nezařazuje	Nezařazuje	Zařazuje (žáci samostatně tvoří grafy a pracují s nimi)	Nezařazuje
Fyzika	Nezařazuje	Nezařazuje	Zařazuje (žáci samostatně tvoří grafy a pracují s nimi)	Nezařazuje
Cizí jazyky	Nezařazuje	Zařazuje (žáci porovnávají stavbu české věty se stavbou vět v jiných jazycích)	Nezařazuje	Nezařazuje
Informační výchova	Nezařazuje	Zařazuje (žáci v hodinách jazyka pracují na internetu a učí se na něm vyhledávat informace)	Nezařazuje	Nezařazuje
Hudební výchova	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Nezařazuje
Chemie	Nezařazuje	Nezařazuje	Zařazuje (žáci pracují v hodinách s chemickým názvoslovím)	Nezařazuje
Slohová literární výchova	Nezařazuje	Nezařazuje	Nezařazuje	Zařazuje (žáci v hodinách jazyka uplatňují různé slohové postupy, učí se o vhodnosti použití přímé řeči a vlivu použitých vět na literární formu a účinek)

Analýza učiva

V rámci učiva větné skladby se školy shodují v těchto tématech (v analýze je potřeba brát s odstupem školu v Janově nad Nisou a ve Vratislavicích nad Nisou, které mají ŠVP na nízké úrovni a analýza je proto velice náročná).

Šestá třída je zaměřena na rozvíjející větné členy (základní větné členy jsou probírány na školách v Libštátu, Jilemnici, v Raspenavě a v Lučanech nad Nisou, kde však nejsou probírány větné členy rozvíjející) a rozlišení věty jednoduché a souvětí. Školy v Libštátu a Jilemnici mají do osnov zařazenu také přímou řeč a stavbu textovou.

Učivo sedmého ročníku je postaveno na větách jednočlenných, dvojčlenných a větných ekvivalentech (těm se nevěnuje pouze Základní škola v Kořenově, nechává tuto problematiku na osmý ročník) a druzích vět vedlejších. Výjimku tvoří škola ve Višňové, která se v daném ročníku věnuje především rozvíjejícím větným členům (problematika druhů vět vedlejších je rozebírána o ročník výše).

Osmá třída se věnuje především významovým poměrům, a to jak mezi hlavními větami, tak mezi několikanásobnými větnými členy, významnou část učiva tvoří také ve všech školách souvětí.

Devátý ročník je ročníkem opakovacím.

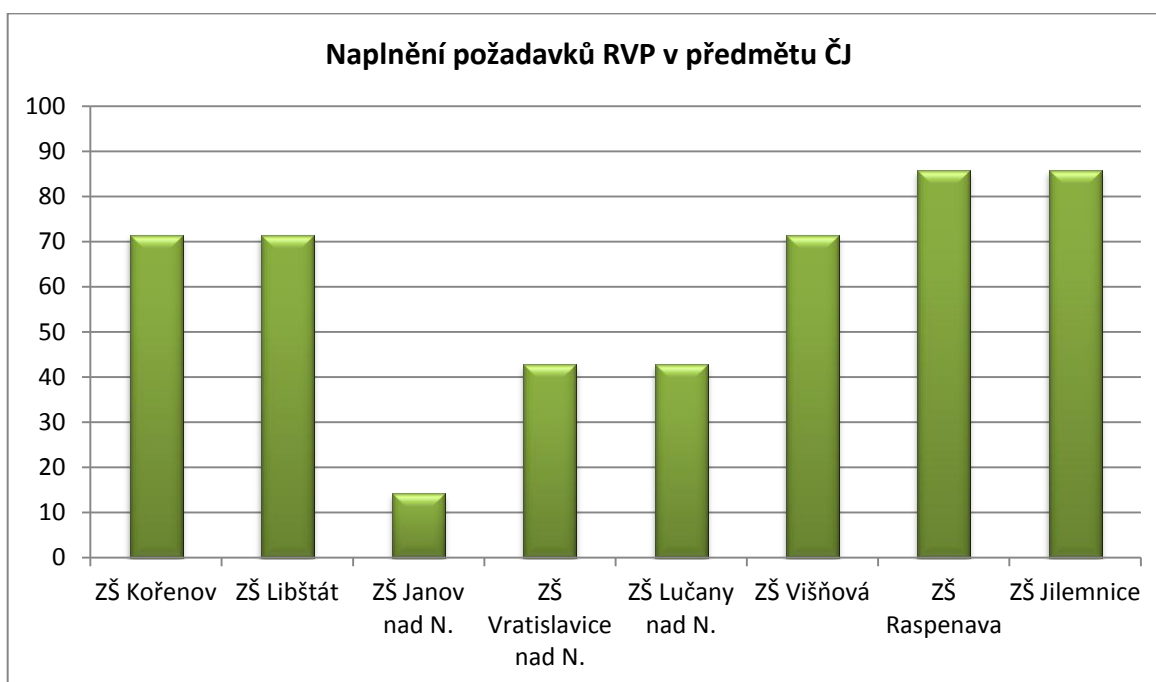
Z analýzy vyplývá, že i severovýchodně položené vesnické školy se shodují v ročníkovém zařazení učiva. Stejně jako u severozápadně položených škol se setkáváme s problémem, že učivo, kterému je věnováno nejvíce prostoru, není zakotveno v RVP. Naopak učivo, které dokument vyžaduje, probíráno není. O tom svědčí následující tabulka.

Učivo požadované RVP	ZŠ Kořenov	ZŠ Libštát	ZŠ Janov nad Nisou	ZŠ Vratislavice nad Nisou
Výpověď a věta	Naplnjuje v 9. ročníku	Nenaplnjuje	Nenaplnjuje	Nenaplnjuje
Stavba věty	Naplnjuje v 8. ročníku	Naplnjuje v 6. a 7. ročníku	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 6. a 7. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplnjuje v 9. ročníku	Nenaplnjuje	Nenaplnjuje	Nenaplnjuje
Rozvíjející větné členy	Naplnjuje v 6., 8. a 9. ročníku	Naplnjuje v 6., 7. a 8. ročníku	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 6. a 7. ročníku
Souvětí	Naplnjuje v 7. a 8. ročníku	Naplnjuje v 6., 7. a 8. ročníku	Naplnjuje, není specifikováno kdy	Naplnjuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 6. ročníku	Nenaplnjuje	Nenaplnjuje
Stavba textu	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 6. ročníku	Nenaplnjuje	Nenaplnjuje
Učivo požadované RVP	ZŠ Lučany nad Nisou	ZŠ Višňová	ZŠ Raspenava	ZŠ Jilemnice
Výpověď a věta	Naplnjuje v 7. ročníku	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 7. ročníku	Nenaplnjuje
Stavba věty	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 6. a 7. ročníku	Naplnjuje v 6. a 8. ročníku	Naplnjuje v 6. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 6. a 7. ročníku	Naplnjuje v 9. ročníku	Naplnjuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplnjuje v 7. ročníku	Naplnjuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku	Naplnjuje v 6. a 7. ročníku	Naplnjuje v 6. a 8. ročníku
Souvětí	Naplnjuje v 8. a 9. ročníku	Naplnjuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku	Naplnjuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku	Naplnjuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnjuje	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 9. ročníku	Naplnjuje v 6. ročníku
Stavba textu	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 8. ročníku	Nenaplnjuje	Naplnjuje v 6. a 7. ročníku

Následující tabulka (která zaznamenává v procentech zařazení učiva do ŠVP studovaných škol) předkládá zjištění, že nejvíce se analyzované školy věnují problematice souvětí. To je rozebíráno v rámci výuky na všech školách. Prostor je věnován také rozvíjejícím větným členům, ty opomíjí pouze ZŠ v Janově nad Nisou. Naopak nejmenší prostor je věnován výpovědi a větě, které se věnuje pouze škola v Lučanech nad Nisou.

Učivo požadované RVP	Procentuální zařazení učiva do ŠVP škol
Výpověď a věta	37,5 %
Stavba věty	75 %
Pořádek slov ve větě	50 %
Rozvíjející větné členy	87,5 %
Souvětí	100 %
Přímá a nepřímá řeč	37,5 %
Stavba textu	37,5 %

Z předkládaného grafu vyplývá, že ani jedna z analyzovaných škol není schopna naplnit požadavky RVP. Nejvíce se požadavkům kurikulárního dokumentu blíží školy v Jilemnici a v Raspenavě. ZŠ v Jilemnici však ve svém ŠVP opomíjí problematiku věty a výpovědi, ZŠ v Raspenavě opomíjí stavbu textu. Naopak zcela nevyhovující je ŠVP školy v Janově nad Nisou, který z požadavků RVP akceptuje pouze problematiku souvětí.

4.3 Městské základní školy

ŠVP městských škol byly získány jednak z internetových stránek jednotlivých institucí, jednak byly vyžádány od zástupců škol. Mezi městskými ŠVP najdeme kvalitní programy častěji než mezi vesnickými. Platí, že nejkvalitněji propracované jsou ty, které nejsou zveřejněné. Ty také dosahují cílů RVP více než dokumenty zveřejněné na webových stránkách škol.

4.3.1 Základní školy Ústí nad Labem

4.3.1.1 ZŠ Anežky České

ŠVP Základní školy Anežky České je už na první pohled velice propracovaný. Od jiných ŠVP se liší tím, že kromě očekávaných výstupů (které má jako většina ostatních prostudovaných ŠVP totožné s RVP) má v dokumentu zahrnutý i „*rozpracované očekávané výstupy*“⁴⁹, které škola zpracovala sama. Skladbě je ve vyšších ročnících věnován zhruba stejně velký prostor, tzn. stejný prostor jako ostatním disciplínám.

V šestém ročníku je učivo věnováno stavbě věty, výpovědi a větě – výstupem z tohoto učiva by měla být aplikace znalosti pravopisu při stavbě vět. Další učivo tvoří řeč přímá a nepřímá. Rozpracovaným očekávaným výstupem je navrzení vhodného užití přímé a nepřímé řeči.

V sedmém ročníku jsou žáci seznamováni s pořádkem slov ve větě, podmětem a přísudkem. Výstupem je nalezení základní skladební dvojice ve větě, rozlišení druhů přísudků a podmětů, nalezení řídicího a závislého větného členu, rozlišení věty jednočlenné a dvojčlenné, rozeznání druhů vět podle postoje mluvčího.

Souvětí podřadné, druhy vedlejších vět a rozvíjející větné členy jsou probírány v osmém ročníku. Výstupy z tohoto učiva jsou obsáhlé. Jedná se o vyhledání věty hlavní a věty vedlejší v textu, určení počtu vět v souvětí, rozlišení druhů vedlejších vět, schopnost vyjádření obsahu vedlejší věty větným členem a naopak, zdůvodnění interpunkce v souvětí podřadném, rozpoznání rozvíjejících větných členů ve větě jednoduché, určení vztahů mezi větnými členy (řízenost a závislost), znázornění stavby věty jednoduché graficky,

⁴⁹ ZŠ Anežky České. *W*www.zsanceske-ul.cz [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné z:http://www.zsanceske-ul.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=7&Itemid=11 , str. 49.

zdůvodnění interpunkce u několikanásobných větných členů a u jednotlivých druhů přístavek. Z výzkumu vyplývá, že výstupy jsou z velké části orientovány na zvládnutí interpunkce.

Učivo devátého ročníku se věnuje převážně opakování. Tvoří jej souvětí souřadné, stavba textu, poměry mezi větami hlavními, souřadně spojenými vedlejšími větami a několikanásobnými větnými členy. Nové učivo tvoří nepravidelnost větné stavby, pořádek slov ve větě a mluvnický zápor. Absolvent devátého ročníku zjistí počet vět v souvětí souřadném a označí věty hlavní, rozliší jednotlivé významové poměry, dokáže utvořit zadaná souvětí podle grafu, rozliší spojky souřadící a podřadící, rozpozná v textu samostatný větný člen, vsuvku, oslovení, citoslovce, větný ekvivalent, určí a zdůvodní východisko a jádro sdělení.⁵⁰ Ve výstupech lze zaznamenat neobvyklý požadavek, kterým je tvoření souvětí podle grafu. Z výzkumu vyplývá, že je častěji volen přístup opačný – podle souvětí vytvořit graf.

Učivo v ŠVP ZŠ Anežky České zcela naplňuje požadavky na učivo větné sklady, které vyžaduje RVP.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplňuje v 6. a 7. ročníku
Stavba věty	Naplňuje v 6. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 7. a 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 8. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplňuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplňuje v 9. ročníku

4.3.1.2 ZŠ České mládeže

Základní škola České mládeže má ŠVP na velmi vysoké úrovni. Učivo i výstupy jsou podrobně konkretizovány. V osnovách je kladen důraz na propojení učiva s ostatními

⁵⁰ ZŠ Anežky České. *Wwww.zsanceske-ul.cz* [online]. [cit. 2012-02-28]. Dostupné z: http://www.zsanceske-ul.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=7&Itemid=11, str. 43 – 47.

předměty, někdy jsou také představené metody a formy, kterými je učivo podáváno. Toto je však ve větší míře popisováno u jiných jazykových disciplín než u syntaxe, která je objektem zkoumání.

Šestý ročník je v učivu o skladbě věnován shodě přísudku s podmětem, rozvíjejícím větným členům, konkrétně příslovečnému určení a přívlastku, dále předmětu, větě jednoduché a souvětí, tvoření vět, stavbě textové a opakování o přímé řeči. Ve výstupech nalezneme formulaci, že žák ovládá shodu přísudku s podmětem písemnou formou, je seznámen s ostatními rozvíjejícími větnými členy, odliší větu jednoduchou od souvětí, orientuje se ve stavbě věty a postavení základních a rozvíjejících větných členů a vhodně užívá polopřímou řeč. Toto učivo by mělo být propojeno s učivem cizího jazyka. Problematickou část v ŠVP tvoří ostatní rozvíjející členy, v dokumentu není uvedeno, se kterými větnými členy jsou již žáci obeznámeni. Specifikace učiva není jasná, nedá se určit, co je pod pojmem ostatní rozvíjející členy skryto.

Učivo sedmého ročníku je rozepsáno obšírněji než samotné výstupy. Učivem je skladba větná, věty jednočlenné a dvojjčlenné, větné ekvivalenty, druhy vět a větných ekvivalentů podle funkce, přísudek slovesný, přísudek jmenný se sponou a jmenný beze spony a přísudek slovesný složený. Výstupy tvoří rozlišení vět jednočlenných, dvojjčlenných a větných ekvivalentů a rozpoznání druhů přísudků a podmětů. Problematická je část výstupu, která hovoří o rozpoznání druhů podmětů. V učivu se o druzích podmětů vůbec nehovoří.

Osmý ročník je ročníkem, který se skladbě věnuje vůbec nejvíce. Zopakována je věta jednočlenná, dvojjčlenná a větný ekvivalent, základní a rozvíjející větné členy. Novým učivem jsou významové poměry mezi několikanásobnými větnými členy, souvětí podřadné a souřadné. Výstupy jsou rozlišení významových vztahů mezi gramatickými jednotkami ve větě a v souvětí (jediný výstup, který má škola totožný s RVP), rozlišení druhů vět vedlejších a poměrů mezi větami hlavními, paměťové zvládnání spojovacích výrazů. U této problematiky jsou rozepsány metody a formy práce. Při hodinách je využívána skupinová práce a práce s textem, v hodinách českého jazyka je tedy zároveň rozvíjena i čtenářská gramotnost.

Celé učivo devátého ročníku o skladbě je vloženo do závorek, důvod k této zvláštnosti nebyl nalezen. Z velké části se jedná o učivo opakovací, nové učivo tvoří samostatný větný

člen, osamostatněný větný člen, elipsa, vsuvky, vedlejší věta vložená, přístavkový vztah a čárka ve větě vedlejší a v souvětí. I výstupy jsou, až na výstup „*ovládání psaní čárek ve větě jednoduché a v souvětí*“⁵¹, totožné s již výše zmíněnými.

Velice podrobně jsou u tohoto učiva, které je propojeno s učivem o slovní zásobě a tvarosloví, propracovány metody a formy práce. Ty se zakládají jak na interaktivních metodách, tak na rozsáhlých přípravách na přijímací zkoušky. Dále jsou to křížovky, hlavolamy, jazykové hry apod. Učitelé a žáci při hodinách pracují s nástěnnými tabulemi, on-line výukovými kurzy, SCIO testy i vzorovými testy z přijímacích řízení. Žáci jsou moderní formou připravováni na přijetí na střední školy. Vyjmenovány jsou i příručky, se kterými se v hodinách pracuje. Těmi jsou: *Zvládáš českou mluvnici?* a *Český jazyk s Tobiášem*. Opět je rozvíjena čtenářská gramotnost. Zmíněno je, že by se učivo mělo „*nahodilými ukázkami*“⁵² prolínat s fyzikou, chemií, přírodopisem, dějepisem a zeměpisem.⁵³ Označení nahodilé ukázky je nekonkrétní a neměřitelné. Nedá se tedy posoudit, nakolik se učiva daných předmětů skutečně prolínají.

V rámci pojednání o ŠVP školy České mládeže je však potřeba zmínit ještě jednu zásadní informaci. Učební stanovy, s nimiž bylo pracováno, jsou až nápadně podobné učebním osnovám Základní školy v Libštátu.

Při práci byl učiněn pokus o zjištění, z čí strany by se o případný plagiát jednalo. Základní škola v Libštátu má svůj ŠVP zveřejněn na webových stránkách, Základní škola České mládeže v Ústí nad Labem (fakultní škola Pedagogické fakulty University Jana Evangelisty Purkyně) má ŠVP pouze k nahlédnutí ve sborovně a dokument zapůjčila po žádosti.

Proběhlo telefonické spojení se zástupkyní ředitele Základní školy České mládeže, Mgr. Petrou Holasovou. Zde je uvedeno částečné znění telefonického rozhovoru jako možné rozřešení toho, odkud by případná kopie pocházela.

„*Dobrý den, Michaela Dlasková, mluvím s magistrou Holasovou?*“

„*Ano.*“

⁵¹ ŠVP ZŠ České mládeže, část *jazyk a jazyková komunikace*, zapůjčeno e-mailem 6. 1. 2012 od zs23ul@iol.cz, str. 23.

⁵² ŠVP ZŠ České mládeže, část *jazyk a jazyková komunikace*, zapůjčeno e-mailem 6. 1. 2012 od zs23ul@iol.cz, str. 22.

⁵³ ŠVP ZŠ České mládeže, část *jazyk a jazyková komunikace*, zapůjčeno e-mailem 6. 1. 2012 od zs23ul@iol.cz, str. 4 - 23.

...

„Paní magistro, proč se vaše škola rozhodla školní vzdělávací program nezveřejnit na webových stránkách školy?“

„Už ani nevím, je to dlouho. To není naše povinnost, ne?“

„Ne, není. Já se jen snažím zjistit, proč některé školy program zveřejňují a jiné ne.“

„No tak, je to naše know – how.“

„Ten program nikdy zveřejněn nebyl?“

„Ne, nebyl.“⁵⁴

Učivo v ŠVP ZŠ České mládeže se s učivem zakotveným v RVP neshoduje ve dvou bodech. Těmi jsou výpověď a věta a pořádek slov ve větě. Problém je viděn v bodu přímá a nepřímá řeč. Učivo se zaměřuje pouze na řeč přímou, řeč nepřímou opomíjí.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 6. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6. a 8. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplnuje v 6. ročníku

4.2.1.3 ZŠ Karla IV.

Zatímco učivo je v ŠVP Základní školy Karla IV. podrobně rozebráno, očekávané výstupy jsou pouze okopírovány z RVP a škola do nich nevkládá žádná vlastní očekávání. Naznačeny jsou v ŠVP formy práce při hodinách, evaluace a přesahy, průřezová témata.

V šestém ročníku jsou žáci seznamováni s větnými členy rozvíjejícími, které jsou vyjmenovány jako předmět, příslovečné určení (místa, času, způsobu, míry) a přívlastek.⁵⁵

⁵⁴ Telefonický rozhovor s Mgr. Petrou Holasovou, zástupkyní ředitele ZŠ České mládeže, 13. 3. 2012.

Další učivo tvoří věta hlavní a vedlejší, řeč přímá a nepřímá. Jako forma práce jsou využívány větné rozborů.⁵⁶

V sedmém ročníku je skladba disciplínou, které je v osnově jazykové výchovy věnováno vůbec nejvíce prostoru. Do učiva je zařazen podmět a přísudek (slovesný, jmenný), věty jednočlenné, dvojčlenné, shoda přísudku s podmětem, přívlastek (shodný, neshodný, postupně rozvíjející, několikanásobný), doplněk, předmět, příslovečné určení, věta hlavní a vedlejší. Je patrné, že do celkového učiva sedmého ročníku je zahrnuto jak učivo nové, tak již probrané. U učiva probraného však není specifikováno, jestli se bude jen opakovat, nebo jestli bude dále rozvíjeno. Např. problematika příslovečného určení – bude probrán další jeho druh, nebo žáci zopakují pouze druhy probrané? Zajímavý je také fakt, že je do učiva zahrnut i doplněk, ten je obvykle probírán v devátém ročníku, nebo zcela vytlačen.

Formy práce jsou stanoveny pro celý předmět český jazyk. Jsou za ně považovány diktáty a pravopisná doplňovací cvičení, problematiky větné skladby se tedy příliš netýkají.⁵⁷

I osmý ročník je v rámci množství skladebního učiva velmi rozsáhlý. Učivem jsou slova, která nejsou větnými členy, přísudek v trpném rodě, přísudek slovesně-jmenný, přívlastek těsný a volný (první seznámení), přístavek (první seznámení), několikanásobné větné členy, čárka ve větě jednoduché i v souvětí, souvětí podřadné i souřadné. Zatímco v nižších ročnících není řečeno, co je nové učivo a co opakování, zde je jasně definováno, že se jedná o první seznámení.

Jako formy práce je zmíněno vše výše uvedené, jako nová forma se zde objevuje práce s Příruční mluvnici češtiny a Stručnou mluvnici češtiny.⁵⁸

Devátý ročník je věnován výhradně opakování. Není však opakováno všechno učivo, pouze vybrané části. Jedná se o rozvíjející větné členy, konkrétně předmět a příslovečné určení místa, způsobu, času a míry (až z popisu učiva devátého ročníku nám vyplyne, že příslovečné určení, které bylo probíráno v ročníku sedmém, bylo jen opakováním),

⁵⁵ ŠVP ZŠ Karla IV., část *Český jazyk 6. ročník*, zapůjčeno e-mailem 6. 1. 2012 od zsul.karlaiv@seznam.cz, str. 2.

⁵⁶ ŠVP ZŠ Karla IV., část *Český jazyk 6. ročník*, zapůjčeno e-mailem 6. 1. 2012 od zsul.karlaiv@seznam.cz, str. 1 - 2.

⁵⁷ ŠVP ZŠ Karla IV., část *Český jazyk 7. ročník*, zapůjčeno e-mailem 6. 1. 2012 od zsul.karlaiv@seznam.cz, str. 1.

⁵⁸ ŠVP ZŠ Karla IV., část *Český jazyk 8. ročník*, zapůjčeno e-mailem 6. 1. 2012 od zsul.karlaiv@seznam.cz, str. 1 - 2.

přívlastek, věta hlavní a vedlejší. Jako forma práce je opět zvolen větný rozbor a grafické znázornění věty jednoduché a souvětí.⁵⁹

Učivo, které stanovuje ŠVP ZŠ Karla IV., je zaměřeno především na rozvíjející větné členy a souvětí, kterému je věnována většina ročníků. Zcela jsou však opomíjeny čtyři body ze sedmi, které vyžaduje RVP. Těmi jsou výpověď a věta, stavba věty, pořádek slov ve větě a stavba textu. ŠVP ZŠ Karla IV. nenaplnuje požadavky RVP.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6., 7. a 9. ročníku.
Souvětí	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku.
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 6. ročníku
Stavba textu	Nenaplnuje

4.2.1.4 ZŠ Rabasova

ŠVP základní školy Rabasova je jeden z nejpropracovanějších ŠVP, který byl posuzován pro potřeby diplomové práce. Očekávané výstupy, učivo i metody a formy práce jsou propracovány na vysoké úrovni.

Učivo šesté třídy je věnováno základním a rozvíjejícím větným členům. Rozvíjejícími větnými členy jsou předmět, příslovečné určení a přívlastek. Další učivo tvoří věta jednoduchá a souvětí. Výstupem tohoto učiva je seznámení se s ostatními rozvíjejícími větnými členy a odlišení věty jednoduché od souvětí.

Učivo sedmé třídy tvoří skladba větná, věty jednočlenné, dvojčlenné, větné ekvivalenty, druhy vět podle postoje mluvčího, větné členy základní a rozvíjející, druhy vět vedlejších.

⁵⁹ ŠVP ZŠ Karla IV., část *Český jazyk 9. ročník*, zapůjčeno e-mailem 6. 1. 2012 od zsul.karlaiv@seznam.cz, str. 1 - 2.

Během procesu učení se považuje za důležité pracovat s jazykovými příručkami a nástěnnými tabulemi.

Očekávanými výstupy jsou rozlišení věty jednočlenné, dvojčlenné, větného ekvivalentu, rozeznání druhů podmětů a přísudků, ovládání shody přísudku s podmětem, zvládání nahrazování věty vedlejší větným členem a naopak, rozlišení přívlastku několikanásobného a postupně rozvíjejícího vzhledem k interpunkci v textu, rozlišení věty hlavní a vedlejší v jednoduchém souvětí, zvládání interpunkce v jednoduchém souvětí. Z porovnání učiva a výstupů je zřejmé, že cílů nelze podle rozsahu stanoveného ŠVP dosáhnout, protože je nedostačující. Tomuto nedostatku však zabraňuje sloupec přiřazený k osnovám s názvem *poznámky*. V tomto sloupci je učivo daného ročníku definováno ještě do větší hloubky než v samotné kapitole *učivo*. Pro prostudování této části je patrné, že výstupů je možné dosáhnout.

Na rozdíl od mnoho jiných ŠVP dokument ZŠ Rabasova v osnovách v jednotlivých ročnících nevypisuje, co konkrétně bude opakováno, ale pouze napíše, že se bude opakovat. Stanovení učiva osmého ročníku tedy začíná slovy: „*opakování učiva skladby ze 7. ročníku*“⁶⁰. Nové učivo tvoří souvětí souřadné a významové poměry mezi větami hlavními a několikanásobnými větnými členy. Výstupem je rozlišení gramatických jednotek ve větě a v souvětí, rozlišení druhů vět vedlejších, rozlišení poměrů mezi větami hlavními a paměťové zvládání spojovacích výrazů. Při výuce jsou využívány nástěnné tabule a PC.

Podle ŠVP by se učivo výše zmíněných ročníků mělo prolínat s osobnostní a sociální výchovou, tj. u žáků by měly být podporovány vlastnosti jako soustředění, hledání výhod v odlišnostech, kreativita, empatie, pozornost, komunikace v různých situacích apod.

Učivo devátého ročníku je založeno především na opakování, i nové učivo je však obsáhlé. Tvoří ho přívlastek těsný a volný, přístavek, výrazy, které nejsou větnými členy, doplněk a jeho zvláštnosti, samostatný větný člen, vsuvka, elipsa, věta vedlejší vložená, řeč přímá a nepřímá. Výstupy jsou postaveny především na ovládání interpunkce v souvětí.

Celkově by učivo o skladbě mělo být v devátém ročníku probíráno tak, aby podporovalo morální rozvoj dítěte, schopnost řešení problémů, odpovědnost, spravedlivost, ochotu.

⁶⁰ ŠVP ZŠ Rabasova, část Příloha č. 8 – *Jazyk a jazyková komunikace II. stupeň*, zapůjčeno e-mailem 7. 1. 2012 od jaroslava.zamostnav@seznam.cz, str. 9.

Mělo by být probíráno multikulturně a do probírané problematiky by mělo být zahrnuto učivo o specifických rysech jazyků a jejich rovnocennosti, o postavení češtiny mezi evropskými jazyky.⁶¹

Ačkoli je ŠVP ZŠ Rabasova podrobně zpracováno (zejména propracovanými výstupy, zapojením mezipředmětových vztahů a průřezových témat), nenaplnuje požadavky RVP na učivo větné skladby ve třech bodech. Těmi jsou stavba věty, pořádek slov ve větě a stavba textu.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplnuje v 7. ročníku.
Stavba věty	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6. a 7. ročníku.
Souvětí	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku.
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 9. ročníku
Stavba textu	Nenaplnuje

4.2.1.5 Základní školy v Ústí nad Labem – analýza

Jediná základní škola v Ústí nad Labem, která svůj program zveřejnila na webových stránkách, je Základní škola Anežky České. Ostatní ŠVP, s nimiž bylo pracováno, byly ke studiu zaslány e-mailem od zástupců škol na vyžádání.

Ochota poskytovat ŠVP byla nízká. Z tohoto důvodu bylo pracováno jen se čtyřmi ŠVP z Ústí nad Labem. Tři školy dokument poskytly. Čtyři školy dokument poskytnout odmítly. Ředitel Základní školy Předlice slíbil, že dokument pošle, ale nakonec se tak bez udání důvodu nestalo.

ŠVP základních škol v Ústí nad Labem jsou velice kvalitní, což opět potvrzuje výše zmíněné, tedy – čím propracovanější ŠVP, tím spíše není zveřejněn.

⁶¹ ŠVP ZŠ Rabasova, část Příloha č. 8 – *Jazyk a jazyková komunikace II. stupeň*, zapůjčeno e-mailem 7. 1. 2012 od jaroslava.zamostnav@seznam.cz, str. 2 - 11.

Analýza mezipředmětových vztahů a průřezových témat

Základní školy v Ústí nad Labem zapojují do svých ŠVP mezipředmětové vztahy i průřezová témata, pouze škola Anežky České s nimi, oproti ostatním analyzovaným školám, pracuje méně.

Základní škola České mládeže zapojuje v rámci průřezových témat do hodin českého jazyka a literatury především mediální výchovu a multikulturní výchovu. Ani jedno z témat však není blíže specifikováno, a proto není možné určit, jakými konkrétními tematickými celky je začleňováno. Z hlediska mezipředmětových vztahů se v hodinách objevuje zeměpis, cizí jazyk, hudební výchova a dějepis. Ani zde však nelze určit, jak jsou předměty zapojovány. Pouze u hudební výchovy je zmíněno, že je zapojována z hlediska intonace.

Základní škola Rabasova pracuje v rámci průřezových témat téměř výhradně se sociální a osobnostní výchovou. Toto téma však v rámci výuky analyzuje velice detailně, a žáci se tak prostřednictvím jazykové výchovy seznamují s mnoha aspekty osobnostního i sociálního rozvoje. V devátém ročníku se učivo částečně prolíná i s multikulturní výchovou, která řeší otázku postavení češtiny v rámci jiných jazyků. Základní škola Rabasova zcela opomíjí začlenění mezipředmětových vztahů do ŠVP.

Základní škola Karla IV. zapojuje v rámci průřezových témat do učiva především osobnostní a sociální výchovu, která podporuje u žáků rozvoj komunikace a poznávání nových lidí. Dalšími tématy jsou multikulturní výchova (která se zaměřuje na charakter člověka, jazykové menšiny a lidské vztahy), mediální výchova (podporující kritické čtení a tvorbu mediálních sdělení) a environmentální výchova (podporující vztah žáka s přírodou). Do učiva je začleněno mnoho mezipředmětových vztahů, které jsou tvořeny dějepisem (historie slovanských jazyků), hudební výchovou (melodie), cizími jazyky, zeměpisem (studium států, kde národní jazyk je jazykem slovanským) a výtvarnou výchovou (v rámci níž žáci pracují s ilustracemi).

Základní škola Anežky České s průřezovými tématy nepracuje vůbec, s mezipředmětovými vztahy jen v devátém ročníku. Do vyučovacích hodin je zapojována osobnostní a sociální výchova (komunikace, sebepoznání), mediální výchova (tvorba mediálního sdělení a práce v realizačním týmu) a myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Následující tabulky dokumentují, které školy pracují s průřezovými tématy a jakým způsobem je zapojují do výuky.

Průřezové téma	ŽŠ České mládeže	ŽŠ Rabasova
Mediální výchova	Zahrnuje. Nespecifikuje, jakým způsobem.	Nezahrnuje.
Osobnostní a sociální výchova	Nezahrnuje.	Zahrnuje. U žáků podporuje osobnostní a sociální rozvoj.
Multikulturní výchova	Zahrnuje. Nespecifikuje, jakým způsobem.	Zahrnuje. Zaměřuje se na postavení českého jazyka v rámci jiných jazyků.
Environmentální výchova	Nezahrnuje.	Nezahrnuje.

Průřezové téma	ZŠ Karla IV.	ZŠ Anežky České
Mediální výchova	Zahrnuje. Učí žáky kritickému myšlení a porozumění mediálním sdělením.	Zahrnuje. Učí žáky pracovat v realizačním týmu a porozumět mediálním sdělením.
Osobnostní a sociální výchova	Zahrnuje. Zaměřuje se na podporu komunikace u žáků a jejich schopnost poznávat nové lidi.	Zahrnuje. Podporuje u žáků rozvoj komunikace v sebepoznání.
Multikulturní výchova	Zahrnuje. Učí žáky poznávat svůj charakter i charakter jiných lidí, poznávat nové lidi a respektovat menšiny.	Nezahrnuje.
Environmentální výchova	Zahrnuje. Podporuje kladný vztah žáků k přírodě.	Nezahrnuje.

Následující tabulka v procentech zaznamenává, kolik škol dané průřezové téma zapojuje do učiva. Nejvíce je zapojována mediální výchova, osobnostní a sociální výchova a multikulturní výchova. Tato témata zapojují tři ze čtyř studovaných ŠVP. Pouze v jednom z dokumentů se pracuje s environmentální výchovou. Výchova demokratického občana a výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech nejsou zahrnuty do žádného ŠVP studovaných škol.

Průřezové téma	Procentuelní využití v ŠVP studovaných škol
Mediální výchova	75%
Osobnostní a sociální výchova	75%
Multikulturní výchova	75%
Environmentální výchova	25%

Z pohledu začlenění průřezových témat z analýzy vyplynulo následující:

	ZŠ České mládeže	ZŠ Karla IV.
Dějepis	Začleňuje. Nespecifikuje, jakým způsobem.	Začleňuje. Zaměřuje se na historii slovanských národů.
Cizí jazyky	Začleňuje. Nespecifikuje, jakým způsobem.	Začleňuje. Nespecifikuje, jakým způsobem.
Hudební výchova	Začleňuje. Při výuce pracuje s intonací.	Začleňuje. Při výuce pracuje s melodií.
Zeměpis	Začleňuje. Nespecifikuje, jakým způsobem.	Začleňuje. Soustředí se na státy, které hovoří slovanskými jazyky.
Výtvarná výchova	Nezačleňuje.	Začleňuje. Při výuce pracuje s ilustracemi.

Mezipředmětovým vztahům dávají prostor dvě z analyzovaných škol, přičemž obě začleňují stejné předměty s výjimkou výtvarné výchovy, kterou začleňuje pouze ZŠ Karla IV.

Analýza učiva

Z pohledu učiva a cílů se školy v jednotlivých ročnících zaměřují na tyto problematiky:

Učivo šesté třídy je zaměřeno na rozvíjející větné členy, které nejsou probírány pouze na ZŠ Anežky České. Na ZŠ Rabasově jsou opakovány i větné členy základní. Další významnou položku tvoří přímá řeč, které se nevěnují pouze na ZŠ Rabasově (zde se této problematice věnují až v devátém ročníku), naopak na ZŠ Karla IV. a ZŠ Anežky České probírají řeč nepřímou. (Zajímavé je, že škola České mládeže se nepřímé řeči nevěnuje, v cílech však po žácích požaduje ovládnutí řeči polopřímé.) ZŠ Anežky České se v šesté třídě věnuje také větě a výpovědi.

Sedmá třída je zaměřena na rozvíjení znalostí o základních větných členech – této problematice se věnují všechny školy. Základní školy Rabasova a Karla IV. se věnují i větným členům rozvíjejícím. Programy se také shodují v tom, že by v tomto ročníku měly být probrány věty jednočlenné a dvojčlenné, případně větné ekvivalenty (ZŠ České mládeže, ZŠ Rabasova). Prostor je věnován i druhům vět podle postoje mluvčího, a to na ZŠ České mládeže a Anežky České). ZŠ Anežky České se také věnuje pořádku slov ve větě, ZŠ Rabasova druhům vět vedlejších.

K tomu, co má být probíráno v osmé třídě, přistupují školy v Ústí nad Labem různě a shody se tak hledají spíše obtížněji. Lze ale říci, že je tento ročník zaměřen především na problematiku souvětí souřadného a podřadného (pouze ZŠ Anežky České se věnuje jen souvětí souřadnému). ZŠ Anežky České a Rabasova se zaměřují na interpunkci a na druhy vět vedlejších, ZŠ Rabasova i na významové poměry mezi hlavními větami a několikanásobnými členy. Většina škol také opakuje, či rozvíjí učivo o rozvíjejících větných členech.

Devátý ročník je zaměřen především na opakování, nové učivo je probíráno hlavně na ZŠ Rabasově a České mládeže, kde se jedná o přívlastek, přístavek, samostatný a osamostatněný větný člen, elipsu, vsuvku, vedlejší větu vloženou, interpunkci. ZŠ Rabasova se navíc zaměřuje na doplněk. ZŠ Anežky České se v tomto ročníku na rozdíl od ostatních škol věnuje nepravidelnosti větné stavby, pořádku slov ve větě a mluvnickému záporu.

Po analýze ŠVP škol v Ústí nad Labem dospěla autorka ke zjištění, že cíle těchto škol se ve většině bodů shodují s cíli RVP. Lze říci, že ŠVP škol v Ústí nad Labem jsou vůbec nejlepšími a nejpropracovanějšími ŠVP, se kterými autorka pracovala.

Tabulka shrnuje analyzovaný materiál.

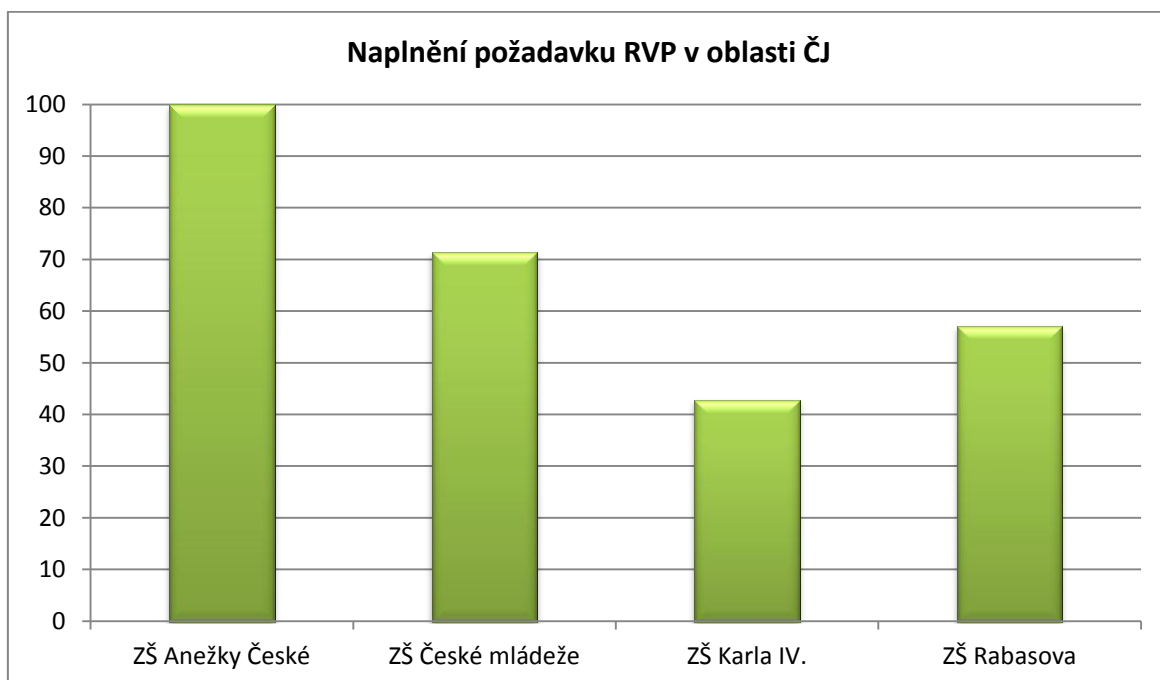
	ZŠ Anežky České	ZŠ České mládeže	ZŠ Karla IV.	ZŠ Rabasova
Výpověď a věta	Naplnuje v 6. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 7. ročníku
Stavba věty	Naplnuje v 6. ročníku	Naplnuje v 6. a 7. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Naplnuje v 7. a 9. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 8. ročníku	Naplnuje v 6. a 8. ročníku	Naplnuje v 6., 7. a 9. ročníku	Naplnuje v 6. a 7. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 6. a 8. ročníku	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 6. ročníku	Naplnuje v 6. ročníku	Naplnuje v 6. ročníku	Naplnuje v 9. ročníku
Stavba textu	Naplnuje v 9. ročníku	Naplnuje v 6. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje

Z analýzy vyplývá, že se všechny studované školy v Ústí nad Labem ve svých ŠVP věnují problematice rozvíjejících větných členů, souvětí a přímé a nepřímé řeči. Nejméně prostoru je věnováno pořádku slov ve větě (pouze ZŠ Anežky České).

Učivo požadované RVP	Procento škol, které učivo zařazují do ŠVP
Výpověď a věta	50 %
Stavba věty	50 %
Pořádek slov ve větě	25 %
Rozvíjející větné členy	100 %
Souvětí	100 %
Přímá a nepřímá řeč	100 %
Stavba textu	50 %

Přestože jsou dokumenty, se kterými bylo pracováno, velice kvalitní, pouze jedna z analyzovaných škol je schopná zcela naplnit požadavky RVP. Tou je ZŠ Anežky České. Nejméně požadavky naplnuje ZŠ Karla IV., která opomíjí čtyři ze sedmi požadavků

dokumentu. Je tedy patrné, že i když pracujeme s kvalitními programy, které zahrnují propracovanou problematiku didaktické transformace i mezipředmětové vztahy, není to pro uživatele zárukou, že budou naplněny požadavky RVP.

4.3.2 Školy v Liberci

4.3.2.1 ZŠ Vrchlického

Základní škola Vrchlického nemá ŠVP příliš propracován. Ačkoli si výstupy ve větší míře škola stanovila sama, jsou minimální a učivo je jen naznačeno. Mezipředmětové vztahy nejsou uvedeny téměř vůbec. Osnovy nejsou rozděleny na jazykovou, komunikační a literární výchovu, jsou tedy pojety jako celek předmětu český jazyk a literatura.

V šesté třídě by se žáci měli v rámci skladby seznámit se základními větnými členy. Výstupem tohoto učiva je uvědomění si vztahu mezi základními větnými členy.

Sedmá třída je z pohledu skladby věnována stavbě věty, konkrétně základním a rozvíjejícím větným členům. Výstup je rozlišení větných členů a ovládnutí základních pravopisných jevů syntaktických ve větě jednoduché. Jako pomůcky při probírání této látky by měly sloužit nástěnné tabule, slovníky, příručky, literární texty, výukové počítačové programy a podobně.

V osmé třídě se žáci věnují větě jednoduché, souvětí podřadnému a souřadnému. Po absolvování této třídy by žáci měli být schopni rozeznat větu jednoduchou a souvětí, určit druhy vedlejších vět a ovládat pravopisné jevy syntaktické ve větě jednoduché. Pomůcky pro výuku jsou stejné jako v předchozím ročníku.

Poslední ročník je věnován souvětí, pořádku slov ve větě a stavbě textu. Žáci by tedy měli být schopni určit druhy souvětí a (jak už bylo stanoveno v osmém ročníku) ovládat syntaktický pravopis.

V průběhu všech čtyř ročníků by žáci v rámci celého předmětu měli opakovat pravopis a dělat všestranné jazykové rozbory.⁶²

Základní škola Vrchlického naplňuje požadavky RVP v pěti bodech. Dva body opomínají. Těmi jsou výpověď a věta a přímá a nepřímá řeč. Následující tabulka stav zaznamenává.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplňuje
Stavba věty	Naplňuje v 7. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 7. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Naplňuje v 9. ročníku

4.3.2.2 ZŠ Na Výběžku

Základní škola Na Výběžku má učivo spíše jen naznačeno, ale cíle jsou propracovány podrobněji. Zásadní rozdíl oproti jiným školám je v tom, že ZŠ Na Výběžku ve svých osnovách stanovuje jak očekávané výstupy, tak dílčí výstupy. Očekávané výstupy se shodují s výstupy, které stanovuje RVP. Dílčí výstupy si škola stanovila sama.

⁶² ZŠ Vrchlického. www.zsvrchlickeho.cz [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <http://www.vrchlickeho.cz/vyuka/skolni-vzdelavaci-program-svp/>, str. 25 – 34.

Učivem šesté třídy je skladba věty jednoduché.

V očekávaném výstupu žák: „*Rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek ve větě a v souvětí.*“⁶³ a v dílčím výstupu: „*Rozpoznává ve větných celcích základní větné členy a určovací skladební dvojice (člen řídicí, závislý)*“⁶⁴.

V sedmé třídě jsou učivem větné členy, věta jednočlenná a dvojčlenná, věta a souvětí. Zde je předpoklad, že pod pojmem větné členy jsou obsaženy jak větné členy základní, tak větné členy rozvíjející.

Očekávaný výstup se shoduje s výstupem v šestém ročníku, podle dílčího výstupu by žáci měli být schopni rozpoznat základní a rozvíjející větné členy, rozlišit větu jednoduchou a souvětí a rozlišit větu jednočlennou a dvojčlennou.

V osmé třídě je skladbě věnováno vůbec nejvíce prostoru. Učivo tvoří zápor, větné členy, významové poměry, grafické znázornění větné stavby, druhy vět vedlejších a souvětí souřadné a podřadné. Zopakována je věta jednočlenná a dvojčlenná.

Očekávaný výstup se opět shoduje s očekávanými výstupy předchozích ročníků, dílčí výstup tvoří znalost základní větné skladby, rozlišování věty jednočlenné, dvojčlenné i větného ekvivalentu (což se shoduje s výstupem v sedmém ročníku), umění užívat různých druhů záporů ve větě, umění určovat větné členy a jejich druhy a významové poměry mezi nimi, schopnost grafického znázornění věty a souvětí, znalost druhů souvětí a schopnost určit druh věty vedlejší.

Devátý ročník je věnován opakování, nové učivo tvoří pouze významové poměry.

Očekávané i dílčí výstupy jsou totožné s výstupy již zmíněnými.⁶⁵

Ačkoli jsou její cíle velmi propracovány, ZŠ Na Výběžku naplňuje požadavky RVP pouze ve třech bodech. Těmi jsou stavba věty, rozvíjející větné členy a souvětí.

63 ZŠ Na Výběžku. Www.zsharcov.cz [online]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: <http://www.zsnavybezku.cz/uredni-deska/>, str. 36.

64 ZŠ Na Výběžku. Www.zsharcov.cz [online]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: <http://www.zsnavybezku.cz/uredni-deska/>, str. 36.

65 ZŠ Na Výběžku. Www.zsharcov.cz [online]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: <http://www.zsnavybezku.cz/uredni-deska/>, str. 36 - 43.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 8. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 7. a 8. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje
Stavba textu	Nenaplnuje

4.3.2.3 ZŠ Broumovská

Učivo ani výstupy nemá ZŠ Broumovská ve svém ŠVP příliš rozpracovány. Pokouší se sice o začlenění mezipředmětových vztahů a průřezových témat, ty se ale vztahují především ke slohové a literární výchově. Tam však nejsou příliš konkretizovány.

Pro zkoumanou problematiku, tedy pro jazykovou výchovu, je důležité, že k ní mezipředmětové vztahy prakticky zpracovány nejsou. U rozpisu učiva každého ročníku je zaneseno, že jazykové učivo by se mělo prolínat se zeměpisem a že by se mělo týkat lidských vztahů. Dokument však nedefinuje, jak by mělo toto prolínání probíhat.

Učivem šestého ročníku jsou základy větných členů. Tento termín je zavádějící, není specifikováno, co jsou základy větných členů. Dá se však usuzovat, že termín zahrnuje jak větné členy základní, tak rozvíjející. Výstupem je výstup totožný s výstupem z RVP, tedy schopnost žáka rozlišit významové vztahy gramatických jednotek ve větě a v souvětí. Učivo by mělo být propojeno se zeměpisem a multikulturní výchovou. Propojení s multikulturní výchovou by mělo probíhat v rámci práce s lidskými vztahy.

V sedmé třídě jsou žáci seznámeni s větnými členy, větami jednočlennými a dvoučlennými a s druhy vět vedlejších. Výstup je totožný s výstupem šesté třídy. Učivo by mělo přesahovat do zeměpisu a navíc do přírodopisu. Do výuky je opět zapojena multikulturní výchova.

V osmé třídě se žáci v rámci skladby věnují, kromě již výše zmíněného, grafické stavbě věty jednoduché. Výstupy, přesahy učiva i mezipředmětové vztahy jsou totožné s předchozími ročníky.

Novým učivem v devátém ročníku je souvětí podřadné a souřadné a stavba složitého souvětí. Výstupem je zvládnutí rozboru složitého souvětí podřadného i souřadného a užívání interpunkce ve větě jednoduché. V dokumentu není zakotveno, že žák se v jazykové výchově setká s interpunkcí v souvětí. Z uvedeného se dá vyvozovat, že žáci opouštějí základní školu, aniž by toto učivo ovládali.

ŠVP ZŠ Broumovská naplňuje požadavky RVP ve třech bodech, kterými jsou rozvíjející větné členy, stavba věty a souvětí. Ostatní body jsou zcela opomíjeny. Následující tabulka stav dokumentuje. Škola upřednostňuje tři požadavky státního kurikulárního dokumentu před zbylými čtyřmi.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplňuje
Stavba věty	Naplňuje v 8. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplňuje
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6. a 7. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Nenaplňuje

4.3.2.4 ZŠ Oblačná

Základní škola Oblačná má svůj školní vzdělávací program velice chudý. Je spíše naznačením než skutečným dokumentem, kterým by se škola měla chlubit a stavět na něm svou prestiž. Škola ve svém ŠVP v části předmět český jazyk a literatura rozděluje tento na mluvnici, sloh a literaturu. Průřezová témata, projekty a poznámky jsou minimální.

Učivem šesté třídy jsou větné členy základní a rozvíjející, věta jednoduchá a souvětí a přímá řeč. Výstupem je rozlišení významových vztahů gramatických jednotek ve větě a v souvětí.

Učivem sedmé třídy je věta jednočlenná a dvojčlenná, větné členy základní a rozvíjející, souvětí podřadné, druhy vět vedlejších a stavba textová. Po absolvování ročníku žáci rozlišují významové vztahy gramatických jednotek, zvládají základní pravopisné jevy ve větě jednoduché i v souvětí a ovládají interpunkci.

V osmé třídě žáci v rámci skladby probírají významové poměry mezi několikanásobnými větnými členy i mezi větami, přístavek a souvětí souřadné i podřadné. Výstupem tohoto učiva je ovládnutí pravidel interpunkce ve větě i v souvětí a odůvodnění této interpunkce. Tento cíl je jediný, který na Bloomově taxonomii míří do vyšších poloh.

Učivem deváté třídy je větná stavba, základní a rozvíjející větné členy a souvětí. Toto učivo již bylo zmíněno v nižších ročnících, jedná se tedy zřejmě o opakování. Výstupem devátého ročníku je rozlišení významových vztahů gramatických jednotek ve větě jednoduché, ovládnutí druhů vedlejších vět a zvládnutí pravopisných syntaktických pravidel.⁶⁶

Propracovanost ŠVP ZŠ Oblačná je nízká. Přesto dokument naplňuje požadavky RVP v pěti bodech ze sedmi. Opomíjí body výpověď a věta a pořádek slov ve větě. Sporným bodem je přímá a nepřímá řeč. Dokument se věnuje pouze řeči přímé. Toto učivo má být naplňováno v šestém ročníku. O řeči nepřímé zmínky nejsou.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplňuje
Stavba věty	Naplňuje v 9. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplňuje
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6., 7. a 9. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplňuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplňuje v 7. ročníku

66 ZŠ Oblačná. Www.oblacna.cz [online]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: http://www.oblacna.cz/uploaded/dokumenty/SVP_2_Oblacna_9_2011.pdf, str. 30 – 37.

4.3.2.5 ZŠ Lesní

Základní škola Lesní má až neobvyklým způsobem kvalitně vypracovaný ŠVP. Do dokumentu jsou zařazeny očekávané výstupy žáka ZŠ Liberec Lesní, učivo – obsah, tematický celek vzdělávacího oboru (v rámci studovaného problému se jedná o jazykovou výchovu), mezipředmětové vztahy a průřezová témata, strategie a vyučovací prostředky. Zejména výstupy jsou jasně konkretizovány a na Bloomově taxonomii se pohybují ve vyšších patrech. Jediným nedostatkem jsou drobné rozpory mezi učivem a výstupy.

V šestém ročníku je učivo o skladbě rozděleno do dvou bloků. V prvním bloku žáci probírají shodu přísudku s podmínem a rozvíjející větné členy (kterými jsou předmět a příslovečné určení a přívlastek). Výstupem tohoto učiva je aplikace shody přísudku s podmínem v písemné formě a uvedení seznamu ostatních rozvíjejících členů (po žácích je požadována jejich znalost). Toto učivo by mělo být porovnáváno se stejnou problematikou v německém a anglickém jazyce.

Žáci by na základě mnoha jim předložených příkladů měli vyvodit pravidla o rozvíjejících větných členech, měli by je umět graficky znázornit. V tom by jim měly pomoci mluvnické nástěnné tabule základních a rozvíjejících větných členů. Zpětnou vazbou tohoto učiva je test.

Ve druhém bloku se žáci seznamují s větou jednoduchou a souvětím, tvořením vět, stavbou textovou a opakují přímou řeč. Výstupem je rozlišení věty jednoduché od souvětí (analýza), orientace ve stavbě věty a postavení základních i rozvíjejících větných členů (aplikace) a vhodné užívání přímé řeči. Toto učivo by opět mělo být porovnáváno se stejným tématem v německém a anglickém jazyce.

Žáci by v hodinách měli vytvořit vlastní texty s využitím různých druhů vět a z nich odvodit pravidla, podle nichž se věta tvoří. Na základě čtyř variant přímé řeči (škola nejspíše vychází z této teorie) by se měli pokusit vytvořit různé druhy dialogů. Tyto dialogy jsou vytvářeny ve skupinách, čímž je podpořena týmová práce. Měli by pracovat s texty a vyhledávat různé druhy přímé řeči. Zpětnou vazbou pro učitele je jednak čtení s porozuměním, jednak test.⁶⁷

67 ŠVP ZŠ Lesní, část *Vzdělávací oblast jazyk a jazyková komunikace – ročník 6.*, zapůjčeno e-mailem 5. 3. 2012 od tomas.rebicek@zslesni.cz, str. 1 – 3.

Učivem sedmé třídy je skladba větná, věty jednočlenné a dvojčlenné, větné ekvivalenty, druhy vět a větných ekvivalentů podle funkce (ZŠ Lesní je jedinou školou, která byla v rámci studia zaznamenána jako škola, která ve svém ŠVP podle funkce neprobírá jen druhy vět, ale i větných ekvivalentů), přísudek slovesný, přísudek jmenný se sponou i beze spony a přísudek slovesný složený. Po absolvování sedmého ročníku žáci rozpoznají věty jednočlenné, dvojčlenné a větné ekvivalenty a dokážou k nim uvést příklady a identifikují různé druhy přísudků i podmětů.

Učivo se prolíná s učivem o druzích vět a větné skladbě v německém a anglickém jazyce. Žáci v hodinách pracují ve skupinách i ve dvojicích a hrají si na větné členy, pracují také s rébusy.⁶⁸

Osmá třída je zčásti opakování. Věnuje se větě jednočlenné a dvojčlenné, větným ekvivalentům, základním a rozvíjejícím větným členům. Nové učivo tvoří významový poměr mezi několikanásobnými větnými členy, souvětí souřadné a podřadné. Výstupem je zařazení druhů vět vedlejších (ačkoli o druzích vět vedlejších se v učivu nepíše), uvedení příkladů významových poměrů mezi hlavními větami (zde ten samý problém – v učivu se hovoří pouze o významových poměrech mezi několikanásobnými větnými členy) a pamětné nalezení spojovacích výrazů (ani o nich se v učivu nehovoří).

Učivo je propojeno s německým a anglickým jazykem, konkrétně se stavbou věty. Žáci tedy porovnávají stavbu české věty se stavbou věty jiných jazyků. Při hodinách by měli pracovat s literaturou Jiřího Žáčka (Kamarádi zvířátka) a webovými portály mu.jirizacek.cz a www.index.cz/cestina/gramatika. V rámci hodin, které se věnují přívlastku, využívají puzzle.⁶⁹

Devátý ročník se věnuje především opakování. Učivo, které ještě nebylo zmíněno, tvoří pořádek slov ve větě, druhy vedlejších vět, poměry mezi hlavními větami, samostatný a osamostatněný větný člen, elipsa, vsuvky, vedlejší věta vložená, přístavkový vztah a čárka ve větě jednoduché a v souvětí. Na konci devátého ročníku žák používá psaní čárek ve větě jednoduché a v souvětí, jmenuje spojky podřadící a souřadící, rozlišuje větu jednočlennou,

68 ŠVP ZŠ Lesní, část *Vzdělávací oblast jazyk a jazyková komunikace – ročník 7.*, zapůjčeno e-mailem 5. 3. 2012 od tomas.rebicek@zslesni.cz, str. 1 – 3.

69 ŠVP ZŠ Lesní, část *Vzdělávací oblast jazyk a jazyková komunikace – ročník 8.*, zapůjčeno e-mailem 5. 3. 2012 od tomas.rebicek@zslesni.cz, str. 1 – 3.

dvojčlennou a větný ekvivalent a aplikuje v písemném projevu pravopis lexikální, slovtvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i v souvětí (což je jediný cíl v rámci jazykové výchovy, který má škola totožný s RVP).

Do učiva je zapojena osobnostní a sociální výchova, konkrétně kreativita, komunikace, kooperace a rozhodování. Žáci pracují s případovými úlohami, využívají týmovou práci, volnou asociaci. Při hodinách jsou používány příručky Český jazyk s Tobiášem a Zvládáš českou mluvnici? Učitelé i žáci využívají nástěnné tabule pro stavbu věty jednoduché, větné členy, druhy vět vedlejších, větu jednočlennou, větu dvojčlennou a větný ekvivalent.⁷⁰

ŠVP ZŠ Lesní je velice kvalitním dokumentem. Požadavky RVP naplňuje téměř ve všech bodech. Opomíjí pouze jediný bod, a tím je výpověď a věta. Následující tabulka stav zaznamenává.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplňuje
Stavba věty	Naplňuje v 6. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 6. a 8. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplňuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplňuje v 6. ročníku

4.3.2.6 Základní školy v Liberci – analýza

ŠVP základních škol v Liberci jsou různé úrovně. Za nejkvalitnější ŠVP je považován program ZŠ Lesní. Tento program byl zapůjčen ředitelem školy. Vzhledem k tomu, že se z analyzovaných materiálů jedná o dokument nejpropracovanější, potvrzuje tento výzkum předpoklad, že nezveřejněné ŠVP jsou na vyšší úrovni než ŠVP zveřejněné na

⁷⁰ ŠVP ZŠ Lesní, část *Vzdělávací oblast jazyk a jazyková komunikace – ročník 9.*, zapůjčeno e-mailem 5. 3. 2012 od tomas.rebicek@zslesni.cz, str. 1 – 3.

internetových stránkách škol. Ostatní analyzované ŠVP jsou dohledatelné na internetových stránkách škol a najdou se mezi nimi jak ŠVP kvalitní, tak nekvalitní (zejména ŠVP ZŠ Oblačné).

Čtyři zanalyzované programy jsou také v rámci libereckých škol jediné, které se dají sehnat na internetu. Všechny ostatní školy v Liberci se tedy rozhodly tento dokument nezveřejňovat.

Analýza mezipředmětových vztahů a průřezových témat

Základní škola Lesní má mezipředmětové vztahy a průřezová témata začleněna do učiva propracovaným způsobem. V rámci průřezových témat se škola zaměřuje na osobnostní a sociální výchovu. Toto průřezové téma se orientuje na komunikaci, emoční výchovu, pomoc slabším a sebepoznávání. Začleněna je také mediální výchova. Škola usiluje o zapojení žáků do mediální komunikace a podporuje jejich schopnost vyhledávat kvalitní zábavu. V rámci mezipředmětových vztahů je do hodin českého jazyka a literatury zapojována hudební výchova, a to tím, že se žáci učí o intonaci. Učivem o vzniku jazyků je do hodin českého jazyka zapojen dějepis. Do hodin je zapojován i zeměpis, zejména zeměpis České republiky, a cizí jazyky, konkrétně angličtina a němčina (díky tomuto propojení mají žáci možnost porovnávat češtinu s cizím jazykem).

Základní škola Na Výběžku má průřezová témata do svého programu zařazena, v rámci jazykové výchovy se vztahují především k lexikologii. Škola zapojuje mediální výchovu a osobnostní a sociální výchovu. V rámci mediální výchovy je u žáků podporováno kritické čtení a vnímání mediálních sdělení, v rámci osobnostní a sociální výchovy je u žáků rozvíjena schopnost kooperace a komunikace. Škola zcela opomíjí zařazení mezipředmětových vztahů do předmětu český jazyk a literatura.

Na ZŠ Broumovská jsou průřezová témata do předmětu český jazyk a literatura zapojena ve velkém množství. V dokumentu se objevuje začlenění multikulturní výchovy (která se zaměřuje na lidské vztahy), osobnostní a sociální výchovy (podporující komunikaci, seberegulaci a řešení problémů), mediální výchovy (zaměřující se na tvorbu i přijímání mediálních sdělení a kritické myšlení) a myšlení v evropských a globálních souvislostech (které žákům přibližuje Evropu). ZŠ Broumovská mezipředmětové vztahy pojímá neobvykle, stanovuje je již v šestém ročníku a do dalších ročníků je kopíruje. Mezipředmětové přesahy se týkají zeměpisu, hudební výchovy, dějepisu, přírodopisu,

občanské výchovy, výtvarné výchovy a pracovních činností, není však řečeno, jakým způsobem.

Základní škola Oblačná začleňuje do svého ŠVP průřezová témata. V rámci předmětu český jazyk a literatura se jedná o mediální výchovu (zaměřující se na stavbu mediálního sdělení, kritické čtení a vnímání mediálního sdělení) a osobnostní a sociální výchovu (podporující u žáků kreativitu a poznávací schopnosti). Mezipředmětové vztahy jsou v dokumentu opomíjeny.

Průřezová témata jsou zcela opomíjena na ZŠ Vrchlického. Jediným tématem je mediální výchova zařazená do devátého ročníku. V rámci ní se žáci učí tvořit mediální sdělení. Mezipředmětové vztahy jsou podporovány, do výuky je zapojena estetická a hudební výchova, informační výchova, dějepis a cizí jazyky. Estetická a hudební výchova je zapojena formou práce s texty. Prací ve Wordu, konkrétně procvičováním pravopisu, je zapojena informační výchova. Dějepis je do hodin českého jazyka zapojován poznatky o Bibli.

Mezipředmětové vztahy jsou kvalitně propracovány na většině analyzovaných škol. Zároveň je v těchto školách detailně pojednáno o strategiích vyučování.

Základní škola Lesní vyučovací strategie formuluje jasně, přehledně a především podrobně. Škola větnou skladbu probírá z pohledu forem práce skupinovou činností (je podporována týmová práce), z pohledu metod práce staví především na grafickém zprostředkování a vychází tedy z potřeb současné „vizuální generace“.

Základní škola Na Výběžku strategie učení zpracovává, ovšem pro většinu jiných jazykových disciplín, než kterou je syntax.

Základní škola Broumovská využívá v průběhu celých čtyř let v syntaxi (ale i jiných jazykových disciplínách) potenciálu všestranných jazykových rozborů.

Následující tabulky souhrnně představují využití mezipředmětových vztahů a průřezových témat na základních školách v Liberci.

	ZŠ Lesní	ZŠ Na Výběžku
Osobnostní a sociální výchova	Zařazuje (rozvíjí komunikaci, pomoc druhým, sebepoznávání)	Zařazuje (podporuje schopnost kooperace a komunikace)
Mediální výchova	Zařazuje (zapojuje žáky do mediální komunikace)	Zařazuje (rozvíjí u žáků kritické čtení a porozumění mediálním sdělením)
Multikulturní výchova	Nezařazuje	Nezařazuje
Myšlení v evropských a globálních souvislostech	Nezařazuje	Nezařazuje

	ZŠ Broumovská	ZŠ Oblačná	ZŠ Vrchlického
Osobnostní a sociální výchova	Zařazuje (rozvíjí schopnost komunikace, seberegulace a učí žáky řešit problémy)	Zařazuje (podporuje u žáků kreativitu a rozvíjí jejich poznávací schopnosti)	Nezařazuje
Mediální výchova	Zařazuje (mediální sdělení, kritické myšlení)	Zařazuje (učí žáky porozumět mediálním sdělením, rozvíjí u nich schopnost kritického čtení)	Zařazuje (učí žáky rozumět mediálním sdělením)
Multikulturní výchova	Zařazuje (učí žáky rozumět lidským vztahům)	Nezařazuje	Nezařazuje
Myšlení v evropských a globálních souvislostech	Zařazuje (soustředí se na poznání Evropy)	Nezařazuje	Nezařazuje

Průřezové téma	Procentuální zastoupení v ŠVP studovaných škol
Osobnostní a sociální výchova	80 %
Mediální výchova	100 %
Multikulturní výchova	20 %
Myšlení v evropských a globálních souvislostech	20 %

Z analýzy vyplývá, že do vyučovacích hodin českého jazyka a literatury školy v Liberci zařazují v rámci průřezových témat především osobnostní a sociální výchovu a mediální výchovu.

Následující tabulka představuje zařazení mezipředmětových vztahů do předmětu český jazyk a literatura.

	ZŠ Lesní	ZŠ Broumovská	ZŠ Vrchlického
Hudební výchova	Zařazuje (využívá znalostí žáků o intonaci)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (žáci pracují s hudebními texty)
Dějepis	Zařazuje (žáci se seznamují se vznikem jazyků)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (žáci jsou poučeni o vzniku o významu Bible)
Zeměpis	Zařazuje (zaměřuje se na využití místních názvů v ČR)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje
Cizí jazyky	Zařazuje (žáci porovnávají různé jazyky, seznamují se s anglicizmy a germanizmy)	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Přírodopis	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje
Občanská výchova	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje
Výtvarná výchova	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje
Estetická výchova	Nezařazuje	Nezařazuje	Zařazuje (žáci pracují s texty esteticky zaměřenými)
Pracovní činnosti	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje
Informační výchova	Nezařazuje	Nezařazuje	Zařazuje (žáci pracují s aplikací word a na PC trénují pravopis)

Problematika zapojení mezipředmětových vztahů do učiva je na školách v Liberci obzvlášť složitá. Z tabulky vyplývá, že jiné předměty do předmětu český jazyk a literatura zapojují jen tři školy. Na ZŠ Broumovská převládá kvantita nad kvalitou. Ačkoli je zapojeno mnoho předmětů, škola nespécifikovala, jakým způsobem jsou ve vyučovacích hodinách využívány. Kvalitně a prakticky má mezipředmětové vztahy zapojeny ZŠ Lesní.

Analýza učiva

Učivem šesté třídy jsou základní větné členy. Tento fakt porušuje Základní škola Na Výběžku, která se zaměřuje nejen na základní větné členy, ale na celou skladbu věty jednoduché. Základní škola Lesní učivo rozšiřuje také o rozvíjející větné členy (mimo doplněk) a opakuje shodu přísudku s podmětem. Základní škola Oblačná do učiva šesté třídy zahrnuje i souvětí, čímž je ojedinělá nejen mezi libereckými školami, ale i mezi všemi studovanými školami.

Sedmá třída je zaměřena na věty jednočlenné, dvojčlenné a větné ekvivalenty, zopakování základních větných členů a prohloubení znalostí o nich a rozvíjející větné členy. Výjimku tvoří Základní škola Vrchlického, která se ve svém ŠVP o větách jednočlenných, dvojčlenných a o větných ekvivalentech nezmiňuje. Základní školy Broumovská, Lesní a Oblačná do učiva sedmé třídy zařazují druhy vět vedlejších.

Osmý ročník je věnován větě jednoduché a souvětí. I zde však můžeme najít výjimku, kterou tvoří Základní škola Broumovská (ta stále zůstává u věty jednoduché a věnuje se zejména její grafické stavbě) a Základní škola Oblačná (která se věnuje významovým poměrům mezi několikanásobnými větnými členy). Základní škola Na Výběžku učivo rozšiřuje o zápor. V osmém ročníku také probírá druhy vět vedlejších.

I devátý ročník je, stejně jako ročník osmý, věnován především souvětí. Základní škola Broumovská žáky se souvětím seznamuje. Základní škola Na Výběžku se věnuje významovým poměrům. Všechny školy (s výjimkou Základní školy Oblačná) se věnují slovosledu. ZŠ Lesní má v osnovách nejvíce učiva, na rozdíl od ostatních škol se také věnuje osamostatněnému větnému členu, vsuvce, elipse a vedlejší větě vložené.

Závěrem lze říci, že liberecké školy mají ŠVP v základních bodech totožné. Cíle RVP však nenaplnují, protože většina ŠVP nezohledňuje problematiku přímé a nepřímé řeči, výpovědi, ani stavby textu. Cíle RVP nenaplnuje ani Základní škola Lesní, a to i přesto, že její ŠVP je na velice vysoké úrovni s propracovanými cíli i strategiemi, jak jich dosáhnout.

Tento ŠVP navíc obsahuje množství učiva, které v RVP vůbec není stanoveno, čímž kurikulární dokument překračuje.

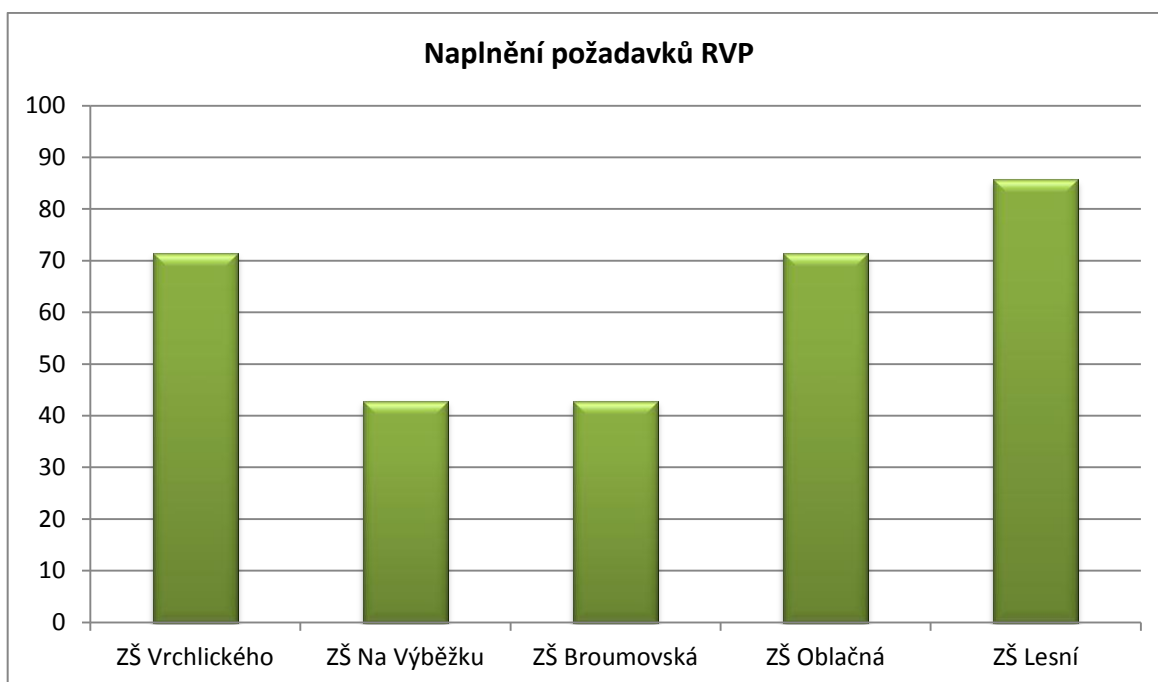
Následující tabulka zaznamenává, které školy zapojují učivo požadované RVP do svých ŠVP a ve kterém ročníku se žáci s učivem setkávají.

	ZŠ Vrchlického	ZŠ Výběžku	Na ZŠ Broumovská	ZŠ Oblačná	ZŠ Lesní
Výpověď a věta	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 7. ročníku	Naplnuje v 8. ročníku	Naplnuje v 8. ročníku	Naplnuje v 9. ročníku	Naplnuje v 6. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplnuje v 9. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 7. ročníku	Naplnuje v 7. a 8. ročníku	Naplnuje v 6. a 7. ročníku	Naplnuje v 6., 7. a 9. ročníku	Naplnuje v 6. a 8. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 7., 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 7., 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 6., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 6. ročníku	Naplnuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplnuje v 9. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 7. ročníku	Naplnuje v 6. ročníku

Všechny analyzované školy do svých ŠVP zařazují problematiku rozvíjejících větných členů, souvětí a stavby věty. Zcela opomíjena je výpověď a věta, které se nevěnuje žádná ze škol. Opomíjen je i pořádek slov ve větě, kterému se věnuje pouze ZŠ Vrchlického.

Učivo RVP	Procento škol, které požadované učivo zařazují do svého ŠVP
Výpověď a věta	0%
Stavba věty	100%
Pořádek slov ve větě	40%
Rozvíjející větné členy	100%
Souvětí	100%
Přímá a nepřímá řeč	40%
Stavba textu	60%

Ani v Liberci není mezi studovanými školami taková, která by požadavky RVP splnila zcela. Nejvíce se naplnění požadavků RVP blíží ZŠ Lesní, ta však ve svém dokumentu (stejně, jako všechny školy v Liberci) opomíjí bod výpověď a věta. Dva požadované body opomíjí ZŠ Vrchlického a ZŠ Oblačná. Zde byl opět zaznamenán paradox, totiž že ačkoli má ZŠ Oblačná svůj ŠVP z pohledu propracovanosti, začlenění mezipředmětových vztahů do učiva a didaktické transformace učiva na nízké úrovni a ZŠ Lesní na velice vysoké, naplnění požadavků RVP je u obou škol podobné. Následující graf tyto skutečnosti zaznamenává.

4.3.3 Základní školy v Jablonci nad Nisou

4.3.3.1 ZŠ Mšeno, Arbesova 30

ZŠ Arbesova má přehledně vypracovaný ŠVP. Očekávané výstupy jsou obvykle totožné s výstupy, které stanovuje RVP. Tento fakt autoři sami ve svém ŠVP připouštějí. Pouze některé výstupy škola stanovila sama. Na rozdíl od jiných škol, které výstupy přebírají z RVP, nepracuje ZŠ Arbesova jen s jedním výstupem, ale s několika. Mezi výstupy je ale přesto znát jistá preference syntaktického pravopisu. Učivo samotné není příliš rozvedeno.

V šestém ročníku se žáci věnují základním větným členům, na konci roku by si měli uvědomovat vztahy mezi základními větnými členy.

V sedmém ročníku se žáci v rámci skladby seznámí se stavbou věty, konkrétně se základními a rozvíjejícími větnými členy. Výstupem ročníku je rozlišení větných členů a ovládní syntaktických pravopisných jevů ve větě jednoduché. Výstup se tu rozchází s učivem, vyžaduje od žáků ovládní syntaktických pravopisných jevů. Ty však v učivu stanoveny nejsou.

Osmá třída je věnována větě jednoduché a souvětí. Žáci na konci roku umí určovat druhy vět vedlejších a ovládají syntaktické pravopisné jevy ve větě jednoduché.

Učivem devátého ročníku je souvětí, slovosled a stavba textu. Výstupem je rozlišení významových vztahů gramatických jednotek ve větě a v souvětí a ovládní syntaktického pravopisu.

Žáci po celé čtyři roky v hodinách jazykové výchovy (tedy i v hodinách skladby) pracují s jazykovými rozbory a procvičují pravopis.⁷¹

ŠVP ZŠ Arbesova 30 nenaplnuje požadavky RVP pouze ve dvou bodech. Těmi jsou výpověď a věta a přímá a nepřímá řeč.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 7. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplnuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 7. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje
Stavba textu	Naplnuje v 9. ročníku

4.3.3.2 ZŠ 5. května

ZŠ 5. května má ŠVP důkladně propracován. Výstupy i učivo jsou na vysoké úrovni, propracovány jsou i metody a formy práce, které jsou při výuce využity, projekty, pracovní

⁷¹ ZŠ Mšeno, Arbesova 30. *W*www.arbesovka.cz [online]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: <http://www.arbesovka.cz/index.php/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program/ucebni-osnovy-druhy-stupen>, str. 5 – 14.

materiály apod. Přestože se jedná o velmi kvalitní ŠVP, je pozoruhodné, že učivo v dokumentu není rozděleno na jazykovou, komunikační a literární výchovu, ale na mluvnici, sloh a literaturu.

Šestá třída je z hlediska skladby věnována shodě přísudku s podmětem, rozvíjejícím větným členům, větě jednoduché a souvětí, tvoření vět, stavbě textové a opakování o přímé řeči. V rámci větných členů pracují žáci s předmětem, příslovečným určením a přívlastkem.

Po absolvování ročníku žáci ovládají shodu přísudku s podmětem, jsou seznámeni „s ostatními rozvíjejícími větnými členy“⁷², odliší větu jednoduchou od souvětí, orientují se ve stavbě věty a postavení základních a rozvíjejících větných členů a vhodně užívají přímou řeč.

Při výuce jsou využívány mluvnické nástěnné tabule základních a rozvíjejících větných členů, pro syntax a pro čtyři varianty přímé řeči. Žáci by se měli učit formou her ve dvojicích a ve skupinách.

Učivo skladby je v sedmé třídě rozvedeno vůbec nejvíce. Tvoří ho věta jednočlenná a dvojčlenná, větné ekvivalenty, druhy vět a větných ekvivalentů podle funkce, přísudek slovesný i slovesný složený, jmenný se sponou i beze spony. Zásadní část učiva tvoří větné členy a s nimi související vedlejší věty. Žáci se seznamují s podmětem (vyjádřeným, nevyjádřeným, všeobecným) a větou podmětou, předmětem a větou předmětou, příslovečným určením místa, času, způsobu, míry, příčiny, podmínky, účelu, přípustky a jeho větami, přívlastkem (shodným, neshodným, několikanásobným a postupně rozvíjejícím) a větou přívlastkovou, doplňkem a větou doplňkovou. Další učivo tvoří vedlejší věta přísudková, větné členy několikanásobné, tvoření vět a opakování o větné stavbě.

Výstupem tohoto učiva je rozlišení věty jednočlenné, dvojčlenné a větného ekvivalentu, rozpoznání druhů přísudků a podmětů, ovládání shody přísudku s podmětem, zvládání substituce větného členu vedlejší větou a naopak a rozlišení druhů přívlastků vzhledem k interpunkci v textu.

⁷² ZŠ 5. května. *W*www.zsjbc5kvetna.cz [online]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: <http://www.zsjbc5kvetna.cz/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program>, str. 12.

V osmé třídě je zopakována věta jednočlenná, dvojčlenná, větný ekvivalent a základní i rozvíjející větné členy, nové učivo tvoří významové poměry mezi několikanásobnými větnými členy, souvětí souřadné a podřadné.

Výstupem osmého ročníku je rozlišení významových vztahů gramatických jednotek ve větě i v souvětí, rozlišení druhů vět vedlejších, rozlišení poměrů mezi větami hlavními a pamětní zvládnutí spojovacích výrazů. Cíl rozlišení významových vztahů gramatických jednotek ve větě a v souvětí je jako jeden z mála převzat z RVP. K ročníku je přiřazen cíl, podle něž mají žáci rozlišovat druhy vět vedlejších. Toto učivo je však zařazeno do nižšího ročníku. ZŠ 5. května je jedna z mála, která podle ŠVP vyžaduje paměťové ovládnutí spojovacích výrazů.

Učivo je probíráno podle učebnice Vlastimila Styblíka: Český jazyk pro 8. ročník základní školy z roku 1998 a její metodické příručky.

Učivem deváté třídy je z velké části opakování, nechybí však ani učivo nové. Tvoří ho samostatný větný člen, osamostatněný větný člen, elipsa, vsuvky, vedlejší věta vložená, přístavkový vztah a čárka ve větě jednoduché a v souvětí.

Výstup, který ještě nebyl zmíněn v předchozích ročnících, je ovládnutí syntaktického pravopisu.

V deváté třídě by učivo mělo být propojeno s osobnostní a sociální výchovou. Výuka by měla probíhat týmovou prací. Jako příručky jsou využity Český jazyk s Tobiášem a Zvládáš českou mluvnici?. Jsou využity i nástěnné tabule s tématy stavba věty jednoduché, větné členy, druhy vedlejších vět, věta jednočlenná a dvojčlenná a větný ekvivalent.⁷³

ŠVP ZŠ 5. května je na vysoké úrovni. S požadavky RVP se rozchází pouze ve dvou bodech. Těmi jsou výpověď a věta a pořádek slov ve větě. Problematická část je přímá a nepřímá řeč, ŠVP vyžaduje po žácích pouze znalost přímé řeči, o řeči nepřímé se nezmiňuje. Následující tabulka předkládá stav v analyzovaném dokumentu.

⁷³ ZŠ 5. května. *W*www.zsjbc5kvetna.cz [online]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: <http://www.zsjbc5kvetna.cz/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program>, str. 11 – 23.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 6. a 7. ročníku
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Naplnuje v 6. ročníku
Stavba textu	Naplnuje v 6. ročníku

4.3.3.3 Základní škola Jablonec nad Nisou - Pěnčín

ŠVP v předmětu český jazyk a literatura Základní školy v Jablonci nad Nisou - Pěnčíně je nestandardně postaveno. Očekávané výstupy jsou stanoveny na začátku dokumentu pro jednotlivé předměty a v daných ročnících je už specifikováno pouze učivo. Z toho vyplývá, že výstupům není věnován velký prostor a nejsou tedy příliš rozvedeny, resp. jsou použity pouze cíle shodující se s RVP. Konkrétně se v dokumentu setkáváme s tím, že cílem předmětu český jazyk je schopnost žáků rozlišit významové vztahy gramatických jednotek ve větě a v souvětí a ovládání syntaktického pravopisu.

Učivem šesté třídy je věta jednoduchá, podmět, přísudek, shoda přísudku s podmětem, větný člen řídicí a závislý, holý a rozvitý, rozvíjející větné členy, souvětí a věta hlavní a vedlejší. Rozvíjejícími větnými členy jsou myšleny přívlastek, předmět a příslovečné určení.

V sedmé třídě se žáci seznamují s druhy vět podle postoje mluvčího, větou jednočlennou a dvojčlennou, větným ekvivalentem, větou jednoduchou, podmětem, přísudkem slovesným a jmenným se sponou (přísudek jmenný beze spony zmíněn není), rozvíjejícími větnými členy, druhy vět vedlejších a interpunkcí v souvětí. V sedmé třídě jsou probírány stejné rozvíjející větné členy jako ve třídě šesté, navíc jsou žáci seznámeni s doplňkem.

V osmé třídě je učivo skladby z části opakováno (opakování tvoří základní a rozvíjející větné členy, druhy vět vedlejších a interpunkce v souvětí), nové učivo tvoří souřadné

spojení vět hlavních (významové poměry) a souřadné spojení vedlejších vět i několikanásobných větných členů.

Poslední ročník je věnován opakování jak o větě a souvětí, tak o interpunkci.⁷⁴

ŠVP ZŠ Jablonec nad Nisou se zaměřuje především na rozvíjející větné členy a souvětí. Z požadavků RVP dále zahrnuje bod výpověď a věta. Dokument však opomíjí čtyři požadavky RVP, kterými jsou stavba věty, pořádek slov ve větě, přímá a nepřímá řeč a stavba textu. Následující tabulka stav dokumentuje.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplnuje v 7. ročníku
Stavba věty	Nenaplnuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplnuje
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 6. a 7. a 8. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje
Stavba textu	Nenaplnuje

4.3.3.4 ZŠ Mšeno, Mozartova 24

ZŠ Mšeno vypracovala svůj ŠVP pečlivě. Učivo i cíle jsou stanoveny jasně a přehledně. Cíle však často zahrnují ovládnutí učiva, které není v dokumentu zakotveno. Škola do předmětu český jazyk zahrnuje i mezipředmětové vztahy a metody a formy práce používané při hodinách. V poznámkách se často opakuje, že žáci by při práci měli využívat PC.

Učivo šesté třídy v rámci skladby tvoří věta jednoduchá a souvětí, interpunkce, grafické znázornění věty jednoduché a grafické znázornění jednoduchého souvětí.

⁷⁴ ZŠ Jablonec nad Nisou, cit. 20. 2. 2012, nyní nedostupné, str. 22 – 28.

Cílem těchto hodin je žáková orientace ve stavbě jednoduché věty, seznámení s rozvíjejícími větnými členy, odlišení věty jednoduché od souvětí a procvičení grafického znázornění vět. Učivo skladby by se mělo prolínat s matematikou a při hodinách je využit program PC DIDAKTIKA větná stavba.

Sedmá třída je věnována druhům vět podle postoje mluvčího, větě jednočlenné a dvojčlenné, základním a rozvíjejícím větným členům (konkrétně přívlastku, předmětu, příslovečnému určení a doplňku) a všem druhům vedlejších vět.

Výstupem žáka je znalost o formě věty tázací, rozkazovací a oznamovací, práce s větnými členy, rozlišení různých typů přívlastků a příslovečných určení, poznávání druhů vedlejších vět a jejich nahrazení větným členem (a naopak), rozlišení věty jednoduché a souvětí a používání správné interpunkce v jednoduchém souvětí. Učivo by se mělo prolínat s učivem literatury, a to v správném členění textu v ústním projevu.

Osmý ročník je věnován souvětí (souřadnému i podřadnému) a interpunkci v něm.

Výstupem je správné používání interpunkce v jednoduchém souvětí a rozlišení souvětí souřadného a podřadného. Žáci by při hodinách syntaxe měli navíc pracovat s jazykovými rozbory.

Devátá třída je z velké části opakováním. Nové učivo tvoří mluvnický zápor, věta hlavní a vedlejší, řídicí, závislá, významové poměry mezi vedlejšími větami, složitá souvětí, samostatný větný člen, vsuvka, oslovení a věta neúplná.

Po absolvování deváté třídy žák rozlišuje komunikační záměr partnera v rozhovoru, rozliší větu jednočlennou a dvojčlennou, pomocí záporu vyjádří nesouhlas i souhlas, „*využívá svých znalostí při tvorbě vhodných jazykových projevů*“⁷⁵, podle svých schopností se orientuje ve složitých souvětích a vhodně doplňuje interpunkci ve větě jednoduché.⁷⁶

Ačkoli je ŠVP ZŠ Mozartova 24 pečlivě propracován a z hlediska učiva je náročný, s požadavky RVP se shoduje pouze ve třech bodech. Těmi jsou výpověď a věta, rozvíjející větné členy a souvětí.

⁷⁵ ZŠ Mozartova 24. *Www.6-zsjablonec.cz* [online]. [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: http://www.6zs-jablonec.cz/?page_id=198.

⁷⁶ ZŠ Mozartova 24. *Www.6-zsjablonec.cz* [online]. [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: http://www.6zs-jablonec.cz/?page_id=198, str. 146 - 157.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Naplňuje v 7. a 9. ročníku
Stavba věty	Nenaplňuje
Pořádek slov ve větě	Nenaplňuje
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 7. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 6., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Nenaplňuje

4.3.3.5 ZŠ Kokonín

ZŠ Kokonín věnuje ve svých osnovách cílům i učivu velký prostor. Literatura a sloh (jak jsou části předmětu český jazyk a literatura v dokumentu nazývány) jsou propojeny s mezipředmětovými vztahy, u mluvnice však tyto chybí. ŠVP ZŠ Kokonín požaduje ve výstupech po žácích znalosti, které nejsou obsaženy v předloženém učivu.

V šesté třídě je učivo o skladbě zcela vynecháno. V sedmém ročníku zaujímá skladební učivo mezi ostatními lingvistickými disciplínami dominantní postavení. Učivo sedmé třídy konkrétně tvoří věty jednočlenné a dvojjmenné, větné ekvivalenty, větné členy základní a rozvíjející (prostor je věnován zejména přívlastku, který je rozebírán jako shodný a neshodný, postupně rozvíjející, několikanásobný, těsný a volný), druhy vět vedlejších, větné členy několikanásobné, tvoření vět a opakování o větné stavbě.

Výstupem sedmé třídy je rozlišení věty jednočlenné, dvojjmenné a větného ekvivalentu, rozlišení druhů podmětů a přísudků, ovládnutí shody přísudku s podmětem, nahrazení větného členu vedlejší větou a naopak a rozlišení druhů přívlastků vzhledem k interpunkci v textu.

Osmý ročník opakuje vše, co bylo probráno o rok níže. Nové učivo tvoří významové poměry mezi několikanásobnými větnými členy a souvětí souřadné i podřadné.

Po absolvování osmé třídy žák rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek ve větě i v souvětí, rozlišuje druhy vět vedlejších a poměry mezi větami hlavními, pamětně zvládá spojovací výrazy.

Devátá třída je z velké části věnována opakování učiva předchozích dvou ročníků. I přesto je sem zahrnuto velké množství nového učiva. To tvoří pořádek slov ve větě, stavba věty, osamostatněný větný člen, samostatný větný člen, vsuvka, elipsa, vedlejší věta vložená, přístavkový vztah a čárka ve větě jednoduché a v souvětí.

Cíle, které jsou k devátému ročníku uvedeny, by již žáci měli ovládat z předchozích ročníků. Jedinými novými výstupy je ovládání interpunkce ve větě i v souvětí a ovládání syntaktického pravopisu. V devátém ročníku je výuka skladby propojena s osobnostní a sociální výchovou.⁷⁷

ŠVP ZŠ v Kokoníně naplňuje požadavky RVP ve čtyřech bodech. Opomíjí body výpověď a věta, přímá a nepřímá řeč a stavba textu. Následující tabulka dokumentuje stav na ZŠ v Kokoníně.

Požadavky RVP	Naplnění požadavků RVP školou
Výpověď a věta	Nenaplňuje
Stavba věty	Naplňuje v 7., 8. a 9. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplňuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplňuje v 7., 8. a 9. ročníku
Souvětí	Naplňuje v 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplňuje
Stavba textu	Nenaplňuje

4.3.3.6 Školy v Jablonci nad Nisou - analýza

Sehnat kvalitní ŠVP na základních školách v Jablonci nad Nisou není problém. V rámci práce bylo prostudováno ŠVP pěti škol a z velké části se jednalo o dokumenty kvalitní. Školy často tyto ŠVP uveřejňují na internetu, pokud však ŠVP internetově zveřejněno není, škola dokument neposkytne k absenčnímu studiu a trvá na osobním nahlédnutí v ředitelně (ZŠ Liberecká, ZŠ Pivovarská).

⁷⁷ ZŠ Kokonín. www.zskokonin.com [online]. [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.zskokonin.com/vitejte/ke-stazeni/>, str. 109 – 130.

Analýza mezipředmětových vztahů a průřezových témat

Základní škola 5. května má do svého ŠVP zahrnuta průřezová témata (jedná se o mediální výchovu, multikulturní výchovu, environmentální výchovu, výchovu demokratického občana a osobnostní a sociální výchovu), není však specifikováno, jakým způsobem jsou tato témata realizována. Kvantita tak převažuje nad kvalitou. Propracovanější jsou mezipředmětové vztahy. Předmět český jazyk a literatura je propojen se zeměpisem, hudební výchovou, dějepisem, výtvarnou výchovou, cizími jazyky a přírodopisem. V rámci propojení se zeměpisem pracují žáci s místními názvy. Hudební výchova je do hodin zapojována teorií o melodii, intonaci a poučením o dějinách hudby. Žáci jsou seznamováni s historií starověku, středověku a 19. století, tím je učivo propojováno s dějepisem. Zapojováním teorie o výtvarných stylech a zapojením kresleného humoru je učivo jazyka propojováno s výtvarnou výchovou. V rámci zapojení přírodopisu pracují žáci s názvy živočichů.

Průřezovým tématům se hlouběji věnuje ZŠ Mozartova 24, která do předmětu český jazyk a literatura zapojuje osobnostní a sociální výchovu (rozvojem empatie, kreativity a osobnostního rozvoje žáků), mediální výchovu (která se zaměřuje na kritické myšlení a vnímání mediálního sdělení), multikulturní výchovu (potlačující předsudky) a částečně také myšlení v evropských a globálních souvislostech (podporou evropanství). V rámci mezipředmětových vztahů jsou do výuky zapojovány občanská výchova, zeměpis, dějepis, cizí jazyky, fyzika, matematika, hudební výchova, výtvarná výchova a pracovní činnosti, není však specifikováno, jakým způsobem.

ZŠ Arbesova 30 se v rámci průřezových témat zaměřuje na osobnostní a sociální výchovu, která u žáků podporuje jejich osobnostní rozvoj. Výchova demokratického občana je zapojena učivem o občanské společnosti. Žáci se v hodinách jazyka výkladem o kulturních diferencích a multikulturalitě učí multikulturní výchově. Mediální výchova je zapojována tvorbou medializačního sdělení. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech podporuje u žáků evropanství. Mezipředmětové vztahy jsou zapojovány, není však řečeno, jakým způsobem. V dokumentu je pouze zahrnuto, že se český jazyk a literatura propojuje s dějepisem, zeměpisem a hudební a výtvarnou výchovou.

ZŠ Kokonín začlenila do ŠVP průřezová témata, zcela však chybí informace o tom, které výstupy budou u žáků preferovány a jakým způsobem. V dokumentu je řečeno, že učivo českého jazyka a literatury je propojeno s mediální výchovou, multikulturní výchovou,

osobnostní a sociální výchovou, výchovou demokratického občana, myšlením v evropských a globálních souvislostech a environmentální výchovou. Učivo je tedy propojeno se všemi průřezovými tématy, ale bez konkrétních cílů. Mezipředmětovými vztahy jsou dějepis (antika, společenské řády, 19. století), matematika (využití geometrie), zeměpis a přírodopis (obě pracuje s názvy), rodinná výchova (mezilidské vztahy) a výtvarná výchova (pracuje s portréty).

ZŠ Jablonec nad Nisou, stejně jako ZŠ Kokonín, zařazuje do osnov předmětu český jazyk a literatura všechna průřezová témata, nespecifikuje však, jakým způsobem jsou do výuky zakomponována. Z hlediska mezipředmětových vztahů je do výuky zapojena hudební výchova, která je zapojována prací s texty národních písní. Jsou zapojovány cizí jazyky, není však specifikováno jejich využití. Specifikace chybí i u zapojení informatiky a dějepisu. Výtvarná výchova je zapojována teorií o uměleckých stylech a prostorovou tvorbou žáků. I pracovní činnosti využívají prostorovou tvorbu žáků. Matematika je do hodin jazyka zapojována využitím geometrie.

Jak vyplývá z následující tabulky, tři školy v Jablonci nad Nisou zařazují do svých ŠVP průřezová témata, mají však problém s jejich realizací, zbylé dvě školy zařazují jen některá témata, jsou však začleněna včetně konkrétních cílů, kterých má být u žáků dosaženo.

	ZŠ 5. Května	ZŠ Mozartova 24	ZŠ Arbesova 30
Osobnostní a sociální výchova	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (podporuje u žáků schopnost empatie, rozvoj kreativity a osobnostní rozvoj)	Zařazuje (podporuje osobnostní rozvoj žáka)
Mediální výchova	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (rozdívá kritické myšlení a schopnost porozumění mediálnímu sdělení)	Zařazuje (rozdívá schopnost žáků rozumět medializačním sdělením)
Multikulturní výchova	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (potlačuje u žáků předsudky)	Zařazuje (učí žáky rozumět kulturním diferencím, potlačuje u nich předsudky)
Myšlení v evropských a globálních souvislostech	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (rozdívá u žáků evropanství)	Zařazuje (rozdívá u žáků evropanství)
Environmentální výchova	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Nezařazuje
Výchova demokratického občana	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Zařazuje (učí žáky vytvářet občanskou společnost)

	ZŠ Kokonín	ZŠ Jablonec nad Nisou
Osobnostní a sociální výchova	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Mediální výchova	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Multikulturní výchova	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Myšlení v evropských a globálních souvislostech	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Environmentální výchova	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Výchova demokratického občana	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)

Průřezové téma	Procentuální využití v ŠVP studovaných škol
Osobnostní a sociální výchova	100 %
Mediální výchova	100 %
Multikulturní výchova	100 %
Myšlení v evropských a globálních souvislostech	100 %
Environmentální výchova	60 %
Výchova demokratického občana	80 %

Ačkoli jsou předložené výsledky na první pohled uspokojivé, skutečný stav může být jiný. ŠVP, které obsahují všechna průřezová témata, jsou v případě škol v Jablonci nad Nisou nepropracované po formální i obsahové stránce a lze tak předpokládat, že tato témata nebývají naplňována už proto, že nejsou v dokumentech pevně ukotvena.

Se stejným problémem jako u průřezových témat se školy potýkají i v rámci mezipředmětových vztahů. ŠVP daných institucí propojují český jazyk s mnoha dalšími předměty, velice často však chybí i náznaky toho, jak je propojování docilováno. Učitel

musí sám hledat možnosti, jak žákům učivo jazyka (respektive větné sklady) obohatit o znalosti z dalších předmětů. Na druhé straně je potřeba kriticky uvést, že školy v Jablonci nad Nisou zapojují do učiva českého jazyka i přírodní vědy (zejména přírodopis a matematiku), čímž jsou v rámci dalších studovaných institucí ojedinelé. Žáci mají díky tomuto propojení možnost pochopit fungování světa kolem sebe jako celku a uvědomit si potřebu všeobecnosti vzdělání. Vše dokumentují následující tabulky.

	ZŠ JBC - Pěnčín	ZŠ Arbesova 30	ZŠ Kokonín
Zeměpis	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (žáci pracují se zeměpisnými názvy)
Hudební výchova	Zařazuje (žáci pracují s hudebními texty)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje
Dějepis	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (žáci pracují s texty, které se týkají antiky a 19. století, jsou seznámeni s různými společenskými řády)
Výtvarná výchova	Zařazuje (žáci jsou seznámeni s teorií uměleckých stylů a sami tvoří v prostoru)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (žáci v hodinách vytvářejí portréty, ke kterým se následně vyjadřují)
Cizí jazyky	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Začleňuje (při výuce žáci pracují s ilustracemi)
Přírodopis	Nezařazuje	Nezařazuje	Zařazuje (žáci pracují s přírodopisnými názvy)
Matematika	Zařazuje (žáci v hodinách využívají znalostí geometrie)	Nezařazuje	Zařazuje (žáci v hodinách českého jazyka využívají geometrii)
Informatika	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Nezařazuje	Nezařazuje
Pracovní činnosti	Zařazuje (žáci samostatně tvoří v prostoru)	Nezařazuje	Nezařazuje
Rodinná výchova	Nezařazuje	Nezařazuje	Zařazuje (žáci rozvíjejí mezilidské vztahy)

	ZŠ 5. května	ZŠ Mozartova 24
Zeměpis	Zařazuje (žáci pracují s místními názvy)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Hudební výchova	Zařazuje (žáci jsou seznámeni s teorií o melodii, pracují s intonací a jsou poučeni o dějinách hudby)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Dějepis	Zařazuje (žáci pracují s texty, které pojednávají o starověku, středověku a 19. století)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Výtvarná výchova	Zařazuje (žáci jsou seznamováni s výtvarnými styly a pracují s kresleným humorem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Cizí jazyky	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Přírodopis	Zařazuje (žáci pracují s názvy živočichů)	Nezařazuje
Občanská výchova	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Fyzika	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Matematika	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)
Pracovní činnosti	Nezařazuje	Zařazuje (nespecifikuje, jakým způsobem)

Analýza učiva

Šestá třída je zaměřena především na základní a rozvíjející větné členy (toto učivo vynechává jen ZŠ Mozartova 24) a větu jednoduchou a souvětí (neprobírá ZŠ Arbesova 30). V tomto ročníku nelze analyzovat ZŠ Kokonín, protože se v šesté třídě skladbě vůbec nevěnuje. ZŠ Arbesova opakuje přímou řeč.

Sedmá třída je věnována především větám jednočlenným, dvojčlenným a větným ekvivalentům (s výjimkou ZŠ Mozartova, která se větným ekvivalentům nevěnuje), rozvíjejícím větným členům a druhům vět vedlejších (kterým se však nevěnují ZŠ Arbesova a Mozartova 24). Některé školy (Jablonec nad Nisou, Mozartova 24 a Kokonín) se také věnují interpunkci. ZŠ Jablonec nad Nisou, Mozartova 24 a Arbesova se věnují druhům vět podle postoje mluvčího.

V osmém ročníku je probíráno především souvětí (souřadné i podřadné) a významové poměry jak mezi několikanásobnými větnými členy, tak mezi hlavními větami (výjimku v rámci významových poměrů tvoří ZŠ Mozartova 24 a ZŠ Jablonec nad Nisou, přičemž první z nich se zaměřuje především na interpunkci, druhá na druhy vět vedlejších).

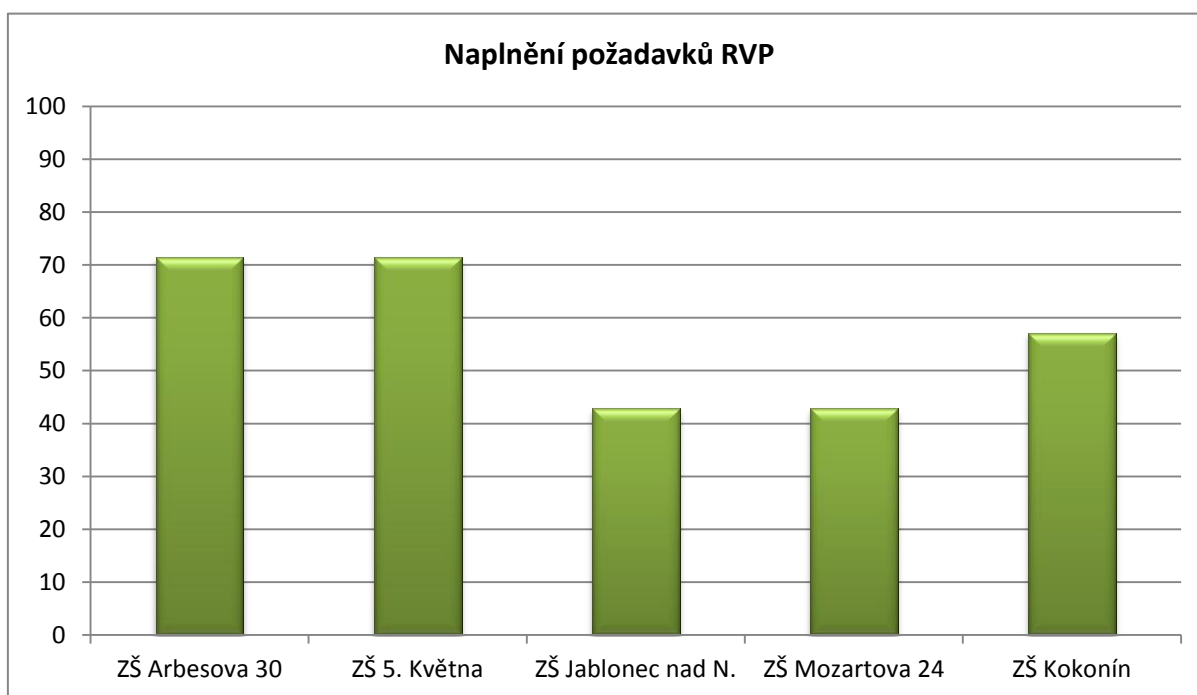
Devátý ročník je zaměřen především na opakování, nové učivo je probíráno na ZŠ Mozartova a ZŠ Kokonín a tvoří ho pořádek slov ve větě, osamostatněný a samostatný větný člen, elipsa, vsuvka.

Z analýzy tedy vyplývá, že školy v Jablonci nad Nisou jsou schopny naplnit požadavky RVP jen zčásti. Často chybí učivo výpovědi a věty a nepřímé a přímé řeči.

	ZŠ Arbesova 30	ZŠ 5. května	ZŠ JBC	ZŠ Mozartova 24	ZŠ Kokonín
Výpověď a věta	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 7. ročníku	Naplnuje v 7. a 9. ročníku	Nenaplnuje
Stavba věty	Naplnuje v 7. ročníku	Naplnuje v 6. a 7. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 7., 8. a 9. ročníku
Pořádek slov ve větě	Naplnuje v 9. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Naplnuje v 9. ročníku
Rozvíjející větné členy	Naplnuje v 7. ročníku	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku	Naplnuje v 7. ročníku	naplnuje v 7., 8. a 9. ročníku
Souvětí	Naplnuje v 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 6., 7. a 8. ročníku	Naplnuje v 6., 7., 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 6., 8. a 9. ročníku	Naplnuje v 7., 8. a 9. ročníku
Přímá a nepřímá řeč	Nenaplnuje	Naplnuje v 6. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje
Stavba textu	Naplnuje v 9. ročníku	Naplnuje v 6. ročníku	Nenaplnuje	Nenaplnuje	Nenaplnuje

Předkládaná tabulka potvrzuje výše zmíněné, tedy že školy v Jablonci nad Nisou téměř opomíjejí ve svých ŠVP problematiku přímé a nepřímé řeči. Té se věnuje pouze škola 5. května. Pořádku slov ve větě se věnují pouze dvě základní školy, ZŠ Arbesova 30 a ZŠ Kokonín. Naopak všechny školy se v dokumentu věnují rozvíjejícím větným členům a souvětí. Naplnění požadavků se nejvíce blíží ZŠ Arbesova 30 a ZŠ 5. května. Obě školy však opomíjí dva body, které RVP vyžaduje. V obou případech v ŠVP chybí bod výpověď a věta, ZŠ Arbesova se dále nevěnuje přímé a nepřímé řeči, ZŠ 5. května opomíjí pořádek slov ve větě. Stav dokumentuje následující tabulka a graf.

Požadavky RVP	Procentuální naplnění školami
Výpověď a věta	40 %
Stavba věty	60%
Pořádek slov ve větě	40 %
Rozvíjející větné členy	100 %
Souvětí	100 %
Přímá a nepřímá řeč	20 %
Stavba textu	40 %

Závěr

Diplomová práce Vyučovací cíle v předmětu český jazyk na základních školách – analýza aktuálního stavu měla dva úkoly. Prvním úkolem bylo porovnání cílů v oblasti větné skladby tří řad nejprodávanějších učebnic českého jazyka s cíli RVP. Práce si stanovila premisu, že cíle učebnic se budou shodovat s cíli RVP. Druhým úkolem bylo teoreticky porovnat naplňování cílů v oblasti větné skladby ve školních vzdělávacích programech 29 škol s cíli RVP. Kromě analýzy učiva byla také studována problematika propojení tohoto učiva s mezipředmětovými vztahy a průřezovými tématy. Práce si stanovila premisu, že cíle ŠVP se budou shodovat s cíli RVP. Ani jedna ze stanovených premis nebyla naplněna.

První část práce zkoumala současné nejprodávanější učebnice na trhu a metodický portál RVP. Tato část si stanovila jako premisu shodu cílů hodin uveřejněných na metodickém portálu RVP a cílů analyzovaných učebnic s cíli RVP. Cíle vzorových hodin českého jazyka na metodickém portálu RVP se shodují s cíli RVP. Učitelé, kteří vzorové hodiny na metodický portál vkládají, se zaměřují především na naplnění bodů souvětí a rozvíjející větné členy. Nejméně je na portálu věnována pozornost bodu výpověď a věta.

První premisa byla vyvrácena při studiu učebnic nakladatelství SPN, Fraus a Alter. Práce dochází k závěru, že ani jedna z analyzovaných učebnic není schopna naplnit požadavky RVP. Učebnice řady SPN nenaplnují požadavky RVP v bodu přímá a nepřímá řeč. Ostatní body učebnice naplňují. Body stavba věty, rozvíjející větné členy a souvětí jsou naplňovány v několika ročnících. Učebnice řady Fraus nenaplnují požadavky RVP ve dvou bodech. Těmi jsou pořádek slov ve větě a přímá a nepřímá řeč. Učebnice naplňují pět požadavků na učivo větné skladby RVP. Největší prostor věnují učebnice rozvíjejícím větným členům a učivu o souvětí. Tyto body jsou naplňovány ve třech ročnících. Učebnice řady Alter nenaplnují požadavky RVP ve čtyřech bodech. Jedná se o body stavba věty, pořádek slov ve větě, přímá a nepřímá řeč a stavba textu. Požadavky státního kurikulárního dokumentu jsou naplňovány ve třech bodech. Bodům rozvíjející větné členy a souvětí se učebnice věnují v několika ročnících. Premisa jedna není naplněna. Současné nejprodávanější učebnice na trhu nenaplnují požadavky RVP. Body rozvíjející větné členy a souvětí jsou upřednostňovány před ostatními požadavky. Všechny ze studovaných učebnic opomíjejí požadavek učiva o přímé a nepřímé řeči.

Druhá část práce analyzovala školní vzdělávací programy 29 základních škol v severních Čechách. Zkoumala postavení větné skladby v těchto dokumentech. Pro práci byly využity jak dokumenty městských, tak vesnických škol. Z práce vyplývá, že ani městské, ani vesnické školy nenaplnují požadavky RVP. Stanovená premisa nebyla naplněna. Pouze tři z 29 studovaných dokumentů vyhovují požadavkům státního kurikulárního dokumentu. Těmi jsou ŠVP ZŠ ve Cvikově, ŠVP ZŠ v Mikulášovicích a ŠVP ZŠ Anežky České v Ústí nad Labem. Body, které ve školních vzdělávacích programech nejsou opomíjeny, jsou souvětí a rozvíjející větné členy. Těmto bodům je věnován největší prostor. Bod rozvíjející větné členy opomíjí pouze ZŠ Janov nad Nisou a Hodkovice nad Mohelkou. Bod souvětí nenaplnuje ZŠ Jiříkov. Tyto body jsou stěžejní i z toho důvodu, že většina ŠVP jim dává prostor v několika ročnících.

Druhá část práce také analyzovala propojení učiva s průřezovými tématy a mezipředmětovými vztahy. Z analýzy vyplynulo, že průřezová témata i mezipředmětové vztahy zapojují více školy městské než školy vesnické. Průřezová témata zapojuje ve svých ŠVP celkem šestnáct škol, z toho pět vesnických. Učivo je nejvíce propojeno s osobnostní a sociální výchovou, mediální výchovou a multikulturní výchovou. Pouze sedm škol zařazuje do svých ŠVP myšlení v evropských a globálních souvislostech a jen pět škol propojuje učivo s environmentální výchovou. Nejmenší pozornost je věnována výchově demokratického občana, toto téma do ŠVP zařazují pouze čtyři školy. Nejvíce průřezová témata zapojují školy v Jablonci nad Nisou. Právě mezi tyto instituce se řadí jediné čtyři školy, které učivo větné skladby propojují s výchovou demokratického občana.

Mezipředmětové vztahy jsou zapojeny do ŠVP šestnácti škol, z toho je šest škol vesnických. Učivo větné skladby je nejvíce spojováno s humanitními vědami, jedná se především o dějepis. Deset škol v ŠVP propojuje větnou skladbu s cizími jazyky a třináct škol s estetickou výchovou a to jak hudební, tak výtvarnou. Opomíjeny jsou vědy přírodní. Těm se výrazně věnují pouze školy v Jablonci nad Nisou. Z dalších studovaných ŠVP tři dokumenty spojují větnou skladbu s přírodopisem a jen škola v Kořenově se snaží učivo syntaxe propojit s matematikou, fyzikou a chemií.

Problémem je fakt, že pokud školy průřezová témata a mezipředmětové vztahy do jednotlivých ŠVP zařazují, často nespecifikují, jakým způsobem k propojení s větnou skladbou dochází. Z práce vyplývá, že ze tří škol, které naplňují všechny požadavky RVP

v rámci učiva větné sklady, pouze jediná má ve svém ŠVP zařazena jak průřezová témata, tak mezipředmětové vztahy. Jedná se o školu v Mikulášovicích.

Z práce vyplývá, že ve ŠVP 29 základních škol v severních Čechách jsou opomíjeny požadavky RVP na učivo o větné skladbě. Z požadavků RVP jsou preferovány body rozvíjející větné členy a souvětí. Učivo o větné skladbě není na školách probíráno komplexně. Této situaci napomáhá fakt, že ani současné nejprodávanější učebnice požadavky RVP nenaplnují. Z práce také vyplývá, že učivo je jen minimálně propojeno s průřezovými tématy a mezipředmětovými vztahy. Závěrem práce je konstatování, že učitel českého jazyka a literatury působící na některé ze zmíněných 29 základních škol je nucen ve výuce překračovat ŠVP dané instituce, chce-li žáky s problematikou větné skladby seznámit v souladu s RVP. Změnit tuto situaci je možno pouze za předpokladu přepracování zmíněných dokumentů.

Práce otevírá některé otázky, které mohou být dále řešeny. Jedná se především o otázky: Proč je ve ŠVP preferováno právě učivo o rozvíjejících větných členech a souvětí? Jedná se o učivo, které je v rámci větné skladby nejdůležitější? Je snad pro žáky nejsnáze pochopitelné? Vychází to z tradice? (Tato otázka je na místě především proto, že starší řady zkoumaných učebnic preferují učivo, které je považováno za nejdůležitější i dnes.) Proč jsou opomíjena průřezová témata? Proč jsou opomíjeny mezipředmětové vztahy?

Zodpovězení těchto otázek může vést k vylepšení ŠVP. Propracovanější ŠVP dají učitelům lepší podmínky pro realizaci výuky. Díky tomu by žáci mohli větné skladbě lépe porozumět a pochopit její fungování v systému jazyka. Obohacením hodin českého jazyka o poznatky z dalších předmětů je možné zlepšit komplexní vzdělanost u žáků a podpořit jejich chápání o vzájemné propojenosti všech vědních oborů. Vhodnou realizací průřezových témat lze rozvinout osobnost žáka na poli sociálním a kulturním.

Seznam použité literatury

- ČECHOVÁ, M.; STYBLÍK, V.: *Čeština a její vyučování*. Praha: SPN, 1998.
- ČECHOVÁ, M. a kol.: *Komplexní jazykové rozbor*y. SPN, Praha 1996
- HAUSER, P.: *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno, Masarykova universita, 2007.
- KOSTEČKA, J.: *Do světa češtiny jinak*. Praha: H&H, 1993.
- ŠEBESTA, K.: *Od jazyka ke komunikaci. Didaktika českého jazyka a komunikační výchovy*. Praha: Karolinum, 2005.
- TONUCCI, F.: *Vyučovat nebo naučit?* Praha: SVI PedF UK 1994.
- FISHER, R.: *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 1997.
- GRECMANOVÁ, H.; Novotný, P.; URBANOVSKÁ, E. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Olomouc: Hanex, 2000.
- HAUSENBLAS, O.: *Vrátíme smysl hodinám češtiny?* Jinočany, 1992.
- KALHOUS, Z.; OBST, O.: *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2009.
- MAŇÁK, J.: *Alternativní metody a postupy*. Brno: MU, 1997.
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, V.: *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003.
- MINÁŘOVÁ, E.: *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ III*. Brno 1994.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997.
- KVÍTKOVÁ, N. *Specifické otázky didaktiky českého jazyka a literatury*. Praha: SPN, 1985.

Zdroje

- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007.
- Metodický portál RVP. dum.rvp.cz.
- Tobiáš učení s porozuměním. www.tobias-ucebnice.cz.
- České školství. www.ceskeskolstvi.cz.

- HOŠNOVÁ, E., *Český jazyk 6: pro základní školy*, 1. vyd., Praha: SPN, 2006, ISBN.
- HOŠNOVÁ, E., *Český jazyk 7: pro základní školy*, 1. vyd., Praha: SPN, 2008.
- HOŠNOVÁ, E., *Český jazyk 8: pro základní školy*, 1. vyd., Praha: SPN, 2009.
- HOŠNOVÁ, E., *Český jazyk 9: pro základní školy*, 1. vyd., Praha: SPN, 2010.
- Krauzová, Z., Teršová, R., *Český jazyk 6 pro ZŠ a VG UČ*, Praha: Fraus, 2005.
- Krauzová, Z., Teršová, R., *Český jazyk 7 pro ZŠ a VG UČ*, Praha: Fraus, 2005.
- Krauzová, Z., Pašková, M., *Český jazyk 8 pro ZŠ a VG UČ*, Praha: Fraus, 2005.
- Krauzová, Z., Pašková, M., Vaňková, J., *Český jazyk 9 pro ZŠ a VG UČ*, Praha: Fraus, 2005,
- Hrdličková, H., Beránková, E., Rudolf, S., *Český jazyk 6 – I. díl: učivo o jazyce*, Praha: Alter.
- Horáčková, M., Klíma, I., *Český jazyk 7 – I. díl: učivo o jazyce*, Praha: Alter.
- Horáčková, M., Klíma, I., *Český jazyk 7 – I. díl: učivo o jazyce*, Praha: Alter.
- Horáčková, M., Klíma, I., *Český jazyk 8 – I. díl: učivo o jazyce*, Praha: Alter.
- Hrdličková, H., Horáčková, M., Hrdličková, J., Dědeček, J., *Český jazyk 9 – I. díl: učivo o jazyce*, Praha: Alter.
- Člověk v tísní. *Www.varianty.cz*.
- ŠVP ZŠ Cvikov
- ŠVP ZŠ Jiříkov, 2007, dostupné z:
http://www.zsjirikov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=57.
- ŠVP ZŠ Mikulášovice, 2007, dostupné z:<http://www.zs.mikulasovice.com/dokumenty-17/>
- ŠVP ZŠ Chrastava, 2011, dostupné z: <http://www.zschrastava.cz/>.
- ŠVP ZŠ Hodkovice nad Mohelkou, 2007, dostupné z:
http://www.zshodkovice.cz/data/propagacni_letaky/propagacni_letaky_index.php.
- ŠVP ZŠ Zákupy, 2011, dostupné z: <http://www.zszakupy.cz/zakladni-skola/dokumenty>.
- ŠVP ZŠ Kořenov, 2007
- ŠVP ZŠ Janov nad Nisou, 2007, dostupné z: <http://www.zsjanovjbc.com/o-nas/dokumenty>.

ŠVP ZŠ Vratislavice nad Nisou, 2010, dostupné z:
<http://zs.vratislavice.cz/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program-2010>.

ŠVP ZŠ Lučany nad Nisou, 2010, dostupné z: <http://www.zslucany.cz/uredni-deska/skolni-vzdelavaci-program/>.

ŠVP ZŠ Višňová, 2005, dostupné z:
http://www.zsvisnova.cz/download/SVP_cj_2005_236_I.pdf.

ŠVP ZŠ Raspenava, 2007, dostupné z:
<http://www.skolaraspenava.cz/dokument/svp/512.pdf>.

ŠVP ZŠ Mimoň, 2010, dostupné z: <http://zsamsmirova.cz/o-skole/dokument/>.

ŠVP ZŠ Jilemnice, 2007, dostupné z: http://komenskeho288.cz/?page_id=49.

ŠVP ZŠ Vrchlického, Liberec, 2007, dostupné z: <http://www.vrchlickeho.cz/vyuka/skolni-vzdelavaci-program-svp/>.

ŠVP ZŠ Na Výběžku, ZŠ Liberec, 2007, dostupné z: <http://www.zsnavybezku.cz/uredni-deska/>.

ŠVP ZŠ Broumovská, Liberec, 2007, dostupné z:
<http://www.zsbroumovska.cz/dokumenty/SVP/SVP.pdf>.

ŠVP ZŠ Oblačná, Liberec, 2006, dostupné z:
http://www.oblacna.cz/uploaded/dokumenty/SVP_2_Oblacna_9_2011.pdf.

ŠVP ZŠ Lesní, Liberec.

ŠVP ZŠ Anežky České, Ústí nad Labem, 2007, dostupné z http://www.zsanceske-ul.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=7&Itemid=11.

ŠVP ZŠ České mládeže, Ústí nad Labem

ŠVP ZŠ Karla IV., Ústí nad Labem

ŠVP ZŠ Rabasova, Ústí nad Labem

ŠVP ZŠ Mšeno, Arbesova 30, Jablonec nad Nisou, 2007, dostupné z:
<http://www.arbesovka.cz/index.php/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program/ucebni-osnovy-druhy-stupen>.

ŠVP ZŠ 5. května, Jablonec nad Nisou, 2008, dostupné z:
<http://www.zsjbc5kvetna.cz/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program>.

ŠVP ZŠ Jablonec nad Nisou – Pěčín.

ŠVP ZŠ Kokonín, Jablonec nad Nisou, 2011, <http://www.zskokonin.com/vitejte/ke-stazeni/>.

ŠVP ZŠ Mšeno, Mozartova 24, Jablonec nad Nisou, 2012, dostupné z: http://www.6zs-jablonec.cz/?page_id=198.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem Vyučovací cíle v předmětu český jazyk na základních školách – analýza aktuálního stavu je teoretická práce, která porovnává naplňování cílů v oblasti větné skladby na základních školách. Sleduje naplnění cílů základního kurikulárního dokumentu České republiky (Rámcového vzdělávacího programu) ve školních vzdělávacích programech. Sleduje také naplnění cílů RVP didaktickými materiály – učebnicemi.

První část práce porovnává cíle Rámcového vzdělávacího programu a některých dokumentů, kterými se učitelé při výuce větné skladby mohou inspirovat. Těmi jsou současné nejprodávanější učebnice nakladatelství Alter, SPN a Fraus a vyučovací hodiny v oblasti větné skladby zveřejněné na metodickém portálu RVP (podle portálu www.ceskeskolstvi.cz z 1. 10. 2012). Vzhledem k významnosti těchto dokumentů je vytvořena premisa, že se jejich cíle shodují s cíli ŠVP.

Druhá část práce analyzuje školní vzdělávací programy vybraných škol v severních Čechách. Jedná se o 29 škol. V rámci konkurence městských a vesnických škol jsou porovnávány dokumenty institucí z obou těchto oblastí. ŠVP městských škol pocházejí z Ústí nad Labem, Liberce a Jablonce nad Nisou. Práce vychází z premisy, že školní vzdělávací programy naplňují požadavky ŠVP a všem požadovaným cílům věnují ve výuce stejný prostor.

Práce dospívá k závěru, že ani jedna z premis není naplněna. Cíle v oblasti větné skladby zkoumaných učebnic se neshodují s cíli RVP. Cíle v oblasti českého jazyka – větné skladby, tak, jak je předepisuje Rámcový vzdělávací program, nejsou z pohledu autorky diplomové práce ve vybraných školách naplňovány. Některé z cílů nejsou ve školních vzdělávacích programech zmíněny vůbec, a některé jsou naopak upřednostňovány. Diplomová práce upozorňuje na stav v severočeských školách, ve kterých je syntax langue výrazně upřednostňována před syntaxí parole.

Práce vychází z teoretického pozorování na základě studia předložených ŠVP a konečný obsah a náplň výuky se může od ŠVP lehce odchylovat.

Abstract

This diploma thesis with the title Teaching objects in the Czech language is theoretical work which compares realizations of targets in syntax area at elementary schools. It observes realization of targets included in basic curriculum document of Czech Republic (the Framework Educational Program, the FEP) in school educational programs. It observes realization of targets included in the General Educational Program, the GEP by didactic textbooks.

First part of this diploma thesis compares targets of the FEP and some documents which can inspire teachers at teaching about syntax. These documents are the best-selling textbooks published at Alter, SPN and Fraus publishers and lessons about syntax published at methodical web by GEP (by web www.ceskeskolstvi.cz from 1st of October 2012). (odkud cerpas dej na konec vety) There is an assumption created on the base of their significance that their targets are the same as GEP's targets.

Second part analyses schools educational programs at selected schools at North Bohemia. We talk about 29 schools. Because of competition at municipal and rural schools we compare documents from both of these areas. Municipal schools are chosen from Ústí nad Labem, Liberec and Jablonec nad Nisou. This diploma works on the assumption that the school educational programs fulfill requests of the GEP and they give the same space to all of required targets.

This diploma grows up to this conclusion. The first assumption is not fulfilled and the second assumption is not fulfilled. Targets of syntax area in these days the best-selling textbooks are not the same with targets of syntax area the GEP. Targets of Czech language area – syntax which are prescribed by the FEP are not fulfilled by author's opinion because of this: some of them are not mentioned at school educational programs at all and others are preferred the other way around. Diploma thesis points at situation at northbohemian schools where syntax language is signally preferred before syntax parol.

This diploma thesis works on theoretical monitoring based on study of proposed school educational programs and endless abstract and content can a little differ from the GEP.

Klíčová slova

základní školy – český jazyk - syntax – cíle ve vyučování – Rámcový vzdělávací program
– školní vzdělávací programy – současné učebnice českého jazyka